

Vergadering van Vrijdag 28 November 1902, 's avonds te 8 uur.

Voorzitter: Generaal DE VLAMING.

De VOORZITTER, de vergadering openende, zegt:

Mijne Heeren!

Zooals U bekend is, werd op Vrijdag 31 Oct. de eerste vergadering van dit werkjaar gewijd aan de discussie over de verhandeling van den kapitein POP over de al of niet noodzakelijke herziening van de Vestingwet. Hoe belangrijk overigens ook het debat over dit onderwerp zijn mocht, de onvoorziene afwezigheid van enkele leden, die ons hunne tegenwoordigheid hadden toegezegd, alsmede van geprononceerde tegenstanders van de beginselen door den heer POP voorgestaan, stelde toen reeds de overweging in uitzicht in hoeverre het wenschelijk zou zijn alsnog een avond aan de hoofdgedachte van dit onderwerp te wijden.

Wel is waar werd aan de eene zijde door het Bestuur verwacht dat ook in eene nieuwe vergadering de geprononceerde tegenstanders van de bestaande Vestingwet op den achtergrond zouden blijven en twijfelde men of dientengevolge het onderwerp aanspraak zou kunnen maken op eene voortgezette belangstelling, doch aan de andere zijde hoopte men op nieuwe gezichtspunten, meer in het bijzonder het verband betreffende tusschen de levende strijdkrachten en haar toenemende behoeften en de *uitvoering* der Vestingwet. Ten einde nu met deze beide meeningen rekening te houden, besloot het Bestuur

alsnog eene nieuwe vergadering uit te schrijven, met het doel om, aansluitende aan de gevoerde discussie, meer in het bijzonder dit *verband* aan de orde te stellen. Dienovereenkomstig zal het onderwerp voor onze derde bijeenkomst luiden: »Beschouwingen over het onderwerp: *Vestingwet en levende strijdkrachten* (in aansluiting aan het debat van 31 Oct. j.l.), terwijl zich tot de inleiding dezer discussie bereid heeft verklaard de kolonel KOOLEMANS BEYNEN.

Zullen intusschen onze discussiën vruchten dragen, dan is het noodig, M. H. dat niet worde gearzeld om daaraan deel te nemen. Er bestaat, het zij mij vergund dit op te merken, mijns inziens eene overdreven bescheidenheid, die velen uwer, op wier uitgesproken oordeel prijs wordt gesteld, blijkbaar terughoudt om aan het debat deel te nemen. Wellicht moet dit worden geweten aan den meer of min officiëelen vorm, waarin onze bijeenkomsten zijn gehuld. Deze intusschen is onontbeerlijk voor den geregelden gang. Art. 30 van ons Reglement zegt:

»Van het verhandelde in de algemeene vergadering wordt uit de aantekeningen, nadat deze voor zooveel noodig door de sprekers zelve zijn nagezien en aangevuld, alsmede uit de ingeleverde geschreven stukken, door den secretaris een uitvoerig verslag opgemaakt.

»De wijziging of aanvulling der aantekeningen zal alleen ten doel hebben het gesprokene in beteren stijl weêr te geven, zonder de strekking of de beteekenis van het gezegde te veranderen.»

Met behoud dus van strekking en beteekenis van het gezegde, kan dit in overleg met den spreker worden teruggegeven, zoo noodig in beteren stijl of zelfs in 't kort geresumeerd, een en ander in overleg met den secretaris en met de redactie van het Orgaan. Op dit gebied kan dus alle angstvalligheid worden verbannen. Doch niet alleen om van eene bepaalde meening te doen blijken, behoeft het woord te worden gevraagd, dit kan met hetzelfde recht geschieden tot het stellen van vragen, die menigmaal de gelegenheid zullen bieden om aan het debat eene wetenschappelijke richting te geven en ongetwijfeld zullen strekken om de belangstelling te ver-

hoogen en tevens eene trouwe opkomst in de hand te werken.

Niet onmogelijk is het — dit bleek reeds in onze voorgaande bijeenkomst — dat gebrek aan tijd enkele sprekers de gelegenheid beneemt tot eene gewenschte repliek. Wordt ter zake geene nieuwe vergadering uitgeschreven, dan hebben die sprekers, mijns inziens het recht om, mits niet te uitvoerig, door tusschenkomst van de redactie van ons Orgaan, het niet gesproken woord in druk te doen weergeven, mits — en dit is schier onnoodig te zeggen — de repliek zich alleen beweegt binnen het aan de orde zijnde onderwerp en de grenzen der wetenschap.

Ook zal het door het Bestuur steeds op prijs worden gesteld, wanneer elders wonende leden, die niet ter vergadering aanwezig konden zijn, van hun gevoelen omtrent de in discussie gestelde handeling willen doen blijken.

Met aandrang, M. H., doe ik een beroep op Uwe medewerking, om mij te steunen in de richting, die alleen beoogt de beteekenis onzer Vereeniging te releveeren en het doel in Art. 1 omschreven meer nabij te komen.

Aan de orde is nu de ballotage van kandidaten.

De VOORZITTER verzoekt de heeren VOGEL en VAN TIENHOVEN met hem het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat tot leden worden toegelaten de heeren :

G. van Ginkel, 1e Luit. der Infanterie N.-I. Leger; J. Irish Stephenson, 1e Luit. der Artillerie; T. Æ. Palairet Hooglandt, 1e Luit. der Artillerie; W. J. C. Schuurman, 1e Luit.-Adjutant der Artillerie; J. H. de Wildt, Kapitein der Grenadiers, allen te 's-Gravenhage; G. Kuyper, J. Nijdam, L. A. M. Ottenhoff, O. R. Plet en W. J. A. de Wolff, allen 2e Luit. der Infanterie te Amersfoort; W. van Steensel van der Aa, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger te Arnhem; en J. J. J. van Stuyvesant Meijen, 2e Luit. der Infanterie te Leiden.

De VOORZITTER dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

Alvorens thans over te gaan tot de discussie over de aan de orde gestelde verhandeling, rust op mij alsnog de treurige

taak U mede te deelen, dat op nieuw een onzer leden bij het volbrengen van zijn plicht den dood heeft gevonden. De 1e Luit. P. R. D. de Kok verdrong met een deel der onder zijne bevelen staande patrouille onder het vuur van den vijand in de Prada-rivier op de noordkust van Atjeh.

Zijn naam zal worden ingeschreven op de lijst der voor het Vaderland gevallenen, terwijl zijne nagedachtenis in Uwe eerbiedige en dankbare herinnering wordt aanbevolen. Ik geef thans het woord aan den majoor POP, die zich welwillend heeft bereid verklaard onze discussie van heden avond in te leiden.

De heer G. J. C. A. POP :

Mijnheer de Voorzitter en U, Heeren Leden van de Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap alhier vergaderd, gij allen zult het mij niet euvel duiden, wanneer ik U zeg, dat ik eene korte wijle heb gedraald om in te gaan op de vereerende uitnoodiging, welke het Bestuur van onze Vereniging tot mij richtte om heden avond ten Uwen gehoor het debat in te leiden over de studie, welke door den Kapitein van den Generalen Staf M. C. VAN DER HOOG in de IIde aflevering van het Orgaan is samengesteld.

Ik heb mij toch geenszins de beteekenis ontveinsd van de vraag, om den arbeid van dien om zijne kennis en verstand zoo ter goeder naam en faam bekenden stafofficier in het openbaar te bespreken en aan eene critische beschouwing daarvan — want dat is toch eigenlijk het doel van ons samen-zijn — mijne krachten te wijden. Maar bovendien was het niet gemakkelijk in zóó korten tijd, als mij slechts gegeven was, een vraagstuk te behandelen, dat eigenlijk nog voor het grootste gedeelte behoort tot een door geen enkel onzer ontgonnen, ja zelfs door Regeering en Volksvertegenwoordiging nog slechts vluchtig betreden terrein.

Voor hen, die met onze parlementaire geschiedenis vertrouwd zijn en zich geen vreemdelling gevoelen in de Handelingen der Staten-Generaal, is het toch geen geheim, dat de »Landweervet

om het zoo maar eens te zeggen, afgeroffeld werd nadat de intellectueele en rhetorische krachten bij de behandeling der »Militiewet 1901" waren verbruikt. En dit is zelfs in die mate geschied, dat, wil de landweer niet eene, alleen in naam hervormde schutterij blijven, aan deze wet alleen dan in den goeden zin uitvoering gegeven zal kunnen worden, nadat daarin belangrijke wijzigingen zullen zijn aangebracht.

In dit licht bezien, acht ik het dan ook eene zeer gelukkige gedachte, dat de heer VAN DER HOOG zijne aandacht aan dit vraagstuk heeft gewijd en dat heeft gedaan op eene wijze, welke dien arbeid, althans in mijn oog, tot een zeer verdienstelijk werk stempelt, dat mij door zijn degelijken inhoud heeft geprikkeld om de bezwaren te overwinnen, die ik tegen de vervulling van deze spreekbeurt aanvankelijk in mijn binnenste voelde opkomen.

Wilt dan, Mijne Heeren, dezen avond Uwe verwachtingen, ten aanzien van hetgeen ik in het midden zal brengen, wat laag spannen en in Uw oordeel niet te streng zijn, wanneer Ge nochtans onvoldaan mocht huiswaarts keeren.

Mij nu tot het te behandelen onderwerp zelf wendende, zoo heeft de heer VAN DER HOOG de taak van den inleider en van diens gehoor zeer vergemakkelijkt, door zijn arbeid in verschillende onderdeelen te splitsen, die zich vrijwel tot eene zelfstandige bespreking leenen. Eene uitzondering daarop maakt alleen de inleiding, maar aangezien de inhoud daarvan grootendeels betrekking heeft op de bestemming van de landweer, of daaraan nauw verwant is, zoo kan zij *daarbij* ter sprake worden gebracht. Ik zal daarmede derhalve aanvangen en verder trachten den samensteller op den voet te volgen, al zal de voordracht daardoor wellicht ook een min of meer fragmentarisch karakter verkrijgen.

I. Bestemming der landweer.

In de evengenoemde inleiding dan vangt de heer v. D. H. allereerst aan met zich rekenschap te geven van de beteekenis

der landweer en legt hij zichzelf de navolgende vragen voor :

»*Waarom* wordt van hen, die hun 8-jarigen dienustijd bij de militie hebben volbracht, *eene afzonderlijke categorie van militairen gevormd*, die nog gedurende een zeker aantal jaren tot de weermacht van den Staat behooren, *zonder dat zij nochtans deel uitmaken van de militie?*»

»*Welk onderscheid* bestaat er feitelijk, indien men de militieplichtigen gedurende 15 jaren als zoodanig tot het leger doet behooren, of dat zij, zooals thans, 8 jaar militieplichtig zijn en 7 jaar deel uitmaken van de landweer?»

»Op deze vragen», zoo zegt hij, »dient een afdoend antwoord te worden gegeven, indien men althans in den landweerplicht iets anders wil zien dan een verlengden militieplicht.»

En, het antwoord op deze vragen kort samenvattende, zoo zoekt hij de reden van de noodzakelijkheid van het bestaan van eene scherpe afscheiding tusschen militie- en landweerplicht in de zekerheid, welke naar zijne meening uit een samenstel van sociale, economische en humanitaire overwegingen aan de dienstplichtigen van de landweer moet worden verstrekt, dat zij ook inderdaad niet eerder onder de wapenen zullen worden geroepen, dan werkelijk noodig is, en besluit hij met te zeggen: »Vandaar dat men tot den milicien zegt: »Wanneer ge uw tijd bij de militie uitgediend hebt, zult ge tot eene afzonderlijke klasse van weerplichtigen behooren, die niet eerder zal worden opgeroepen dan wanneer de belangen van de verdediging het inderdaad vorderen; alleen wanneer de onafhankelijkheid wordt bedreigd, maar ook niet eer, zult ge meewerken tot de verdediging van den vaderlandschen bodem.»»

Terloops zij aangestipt, dat de vraag: of dienst bij de landweer al dan niet als verlengde militieplicht moet worden beschouwd, hare beantwoording vindt in de Memorie van Toelichting op het ontwerp van wet tot »Regeling van de landweer en van de opheffing van de schutterijen» 1), waar de Regeering

1) Gedrukte stukken. Zitting 1899—1900 van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 180, N°. 3.

op blz. 1 in de 3de alinea zegt: »Bij de samenstelling van dit ontwerp is uitgegaan van het beginsel, dat de dienst bij de landweer, zoowel voor hen die daarbij overgaan uit de militie, als voor hen die daarbij na volbrachten dienstdienst bij de militie worden in dienst gesteld, *eene voortzetting van den dienst zij*, met gemakkelijker te vervullen verplichtingen in vredestand».

Voorts kan dit blijken uit onderscheidene zinsneden, in de artikelen der wet voorkomende, waarin gesproken wordt van: »ingelijfd bij de militie te land, die ingevolge wettelijk voorschrift bij de landweer een verlengden militiediensttijd volbrengen». Wel is waar wordt met *deze ingelijfd* eene andere categorie bedoeld, 1) dan zij, die ingevolge de wet op de nationale militie (art. 134) naar de landweer zijn overgegaan, en heeft men daarmede speciaal op het oog hen, die vóór het in werking treden van de Militiewet 1901 bij de militie te land waren ingelijfd, doch dit brengt ons inziens geene wijziging in de qualificatie van den door beide categorieën bij de landweer te verrichten dienst.

Naar onze meening sluit het vorenstaande alzoo elke mogelijkheid uit om in den landweerplicht iets anders te zien dan een verlengden militieplicht »*met*», zooals de Regeering zich uitdrukt, »*gemakkelijker te vervullen verplichtingen in vredestand*».

En het is op deze laatste uitdrukking, Mijne Heeren, dat wij in het bijzonder Uwe aandacht wenschen te vestigen, omdat zij feitelijk iets geheel anders inhoudt, dan door den heer v. D. H. op den voorgrond is gesteld.

De Regeering namelijk wil alleen in vredestand gemakkelijker te vervullen verplichtingen en maakt voor oorlogstijd geene enkele restrictie. De heer v. D. H. daarentegen zegt den landweerman: »Gij zult in eene afzonderlijke klasse van weerplichtigen plaats nemen, die niet eerder zal worden opgeroepen dan wanneer de belangen van de verdediging het inderdaad vorderen; alleen wanneer de onafhankelijkheid wordt

1) Namelijk die, bedoeld in art. 3 van de Wet van den 24en Juni 1901 (Stbld. N°. 159).

bedreigd, maar ook niet eer, zult gij medewerken tot de verdediging van den vaderlandschen bodem”.

Tevergeefs hebben wij ons dan ook afgevraagd: hoe de heer v. d. H. aan deze opvatting van den landweerplicht gekomen is, waarvoor, althans naar *onze* meening en voor zoo veel *wij* hebben kunnen nagaan, geene enkele, op de gewisselde stukken gegronde reden aanwezig mag worden geacht. Wij hebben dan ook tegen de door den heer v. d. H. vooropgestelde meening een ernstig bezwaar, ja zien daarin zelfs een gevaar, zoodat wij hopen, dat hij ten deze nog van opinie veranderen zal.

En deze hoop, zij berust op goede gronden, want leest men het betoog, dat onmiddellijk op de door ons aangehaalde zinsnede volgt en dat geheel den geest ademt, dien *wij* ten aanzien van de bestemming der landweer voeden, dan blijkt dat wij niet zoo bijster ver van elkander staan: — ook hij, toch wil dat die bestemming, kort samengevat, aldus in beginselen kan worden geformuleerd:

1°. de landweernet laat volkomen vrijheid om de landweerplichtigen op te roepen op het oogenblik, dat de Regeering zulks noodig acht (blz. 87);

2°. de bepaling in art. 2 der wet, nl. dat de landweerafdelingen bestemd zijn tot versterking van het leger, en die vervat in de 2de en in de 3de alinea van art. 6, waarin de indeeling bij of het vereenigd optreden met de korpsen van het leger wordt voorzien, staan ons borg dat, waar zulks noodig is of zal blijken, de landweer *niet* eene legerreserve maar een onderdeel van het leger zal zijn, dat, waar het moet, even spoedig op de been is gebracht als het militieleger, (blzn. 88 en 89) en — zoo voegen wij daarbij — niet alleen zal strekken tot de verdediging van den vaderlandschen bodem, maar kan worden gebezigt tot elk doeleinde, dat de verantwoordelijke Regeering noodig zal oordeelen in elk voorkomend geval met de weerkracht van den Staat te bereiken.

Wij, voor ons, zouden dan ook willen, dat, behoudens in die gevallen, waarin men door eene partieele mobilisatie het gevaar, dat tot een zoodanigen maatregel mocht leiden, meent te kunnen bezweren, in beginsel werd uitgegaan van

de gedachte, dat de oproeping van de militie en van de landweer in ernstige omstandigheden gelijktijdig geschieden zal. Alleen *dan* toch zal men de zekerheid hebben, dat over de landweer zoo goed als in haar geheel ten behoeve van den oorlog ook werkelijk zal kunnen worden beschikt.

De naam »*legerreserve*» verdwijne dan ook voorgoed uit onze vocabulaire; zij herinnert te veel aan het sedert lang veroordeelde — en voor een klein land als het onze steeds te veroordeelen — beginsel der strategische reserves, die eerst in eene latere periode van den krijg tot werkzaamheid geroepen waren. Militie en landweer vormen met het beroeps-kader en de vrijwilligers het leger; daarachter treffe men slechts aan: 1°. de depôts, voor de hoog noodige aanvulling van de beide categorieën van dienstplichtigen bij het intreden van verliezen, en 2°. den landstorm, als de kern van de volkswapening, waarin alle weerbare mannen van een zekeren leeftijd in de toekomst eene plaats vinden, om ook hun aandeel te dragen in de lasten en de plichten, welke de instandhouding van de onafhankelijkheid en de zelfstandigheid van den Nederlandschen Staat aan alle burgers noodwendig in gelijke mate moet kunnen opleggen.

Wat voorts de eigenlijke bestemming der landweer aangaat, zoo meenen wij met den heer v. D. H., dat, sedert de tegenwoordige Regeering — en o. i. zeer terecht — het beginsel der vorige heeft losgelaten om er twee soorten van infanterie, te weten veld- en vesting-infanterie, op na te houden, een zóó groot gedeelte van de infanterie der landweer moet worden bestemd voor de bezetting van de liniën en stellingen, als deze voor hare veiligheid behoeven. Daarentegen kunnen wij niet inzien, dat voor deze taak, zooals de heer v. D. H. zich uitdrukt, *minder manoeuvreervaardige* troepen worden *vereischt*. Allereerst toch zijn wij van oordeel, dat men met minder manoeuvreervaardige troepen »hoogstens» zou kunnen »volstaan», maar ten andere meenen wij, dat, ware zulks werkelijk met de landweer het geval, daarmede tevens een afkeurend

oordeel zou zijn uitgesproken over het gebruik van diezelfde troepen bij het veldleger. En dat zal de steller der verhandeling toch wel niet hebben bedoeld. Het spreekt van zelf, dat de landweer — althans in de eerste dagen *na* eene mobilisatie — in enkele opzichten achterstaan zal bij de militie, maar dit mag o. i. nooit in zulk eene mate het geval zijn, dat men haar niet met vertrouwen voor elke oorlogshandeling zou durven bezigen, omdat men haar daartoe minderwaardig oordeelt; want, ware zulks het geval, dan zou dit nieuwe instituut van onze weermacht, althans naar onze meening, in geenen deele aan zijne roeping beantwoorden en ook de lasten niet rechtvaardigen, die onvermijdelijk door zijne instelling, zoowel in persoonlijken als in financieelen zin op het volk worden gelegd. Mocht werkelijk de landweer in den staat, waarin de wet haar brengen zal, minderwaardig wezen, dan zou wetswijziging urgent zijn, welke zich ten doel moest stellen om: of de geoefendheid der landweer te verhoogen, of haar door het verminderen van het aantal jaarsklassen te verjongen, al naar gelang de onvoldoende bruikbaarheid meer aan de eene dan wel aan de andere oorzaak ware toe te schrijven. Wij houden ons echter overtuigd, zooals nader zal worden aangetoond, dat niet de leeftijd van de landweermannen, maar wel de korte duur en het gering aantal van de herhalingsoefeningen der landweer oorzaak zullen zijn, dat hare oorlogsbruikbaarheid minder hoog zou kunnen blijken, dan voor een oordeelkundig gebruik noodzakelijk te achten is.

Wordt aan het hooger genoemde beginsel, door den heer v. D. H. gesteld, gevolg gegeven, dan behoeven tot de bezetting van de bedoelde verdedigingsliniën, enz., geene troepen van het veldleger te worden aangewend en kan dit in zijn geheel voor operatiën onafhankelijk van die liniën worden gebezigd. Welk een groot voordeel dit alleen reeds oplevert ten aanzien van de vermindering der oorlogskansen, die gelijken tred houdt met de grootere krachtsinspanning, waartoe ons weervermogen in mobielen zin, dus door veldtroepen, in staat is, kan daaruit blijken, dat, waar bij den bestaanden toestand van de *vier en*

vijftig bataljons infanterie, welke ons leger op voet van oorlog heet te tellen, er slechts een *dertigtal* voor den veldoorlog beschikbaar kunnen worden gesteld, wij, na de voltooide doorvoering van de organisatie, welke door de nieuwe legerwetten mogelijk is geworden, en zonder dat daarin landweer-veldafdeelingen begrepen zijn, *twee en zeventig* bataljons voor dat doel zouden kunnen bestemmen. In de Memorie van Toelichting op het VIIIste Hoofdstuk van de Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1903, toch zegt de Minister van Oorlog, onder »§ 3. Legerorganisatie»: dat het zijne bedoeling is het wapen der infanterie tot *twaalf* regimenten uit te breiden, elk in tijd van vrede bestaande uit *vier* bataljons, waaruit in geval van mobilisatie onmiddellijk *zes* bataljons moeten worden gevormd. Is deze infanterie goed geëncadreerd en, van de noodige hulpwapens en dienstvakken voorzien, behoorlijk in eenheden van hoogere orde georganiseerd, dan vormt zij, in vereeniging met eventueel daarbij nog aan te trekken veldafdeelingen der landweer, eene macht van zoodanige beteekenis voor den strijd in het open veld, dat wij den loop der dingen in Europa met kalmte en zelfvertrouwen kunnen afwachten.

Wij gingen op deze aangelegenheid, schoon zij slechts in een verwijderd verband met ons onderwerp staat, iets dieper in omdat het voren ontwikkelde denkbeeld van den heer v. D. H., hoe rationeel ook, toch nog niet overal ingang schijnt te kunnen vinden. Zelfs is het niet zeker of de Regeering het zal toepassen, althans in de hooger genoemde Memorie van Toelichting vindt men onder hetzelfde punt ter zake het volgende aangegeven: »De in geval van mobilisatie onmiddellijk te vormen bataljons — zijnde $12 \times 2 = 24$ bataljons 1) — zullen eventueel worden bestemd om aanvankelijk dienst te doen als bezettings- en bewakingstroepen in de liniën en stellingen. Zij zullen later, naarmate die taak kan worden overgenomen door de landweertroepen, voor zooveel nodig, beschikbaar komen tot versterking van het veldleger».

1) De inlassching is van ons.

Nu is het zeker voorzichtig om, zoolang men geene zekerheid heeft over de bedoelde landweertroepen te zullen kunnen beschikken, het oog op een deel der veldtroepen gevestigd te houden, maar als beginsel hebben wij daartegen bezwaar en het wil ons dan ook voorkomen, dat de in de vorenaangehaalde zinsnede behandelde aangelegenheid, die feitelijk in elk voorkomend geval door den Leider der Verdediging zal zijn te beslissen, in eene Memorie van Toelichting minder op hare plaats moet worden geacht.

De overige infanterie der landweer zal zijn te bezigen als versterking van het veldleger met uitzondering van een klein gedeelte, dat moet worden bestemd tot de oprichting van infanterie-landweerdepôts. Daarop komen wij bij de organisatie terug.

Ten aanzien van de vesting-artillerie heeft de heer v. D. H. het volgende betoog gehouden. Hij zegt, verkort weergegeven, daarover het volgende: »Vermits de landweer in de eerste plaats zal moeten worden bestemd om de noodige bezettings- en bewakingstroepen te leveren, zou dus de geheele vesting-artillerie uit landweer kunnen bestaan, behalve de kust-artillerie, die binnen den kortst mogelijken tijd gereed moet zijn om eene vijandelijke scheepsmacht te beletten onze reeden en havens te naderen. Voor het overige evenwel zou ten behoeve der stellingen met landweer-vesting-artillerie kunnen worden volstaan, ware het niet, dat men dan ten aanzien der bevelvoering op moeilijkheden zou stuiten. Bovendien moet men militie hebben om over landweer te kunnen beschikken, zoodat ook uit dien hoofde men het niet zonder militie-vesting-artillerie zou kunnen stellen».

In het vorenstaande vindt hij dan aanleiding om te besluiten met aan te bevelen »er bij de organisatie der vesting-artillerie rekening mede te houden, dat en militie en landweer dezelfde taak hebben en *dat men dus de jaarlijksche lichte aan vesting-artillerie niet grooter behoeft te maken dan noodig is om met 15 lichtingen het vereischte aantal manschappen te bereiken».*

Tegen deze redeneering hebben wij, zonder nadere toelichting

of verklaring, *bepaaldelijk* bezwaar en wel uit *tweeërlei* oogpunt. Want moge 't nu ook al waar zijn, dat *wij persoonlijk* aan de landweer als strijdhare macht hooge eischen gesteld en haar zoodra mogelijk ook als zoodanig aangewend zouden wenschen te zien, *zoo* lijdt het *geen twijfel*, dat de instelling van eene landweer, ja zelfs van een militieleger met langdurigen dienstplicht voor elk der jaarsklassen, van den nood eene dengd tracht te maken, maar dat, wanneer financieele overwegingen zich niet daartegen verklaarden, de krijgsmacht veel beter ware samen te stellen uit een zoo gering mogelijk aantal lichten miliciens, die elk de grootst mogelijke sterkte bezaten. Dan zou in waarheid op de beste wijze aan de militaire eischen zijn voldaan. Verdient alzoo de door den heer v. D. H. voorgeslagen samenstelling der vesting-artillerie o.i. reeds uit dien hoofde geene aanbeveling, daartegen pleiten nog andere redenen. Zoo zou, wanneer de vesting-artillerie als zoodanig werkelijk uit vijftien lichten werd samengesteld, het jaarlijks voor zoogenaamd volledige oefening bij elke compagnie in te deelen aantal miliciens zóó verbazend klein worden, dat van eene eenigszins doeltreffende oefening wel geene sprake zou kunnen wezen. Dat aantal toch zou voor volledige oefening slechts $\frac{9448}{12,4 \times 40} = 19$ miliciens bedragen, een aantal ongeveer gelijkstaande met dat, hetwelk nu per compagnie des winters als blijvend gedeelte onder de wapenen noodig wordt geoordeeld en dat bijgevolg niet veel meer dan even voldoende zou wezen om in de behoeften van den dagelijken dienst te voorzien.

Daar voorts het aantal verkort te oefenen miliciens circa 20 dienstplichtigen per compagnie en per jaar bedragen zal, zoo' zouden op die wijze de compagnieën vesting-artillerie voor meer dan 50% uit deze categorie zijn samengesteld. Wij zouden dat een zeer ongewenschten toestand vinden. 1)

1) Wij teekenen aan, dat in de begrooting van het VIIIste Hoofdstuk voor het dienstjaar 1903 gerekend is op 740 dienstplichtigen, die slechts voor vier maanden onder de wapenen komen, of op 18 à 19 per compagnie vesting-artillerie.

Doch er is meer! wij hebben altijd en, naar ons bleek, terecht hooren klagen, dat het aantal compagnieën vesting-artillerie te klein was om alle onze liniën en stellingen naar behooren van artilleriebezettingen, zoo voor de forten als voor den dienst in het tusschenterrein, te voorzien en wel in die mate, dat in eene hier niet nader met name aan te duiden stelling daaraan zeer veel, zoo niet alles ontbrak. Welnu, zou nu de landweer niet juist kunnen strekken om dit tekort aan te vullen, zoodat men voor de bezetting van een groot gedeelte van die linie niet afhankelijk was van de omstandigheid of er wel voldoende vesting-artillerie-troepen na den val van eene der andere stellingen voor de noodlijdende zou overblijven? Ons dunkt van wel en daarbij tevens, dat, het verloop in aanmerking genomen, die 32 landweer-vestingartillerie-compagnieën juist leveren, wat wij zoo dringend behoeven. Uit den aard der zaak zouden deze dan in hoofdzaak zijn in te deelen als artilleriebezettingen in de reduit-stelling.

Wat eindelijk de torpedisten aangaat, zoo schaart de steller der in behandeling zijnde studie zich geheel aan de zijde der vorige Regeering. Hij zegt: »zooals uit de militiewet blijkt, gaan de bereiden troepen alsmede de torpedisten niet naar de landweer over. Ten aanzien van de torpedisten kunnen wij dien maatregel zeer goed billijken, omdat, wanneer de versperringen eenmaal gelegd zijn, de taak der torpedisten voor 't grootste gedeelte is afgelopen».

Eene zelfde uitspraak troffen wij in de Memorie van Toelichting 1) op het door het vorig Kabinet bij de Staten-Generaal ingediende, reeds meermalen ter sprake gebrachte ontwerp van wet tot »Regeling van de samenstelling der landmacht» aan.

Op blz. 5 van die Memorie wordt gezegd: »dat dit korps twee compagnieën tellen en — let wel — tot de bezettings-troepen behooren zal»; terwijl op blz. 6, onder » § 5. De aanvullingsreserve», nopens den werkkring van dat korps in tijden van oorlog, wordt aangevoerd:

1) Gedrukte stukken. Zitting 1899—1900. — 94.

»Voor het korps torpedisten is niet op eene aanvullingsreserve gerekend. De redenen daarvan zijn gelegen IN DEN BIJZONDEREN TOESTAND, WAARIN DIT KORPS VERKEERT, namelijk dat ZIJN TAAK IN DE ALLEERSTE DAGEN EENER MOBILISATIE, zoodra oorlog of oorlogsgevaar dreigt, IN HOOFDZAAK VOLBRACHT MOET ZIJN 1).

»Te allen tijde moeten dus genoeg geoefende torpedisten onder de wapenen zijn om, zoodra eene mobilisatie van het leger te voorzien is, ter plaatse waar eventueel de oorlogsversperringen moeten gelegd worden, voorbereidende werkzaamheden te verrichten, waartoe het korps in detachementen wordt opgelost, die niet te klein mogen zijn.

»Het geringe aantal vrijwilligers bij het korps is daartoe te eenenmale onvoldoende; op 1 Januari 1899 bedroeg dit acht en twintig.

»Tot het aangegeven doel manschappen voor korte oefening bij het korps in te deelen is niet raadzaam. De eisch moet worden gesteld, dat bij het uitbreken van een oorlog de torpedoversperringen onmiddellijk te water liggen, en dus reeds als verwickelingen ontstaan de voorbereidende werkzaamheden worden verricht, waartoe GEOEFENDE manschappen noodig zijn, welke bij de voor korte oefening ingelijfd niet zullen worden aangetroffen. Eene inderling van zoodanige manschappen is te minder gewettigd, OMDAT BIJ DIT WAPEN EENE EIGENLIJKE AANVULLINGSRESERVE GEHEEL OVERBODIG IS EN DE STERKTE ZELFS, ALS DE TORPEDOVERSPERRINGEN EENMAAL GELEGD ZIJN, ZONDER BEZWAAR KAN WORDEN VERMINDERD." 1)

Gelijke redeneering wordt in dat zelfde stuk gevolgd onder »§ 6. De landweer. Organisatie", waar sprake is van de inderling van hen, die als aanvullingsreserve slechts voor korte oefening onder de wapenen zijn geweest. Aangezien aan de bij het korps torpedisten ingedeelden, in plaats van acht maanden, een eerste-oefeningstijd van twaalf maanden wordt opgelegd, wordt op de voren aangegeven gronden betoogd, dat zij van den landweerplicht vrijgesteld kunnen worden.

1) Wij cursiveeren.

Aangaande de bestemming van het korps torpedisten in oorlogstijd troffen wij in de officieele stukken nog het volgende aan.

In het Voorloopig Verslag 1) betreffende het ontwerp van wet aangaande de »Regeling van de samenstelling der landmacht», was gezegd, dat sommige leden den torpedodienst overgebracht zouden wenschen te zien naar de zeemacht. De Regeering antwoordde daarop in hare Memorie van Antwoord 2) het volgende :

»Tegenover de leden, die den torpedodienst naar de zeemacht wilden zien overgebracht, kan -- na rijpe overweging dezer aangelegenheid — niet anders dan de meening worden herhaald, dat, waar de bestaande regeling goed werkt, aan de bestendinging van dien toestand in dit geval de voorkeur moet worden gegeven. Betreffende den »defensieven» 3) torpedodienst is thans alles vastgesteld, als: welke vaarwaters in oorlogstijd met »defensieve» 3) torpedo's versperd worden; de inrichting en de wijze van ontsteking der torpedo's; hoe en met welke vaartuigen zij te water gelegd zullen worden; enz. Al het benodigde materieel voor de versperringen is aanwezig, en met inbegrip van de vaartuigen naar behooren ter plaatse opgelegd. Na verloop van een groot aantal jaren heeft zich een korps torpedisten gevormd, dat in allen deele bekwaam voor zijne taak geacht mag worden, met een kader, dat in bekendheid met de vaarwaters, waar de versperringen gelegd moeten worden, en in bedrevenheid om daar te werken niet overtroffen zal worden. Door de ter zake getroffen maatregelen is dan ook het tijdig leggen van de versperringen bij mobilisatie voldoende verzekerd.

Voorts moet niet uit het oog worden verloren, dat de werkzaamheden van een »defensieven» 3) torpedodienst in nauw verband staan met den werkkring der permanente versper-

1) Gedrukte stukken. Zitting 1899—1900. Tweede Kamer der Staten-Generaal. 94, No. 11, blz. 11.

2) Idem, idem, No. 12, blz. 13.

3) Wij cursiveeren.

ringen ter plaatse, en dat bij overgang van dezen dienst naar de zeemacht toch ook uitgaven daarvoor op de begrooting voor Marine zouden moeten worden gebracht."

Wij meenen, dat het vorenstaande een duidelijk inzicht geeft in den werkkring, welken de toenmalige Regeering in tijden van oorlog aan het korps torpedisten toedacht, een werkkring, die, rekening houdende met het materieel, waarover dat korps tot dusverre beschikte, en met de wijze, waarop men daarvan in oorlogstijd gebruik dacht te maken, vrijwel overeen kwam met dien, welken ook voorafgaande Ministers van Oorlog daarvoor hadden weggelegd, zij 't ook, dat deze zich te dien aanzien niet zoo duidelijk hebben uitgesproken, als in de geciteerde stukken is geschied.

Die werkkring zal dus eenig en alleen bestaan in het te water leggen van de torpedoversperringen, die voor tijden van oorlog of oorlogsgevaar zijn voorzien, en waarschijnlijk ook in de bewaking, het onderhoud, de aanvulling en de eventuele ontsteking van de tot deze versperringen behorende torpedo's. Aan dit korps wordt alzoo bij de landsdefensie eene zuiver passieve rol toebedeeld, die noodwendig tot een eenzijdig en daardoor ook tot een niet in alle opzichten doeltreffend gebruik daarvan moet leiden. In het volgende zal dan ook worden nagegaan: of het geene aanbeveling verdient dien werkkring bij de aanstaande reorganisatie van het leger uit te breiden, en dit korps, zoo wat organisatie, uitrusting, oefening en tactiek betreft, geschikt te maken voor de vervulling van de veelzijdige opdrachten, die in een land, als het onze, dat rijk is aan groote breede zee-armen en rivieren, aan de onderdeelen daarvan zoo in offensieven als in defensieven zin kunnen en zullen moeten worden opgedragen.

Wij althans kunnen, ofschoon het mogelijk is dat wij falen, ons met den bovengeschetsten eenzijdigen werkkring in geen deele instemmend verklaren en meenen gronden te over te kunnen bepleiten, die aanleiding zijn, dat ten dezen ten spoedigste eene verandering in de denkbeelden van de verantwoordelijke autoriteiten moet worden gebracht.

Het is toch van algemeene bekendheid, dat in den oorlog eene zuiver passieve werkzaamheid nimmer resultaten van beteekenis op welk gebied ook heeft kunnen afwerpen. Geldt dit op strategisch en tactisch gebied in het algemeen, van niet minder beteekenis is dit beginsel ook voor de werkzaamheid der torpedisten. Een bloot versperren van enkele vaarwaters kan op den duur, ook in verband met de geringe hoeveelheid voorhanden torpedo's, die jaarlijks in de bijlagen van het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegrooting werden vermeld als in oorlogsuitrusting aanwezig te zijn, niet tot het doel leiden, dat, kortweg geformuleerd, moet zijn, een eventueel langs onze groote vaarwaters binnendringenden tegenstander de vrije vaart en het ongestoord verblijf op die vaarwaters te ontzeggen, of ze althans zooveel mogelijk te belemmeren en te bemoeilijken.

Daartoe is het noodig, dat in dat korps en in het daarmede uit te rusten materieel het offensieve element vertegenwoordigd zij; zonder dat toch kunnen de door dat korps in oorlogstijd te vervullen diensten slechts een halfslachtig karakter dragen.

Aangenomen, dat bij het uitbreken van een oorlog de voorgenomen versperring van de bepaaldelijk daarvoor aangegeven vaarwaters tijdig tot stand is gekomen, wat uit den aard der zaak nooit met zekerheid kan worden vooropgesteld, dan nog vragen wij: of alleen daarmede aan het doel, waartoe dit korps het aanzijn heeft gekregen, wordt voldaan. Om deze vraag te beantwoorden moeten wij wat duidelijker zijn en door de behandeling van een bepaald voorbeeld aantonen, dat onze boven reeds uitgesproken meening niet op losse gronden berust.

Eene versperring van een vaarwater is eerst dan effectief, wanneer de opruiming daarvan aan den vijand wordt betwist. Om dit te kunnen doen, moet zij dus bewaakt en verdedigd worden en dit wel bij voortduring op de meest zekere wijze. Moge het nu ook al waar zijn, dat die bewaking en verdediging ook aan de marine zouden kunnen worden opgedragen, zoo levert deze oplossing toch nimmer afdoende waarborgen, dat

daarin naar behooren zal kunnen worden voorzien. De marine toch moet zich mobiliseeren en die handeling vereischt tijd. Uitgaande van de onderstelling, dat bij de zeemacht alles zoo terdege is voorbereid, dat die tijd binnen de engste grenzen zal zijn teruggebracht, zoo neemt zulks niet weg, dat een eventueelen tegenstander, wanneer het hem ernst is met eene voorgenomen oorlogsoperatie in den door ons gedachten zin en hij door den loop der omstandigheden zelf niet wordt verrast, zal trachten ons in onvoorbereiden toestand te overvallen, omdat daardoor de kansen van welslagen aan zijne zijde aanzienlijk worden verhoogd. Hij zal dus, evenals de Ruyter bij zijn tocht naar Chatham en, om een recenter voorbeeld te noemen, als de Franschen bij hunne maritieme operatie naar Mytelene, trachten verrassend de bedoelde vaarwaters binnen te stoomen, om het versperreren daarvan zoo mogelijk te voorkomen. Treedt zulk een geval in, dan is de vrees niet ongegrond, dat de met de eventueele bewaking en verdediging belaste marinevaartuigen te laat zullen komen; men heeft althans niet de zekerheid, dat zij er tot dat doel tijdig zullen zijn. Daarom is het, ons inziens, zaak om de versperringen zoo mogelijk daar te leggen, waar zij door landversterkingen als het ware in bescherming genomen worden.

Al weder van de onderstelling uitgaande, dat ons oorlogsbestuur van dezelfde grondgedachte is uitgegaan, zouden die versperringen alzoo daar ter plaatse moeten worden gezocht en zou, om maar eens een voorbeeld te noemen, de nadering tot Dordrecht langs het Brouwershavensche Gat, de Krammer, het Volkerak en het Hollandsch Diep eerst met nadruk kunnen worden belet, waar deze vaarwaters door duurzame verdedigingswerken van beteekenis worden afgesloten. Dit nu is, zooals bekend, eerst het geval ter plaatse waar de fortten Prins Frederik en de Ruyter, als onderdeelen van de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak, den onbelemmerden doorgang door laatstgenoemd vaarwater moeten verhinderen.

Behoudt dus eene eventueele vijandelijke vloot met hare 't verst stroomopwaarts binnengestoomde oorlogsbodems een

voldoenden afstand om van de vuurwerking van die beide forten geen gevaar te behoeven te duchten, dan blijft de overige ruimte op de genoemde vaarwaters te harer beschikking tot elk doeleinde, waarvoor zij deze zal willen gebruiken, tenzij — en hier komt het op aan — zij zou hebben te vreezen ondernemingen, door onderdeelen van het korps torpedisten ontworpen en uitgevoerd, om haar het ongestoord bezit van de vrije vaart en het rustig verblijf op die vaarwaters te betwisten.

Zoolang dit korps daartoe niet in staat is, missen wij dus de middelen en de krachten, waarmede de verdediging van die vaarwaters, in den ruimsten zin genomen, met de kans op een goeden uitslag zou kunnen worden ondernomen.

Om bij ons voorbeeld te blijven, zal iedereen moeten toegeven van hoeveel belang het voor eene maritieme macht, die in opdracht had het Hellegat te forceeren, zou wezen, wanneer zij niet buitengaats behoeft te blijven, maar kalm het Brouwershavensche Gat kan binnenstoomen, om na de Grevelingen te zijn gepasseerd in de bocht van St. Jacob aan den ingang van de Krammer ten anker te komen en daar eene absoluut veilige ligplaats — dit zoowel uit een nautisch als uit een tactisch oogpunt genomen — te vinden. Dit ligt zóó voor de hand, dat eene nadere bewijsvoering, naar het ons dunkt, veilig achterwege mag blijven.

Wat de bocht van St. Jacob oplevert voor het gros van de bedoelde scheepsmacht, dat biedt het vaarwater benoorden de Plaat van Dintel en dat meer bekend onder den naam van de Karolinageul zuidelijk en zuidoost van die plaat voor eene maritieme operatie tegen de forten Prins Frederik en de Ruyter met schepen, die, wat bewapening en diepgang betreft, daarvoor nog alleszins de geëigendheid bezitten. Benoorden de Plaat van Dintel kunnen toch bij laag water schepen met een diepgang van 73 à 75 dM. nog eene veilige ankerplaats vinden, terwijl de Karolinageul bij hoog water aan oorlogsbodems met 58 dM. diepgang vergunt tegen de beide genoemde forten te ageeren.

Dat bij het tot standkomen van den voorgenomen waterweg van Dordrecht naar zee de waterstanden voor een eventuelen aanvaller nog veel gunstiger worden, valt uit het vorenstaande voldoende af te leiden, wanneer men in het oog vat, dat men alsdan hoopt, schepen met 70 dM. diepgang overal en te allen tijde te kunnen toelaten.

De veiligheid op de aangegeven ligplaatsen nu zou veel te wenschen overlaten en de gedachte om zich daar te posteeën minder voor de hand liggen, wanneer de daar te ankeren schepen onder alle omstandigheden torpedo-aanvallen zouden hebben te vreezen van daarop berekende land-torpedotroepen.

Wellicht doet zich bij enkelen Uwer de vraag voor: waarom daarvoor speciaal land-torpedotroepen worden vereischt en men tot gelijk doeleinde niet van den marine-torpedodienst gebruik zou kunnen maken. Te dien opzichte wordt dan ook opgemerkt, dat men tot het gebruik daarvan allereerst meester van het vaarwater zou moeten wezen, en dat dit, met het oog op onze zwakke marine, niet het geval kan zijn. Wel is waar zou nog altijd een verrassend optreden van torpedobooten in het oog kunnen worden gevat, maar de kans van slagen van deze vaartuigen is gering, wanneer men in aanmerking neemt, dat eene vijandelijke vloot, die met het genoemde oogmerk eventueel onze stroomen binnendringt, terdege zal worden uitgerust met torpedobootvernielers, torpedobooten en kleine vaartuigen, waaraan de taak is opgedragen torpedo-aanvallen van vijandelijke torpedobooten tegen te gaan.

De vele hulpmiddelen, waarover eene dergelijke, met offensieve bedoelingen optredende oorlogsvloot beschikt, om zich tegen die aanvallen te vrijwaren, zijn zóó groot en zóó overvloedig, of kunnen dat althans wezen, dat het van een verregaand optimisme zou getuigen het daarop te laten aankomen, vooral wanneer men zich voor den geest haalt hoe een betrekkelijk gering aantal torpedobooten onze zeemacht tot dat doel aldaar slechts beschikbaar kan stellen.

Een en ander is dan ook oorzaak, dat naar onze meening

het offensief optreden van land-torpedotroepen alleen een ernstigen strijd om het bezit van die vaarwaters mogelijk kan maken en dat het dus een dringende eisch moet worden genoemd, dat ons korps torpedisten in dien zin wordt uitgerust en geoefend. Ware dit zóó, dan zou het in het gedachte geval geene moeite kosten om ongemerkt Overflakkee of St. Philipsland te bereiken en vandaar op elk gunstig oogenblik den strijd verrassend aan te binden. Is dit te water vrijwel uitgesloten, omdat de vijandelijke marine, zooals gezegd, dit wel zal weten te verhinderen, naar de landzijde zal haar dit zeer moeilijk zoo niet onmogelijk vallen, omdat de aanval vandaar als 't ware op elk punt geschieden kan, mits het materieel, en dit zoowel wat de aanvals- als de vlottende middelen betreft, op eene dergelijke handeling berekend zij. Om deze te bepalen is echter meer noodig dan een bloot calqueeren van bestaande organisatiën uit het buitenland; uitrusting en oefening moeten voldoen aan de practische behoeften van de ondernemingen, waartoe de onderdeelen van het korps ter medewerking geroepen kunnen worden. Onder meer willen wij, als waarschuwend voorbeeld, er alleen op wijzen, dat men in der tijd het materieel en de organisatie van onze rijdende pontontreinen van die van het Duitsche leger heeft afgezien, dat bij de vaststelling daarvan slechts rekening had gehouden met rivieren van 40 tot 60 M. breedte, maar niet met rivieren, als die, welke in ons vaderland voorkomen. Zoo zou het o. m. zeer de vraag zijn: of onze drie rijdende pontontreinen vereenigd wel in staat zouden zijn om over den Gelderschen IJssel ook maar één brug van voldoende betrouwbaarheid te slaan en nog het vereischte reserve-materieel voorhanden te hebben. Onze varende pontontreinen, dit zij terloops opgemerkt, kunnen wij daar niet bezigen, willen wij geen gevaar loopen ze geheel te verliezen.

Dit voorbeeld moge bij een eventueel voldoen aan onze wenschen, ten aanzien van de uitrusting der torpedisten, indachtig doen zijn, dat het er zeer op aan komt iets tot stand te brengen, dat aan onze behoeften voldoet, waartoe het in

de eerste plaats noodig zal zijn door ondervinding de vereischte kennis van die behoeften op te doen. Eene goede keuze van de aanvalsmiddelen is technisch reeds bereikbaar; het overige materieel en de eischen waaraan dit zal hebben te voldoen kunnen eerst na het houden van veelvuldige practische oefeningen op de vaarwaters, waar mogelijkerwijze in oorlogstijd handelend moet worden opgetreden, worden bepaald.

Wat ter zake met kleine middelen kan worden bereikt, dat leert ons de Russisch-Turksche oorlog en, omdat de daarbij opgedane ervaring en verkregen resultaten niet algemeen bekend zijn, willen wij aan het vorenstaande een kort relaas verbinden van den strijd om het bezit van den Donau.

Het grootste gevaar, hetwelk voor de Russen aan een Donau-overtocht verbonden was, dreigde niet zoozeer van de zijde van de Turksche troepen, waaraan de bewaking en de rechtstreeksche verdediging van deze rivier waren toevertrouwd, noch van de vestingen, versterkingen en batterijen, welke den zuidelijken oever be kroonden, als wel van de aanwezigheid der Turksche vloot, die de Zwarte Zee en den Donau van Widdin tot zijne monding beheerschte. Die vloot was samengesteld uit de eskaderschepen van de Middellandsche Zee, uit die van de Zwarte Zee en uit de Donau-flottille. Bij het uitbreken van den oorlog bestond deze laatste, volgens algemeene opgaven, uit zeven gepantserde en achttien ongepantserde oorlogsvaartuigen, die over de Donau-havens Widdin, Rahowa, Nicopoli, Sistowa, Ruschtschuk, Tuturkai, Silistria en Hirsowa verdeeld waren. De diepgang van deze schepen was zoo gering, dat zij op den Donau beneden Widdin overal en bij hooge waterstanden zelfs op enkele der zijrivieren gebruikt konden worden. Voor ondernemingen beneden Silistria — bij buitengewoon hooge standen van het water zelf tot Tuturkai — kon over de twintig zwaar gewapende en gepantserde eskaderschepen der bovengenoemde hoogzee-vloten worden beschikt.

Aan deze enorme maritieme strijdmacht konden de Russen slechts tegenoverstellen: drie kleine Rumeensche stoomscheepjes, tien hunner voor aanvallende torpedo's ingerichte

stoombarkassen, zoomede een zeker aantal roeiboeten voor het leggen van watermijnen bestemd. De beide laatste soorten van vaartuigen waren per spoor naar den Donau getransporteerd.

Met deze wanverhouding in maritieme middelen voor oogen, scheen het voor de Russen bijna eene onmogelijkheid de Turksche vloot te verdrijven en een rivierovergang te verichten, dan ten koste van aanzienlijke offers. Doch, hoe gering schijnbaar hunne macht was, toch zou de tegenstander alras door de even behendige als stoutmoedige wijze, waarop zij zich van de toenmaals nieuwste aanvals- en verdedigingsmiddelen te water wisten te bedienen, van het tooneel van den strijd verdreven worden met verlies van twee zijner fraaiste oorlogsbodems.

In de uitvoering van hare taak geholpen door de geringe werkzaamheid en de onvoldoende waakzaamheid van de bevelvoerenden en de bemanningen der Turksche schepen, mocht het aan de Russische torpedo-afdeeling, die in het begin van December van Kroonstad te Kischinew en in April te Galatz was aangekomen, gelukken reeds den 30en April, dus zes dagen na de oorlogsverklaring, beneden Reni en boven Braïla torpedoversperringen te leggen, waardoor de eskaderschepen van de vaartuigen der Donau-flottille gescheiden werden en tevens eene voldoende ruimte (\pm 45 KM.) voor beiden afgesloten werd, welke aan het XIVde Russische korps de gelegenheid verschafte om ongehinderd den overgang over den Donau voor te bereiden en ten uitvoer te brengen.

Het detachement der torpedo-afdeeling, dat voor den Midden-Donau was bestemd, verliet Bender den 29en Mei per spoorbaan, stoomde over Bucharest naar Frateschti, vanwaar het materieel met buffelbespanningen naar Malo de Jos vervoerd en daar op de Kama, eene kleine zijrivier van den Donau, te water gelaten en uitgerust werd. Hier lagen den 19en Juni tien stoombarkassen en acht roeivaartuigen gereed om den strijd met de Turksche Donau-flottille te aanvaarden en den overgang der hoofdmacht van het Russische leger mogelijk te maken.

In den morgen van den 20en en in den nacht van den 20en

op den 21en Juni legden de torpedotroepen eene versperring bij Parapan (64 KM. beneden Nicopoli) en vier dagen later voltooiden zij de afsluiting van dat riviervak door bij Korabia (33 KM. stroomopwaarts van Nicopoli) 23 torpedo's schaakvormig te doen zinken, zonder dat de Turken hun dit ernstig trachtten te beletten. De Turksche vloot was door deze handig en snel uitgevoerde handeling geheel in het defensief geworpen en gedroeg zich hierin zoo lijdelijk mogelijk. Twee monitors, die in de haven van Silistria lagen en dus ingesloten waren, toonden zooveel ontzag voor de aanvallende torpedo's, dat zij, na eene enkele zwakke poging om te ontkomen, hun veilig toevluchtsoord niet meer verlieten en aan den overtocht der 14de Russische divisie, zoomede aan den brugbouw te Zimnitsa geene verdere moeilijkheden meer in den weg legden.

Zij, die aangaande deze handelingen eene dieper gaande studie wenschen te maken, worden verwezen naar: Der russisch-türkische Krieg 1877—1878 auf der Balkan-Halbinsel. Verfasst von der kriegsgeschichtlichen Commission des Kaiserlich Russischen Hauptstabes. Im Auftrage des k. und k. Chefs des Generalstabes herausgegeben von der Direction des k. und k. Kriegs-Archiv. Wien, 1902. Band II. Capitel III und IV.

Het spreekt wel vanzelf, dat, waar deze gebeurtenis ongeveer een kwart eeuw achter ons ligt, de vorderingen der techniek ook meer volkomener hulpmiddelen ter beschikking hebben gesteld, om het doel te bereiken, dat ons voor oogen staat.

Alvorens ons in de vorenstaande geschiedkundige afdwaling te begeven, stelden wij in het licht met welke „kleine" middelen de Russische torpedo-afdeeling dergelijke groote resultaten, als wij daarna leerden kennen, wist te bereiken. Stellen wij daar nu het passief gebruik, dat tengevolge van uitrusting en oefening — en laat ons het er gerust bijvoegen ook van gebrekkig inzicht omtrent hunne werkelijke oorlogstaak — van onze torpedisten in een oorlogsgeval, waarin zij werkzaam zullen moeten optreden, slechts zal kunnen worden gemaakt en men haalt zich daarna voor den geest, dat dit korps aan

het budget van oorlog eene som kost, die jaarlijks ruim een ton gouds — zegge 120.000 gulden — bedraagt, dan vragen wij in gemoede of de uitgaaf van deze som verantwoord is, wanneer, om het zoo eens uit te drukken, het rendement van dat korps in tijden van oorlog dreigt zóó in alle opzichten onvoldoende te wezen, dat eene vijandelijke vloot sans coup férir tot in het hart van ons land kan binnendringen.

Deze onmacht aan de marine verwijten, wij zeiden het reeds, zou allerminst getuigen van een billijk en rechtvaardig oordeel. Tot een afdoend optreden is slechts hij in staat, die, in het bezit van het daartoe geëigende materieel en in het gebruik daarvan geoefend, meester is van de oeverlanden van het vaarwater en in hoofdzaak van daaruit verrassend tegen eene vijandelijke scheepsmacht optreedt. Zeker kan de marine daarbij krachtig steunen te water, maar zij is, althans in dit opzicht, zooals wij reeds hebben aangetoond, tot eene secundaire rol verplicht, omdat het element der verrassing, wat richting en plaats van den aanval betreft, geenszins aan hare zijde staat.

Mag alzoo in de oorlogsbestemming van het korps torpedisten, naar onze meening, geene reden worden gezien om de daarbij ingedeelde miliciens van den landweerplicht te ontslaan, ook de tweede reden, waarom zulks naar het oordeel der voormalige Regeering het geval zou kunnen wezen en die op blz. 8 van de reeds genoemde Memorie van Toelichting wordt opgegeven, kan sedert de wijziging, welke de Militiewet 1901 bij hare behandeling in de Tweede Kamer der Staten-Generaal onderging, niet meer gelden. Men leest daar: »Daar nu de dienstplichtigen bij dit korps niet met een eerste-oefeningstijd van 8 maanden kunnen volstaan, maar 12 maanden achtereen in dienst zullen moeten worden gehouden, gepaard aan herhalingsoefeningen voor een tijdperk van 12 weken in het geheel, is er te meer aanleiding om ook de miliciens van dit wapen van landweerplicht vrij te stellen».

De Tweede Kamer heeft zich met deze bewijsvoering ten aanzien van de noodzakelijkheid van eene twaalf maandsche

eerste-oefening der torpedisten niet vereenigd en daarvoor, in overleg met de Regeering, het amendement VAN GILSE c. a. in de plaats gesteld, zoodat art. 107 van die wet, voor zoo-veel zulks ter zake dienende is, nu luidt: »Bij de militie te land worden onder de wapenen gehouden de ingelijfden ter volledige oefening bij de onbereden korpsen gedurende ten hoogste acht en een halve maand».

Wel volgt daarop: »Voor de ingelijfden bij de onbereden korpsen, die na een 8½ maandsche eerste-oefening blijken niet te voldoen aan de eischen van practische en theoretische bekwaamheid door Ons te bepalen, kan de eerste oefeningstijd tot ten hoogste twaalf maanden worden verlengd»; maar, behalve dat dit op alle onbereden korpsen slaat en dus niet uitsluitend op de torpedisten van toepassing kan worden geacht, zal nimmer in de omstandigheid, dat een gedeelte der miliciens na 8½ maand minder geoefend blijkt te zijn dan de rest, eene reden kunnen worden gevonden om deze achterlijkheid te beloonen met vrijstelling van landweerplicht.

Uit het voorafgaande moge dus volgen, dat de vrijstelling van den landweerplicht voor de miliciens, die bij het korps torpedisten zijn ingedeeld, ofschoon wettelijk bepaald, eene groote onbillijkheid in zich sluit tegenover de miliciens, die bij de overige onbereden korpsen worden geplaatst; zij wordt bovendien door ons niet wenschelijk geoordeeld, omdat de oorlogswerkzaamheid van dit korps dringend versterking uit de landweer kan behoeven. 1)

Dat voorts eene versterking van onze cavalerie in eene latere periode van den oorlog weinig meer zal baten, onderschrijven wij, van een algemeen militair wetenschappelijk standpunt be-

1) Wij teekenen aan, dat in de begrooting van het VIIIste Hoofdstuk voor het dienstjaar 1903 tot samenstelling van het blijvend gedeelte na 30 November slechts gerekend wordt op 34 korporaals en soldaten, dus op slechts 47½ % van het circa 17 Maart te voren ingelijfd aantal dienstplichtigen, in tegenstelling met de bereden wapens waar de *geheele* lichte onder de wapenen blijft (zie: Uitgewerkte en toelichtende staat, behorende bij de raming van kosten voor het Departement van Oorlog voor het dienstjaar 1903).

zien, geenszins, al beschikken wij op het oogenblik niet over voldoende gegevens om te bepalen of werkelijk het verkrijgen van voldoende bruikbare rijpaarden tot het vormen van eene soort reserve-cavalerie op onoverkomelijke bezwaren zou moeten afstuiten. Een ander bezwaar evenwel, dat noodzakelijk aan de vorming van *landweer*-cavalerie in den weg staat, is de omstandigheid, dat, na een drie- of vierjarigen dienst bij de cavalerie, de bij dit wapen ingedeelde dienstplichtigen overgaan naar den trein en dus verder tot de artillerie behooren en als zoodanig ook in de landweer voorkomen. Wilde men daarin verandering brengen, dan zou dit noodzakelijkerwijze eene verhooging van het aan laatstgenoemd wapen toe te deelen militiecontingent tengevolge hebben. Toch zou de cavalerie slechts met één, hoogstens met twee lichtingen militie te helpen zijn en niet met landweer, omdat de rijkunstige bedrevenheid van met groot-verlof zijnde dienstplichtigen al spoedig dermate afneemt, dat deze voor den cavaleriedienst te velde geen voldoende geschikt materiaal meer opleveren.

Evenzeer verschillen wij van oordeel met den heer v. d. H. betreffende de taak, die hij aan de landweer der bereden artillerie zou willen opdragen.

Hij zegt daarvan: »Daarom zal er naar moeten worden gestreefd in oorlogstijd zoo spoedig mogelijk aan te spannen:

1o. de veldhouwitsers, die thans nog in de bewapening ontbreken, doch waarvan de behoefte zich hoe langer hoe meer doet gevoelen;

2o. de batterijen veldgeschut van de voorlaatste constructie, ten einde, wanneer de infanterie van het veldleger met landweertroepen wordt versterkt, ook de artillerie dienovereenkomstig sterker te maken;

3o. het geschut in de liniën en stellingen, dat voor eenigszins spoedige verplaatsing vatbaar is, om zooveel mogelijk geschut te kunnen bijeenbrengen op het aangevallen gedeelte der linie of stelling.»

Naar onze meening kan de landweer der bereden artillerie, behalve tot aanvulling van verliezen door die artillerie geleden, wanneer de depôts daartoe niet meer in staat zijn, slechts voor de sub 30. genoemde taak worden bestemd.

Wanneer toch veldhouwitsers in de bewapening der bereden artillerie worden opgenomen, dan zal het zaak zijn, daarbij geene landweer voor bediening en beweging in te deelen, maar nieuwe onderdeelen in de vredesorganisatie van dat wapen op te nemen en daarin eene behoorlijke kern van beroepsmilitairen en van de bespanningen te begrijpen.

Batterijen veldgeschut van de voorlaatste constructie bij de landweer-infanterie van het veldleger in te deelen, schijnt ons al evenmin doeltreffend. De landweer-infanterie zal in eene zoodanig minderwaardige artillerie weinig of geen steun vinden en de landweer-veldartillerie zal zich, tegenover moderne snelvuur-artillerie optredende, in eene zoo ongunstige conditie gesteld zien, dat zij, ook met de grootste toewijding bezield, alras op roemlooze wijze en ten koste van groote verliezen het onderspit moet delven.

Wanneer men de landweer-infanterie aan den veldoorlog wil doen deelnemen, dan zal het juist zaak zijn haar door eene sterke, geheel op de hoogte van haren tijd zijnde artillerie te steunen en moethans zeker het materieel daartoe in reserve voorhanden zijn.

Met hetgeen door den heer VAN DER HOOG ten aanzien van de genietroepen, de hospitaalsoldaten en de administratie-troepen wordt gezegd, gaan wij geheel mede; alleen zouden wij wenschen, dat voortaan ook in de organisatie van den hospitaaldienst de ziekendragers, die nu bij de korpsen zijn ingedeeld, begrepen waren. Daarmede zouden die korpsen, die ziekendragers, de geneeskundige dienst en feitelijk dus ook de dienst in het algemeen zijn gebaat.

Aan het einde van zijne beschouwingen over de bestemming der landweer gekomen, besluit de heer v. D. H. met aan te geven de redenen, waarom hij de dekking der mobilisatie niet aan onderdeelen der landweer opgedragen wenscht te zien.

Hij dan acht zulks niet in overeenstemming met de betekenis, die aan de landweer als zoodanig moet worden gehecht en waarmede het z. i. in strijd is om afdeelingen daarvan eerder in gevecht te brengen dan afdeelingen der militie, en wenscht hij deze taak vervuld te zien door troepen, die voor die taak te allen tijde klaar staan. Het mogen dus, zoo vervolgt hij, zelfs geene afdeelingen zijn, die, alvorens af te marcheeren, nog de aankomst moeten afwachten van milicienverlofgangers. neen, zij — d. w. z. die afdeelingen — moeten zijn samengesteld alleen uit in vredestijd onder de wapenen zijnde manschappen. Het voordeel, dat de landweer-afdeelingen ter plaatse of in de nabijheid aanwezig zijn, legt, naar zijne meening, hier geen gewicht in de schaal, omdat de tijd, waarbinnen die afdeelingen behoorlijk gewapend, gekleed en uitgerust zouden kunnen afmarcheeren, zeker grooter zou zijn dan die, welke voor de afdeelingen, die in vredestijd onder de wapenen zijn, noodig is om per spoor hare bestemmingen te kunnen bereiken.

Hoe rationeel het door den heer VAN DER HOOG ingenomen standpunt in deze quaestie ook moge wezen, om voor de dekking der mobilisatie troepen te willen bestemmen, die daarvoor te allen tijde klaar staan, zoo is de omstandigheid, dat wij over dergelijke afdeelingen feitelijk niet beschikken *kunnen*, alleen reeds oorzaak om dit vraagstuk iets nader onder de oogen te zien.

Wat toch is het geval? Als steeds gereed staande troepen kunnen alleen de drie regimenten huzaren en de koloniale reserve worden in aanmerking gebracht.

De eerste brengen per eskadron ternauwernood honderd sabels uit, de laatste heeft eene zeer afwisselende sterkte en is bovendien te zwak om in deze afdoende hulp te kunnen bieden.

De geringe sterkte der cavalerie maakt, dat aan eene ecnigszins effectieve dekking der mobilisatie niet gedacht kan worden, wanneer onze ruitery niet door infanterie op doeltreffende wijze in haren rug wordt gesteund.

Daartegen evenwel verzet zich wederom de geringe vredes-

sterkte van dit wapen, tengevolge waarvan b.v. gedurende acht maanden van de twaalf eens jaars (van 1 December tot en met 31 Juli) slechts zooveel geoefende miliciens onder de wapenen worden gehouden als noodig zijn om in de behoeften van den dagelijkschen dienst te kunnen voorzien. De onderstaande cijfers mogen dit nader bevestigen.

Uit den inhoud van het VIIIe Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1903 blijkt dat van 1 December tot en met 31 December 1902 een aantal van 3325 en van 1 Januari tot en met 31 Juli 1903 een aantal van 2545 miliciens bij de infanterie als blijvend gedeelte onder de wapenen worden gehouden. Verdeelen wij nu deze aantallen pond-pondsgewijze over de verschillende infanterie-garnizoenen in reden van het aantal bataljons, dat aldaar is gekazerneerd — iets wat in werkelijkheid nog niet eens geschiedt, maar dat voor ons doel zoogoed als geen verschil maakt — dan bevinden zich als zoodanig onder de wapenen :

te 's-Gravenhage van 1 Dec.—31 Dec.	320	en van 1 Jan.—31 Juli	285	miliciens ;
te Amersfoort en Breda	resp.	240	en 200	mil.
te Amsterdam en te Bergen op Zoom	»	180	» 150	»
te 's Bosch	»	150	» 125	»
te Assen, Leiden en Arnhem	»	120	» 100	»
en in de overige garnizoenen	»	60	» 50	»

Waar nu de Minister van Oorlog in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, bij de debatten over de samenstelling van het blijvende gedeelte en de oratie van den heer VAN GILSE daartegen, in de Vergadering van den 23en April 1901, zeide 1), dat deze afgevaardigde alleen van dekkingsdetachementen sprak, maar dat er zooveel, zoo ontzaglijk veel andere zaken zijn, die daarnevens bij mobilisatie moeten geschieden en niet van minder belang zijn dan die dekkingsdetachementen, ja zelfs overheerschende factoren zijn bij de bepaling van de sterkte van het blijvend gedeelte, daar kan niet worden ont-

1) Handelingen der Staten-Generaal, 1900—1901, II, bladz. 1510.

kend, dat van de bovengenoemde aantallen miliciens niet allen, ja zelfs niet het grootste gedeelte voor die taak zullen kunnen worden bestemd en dat dus die detachementen als het ware zullen moeten worden samengeraapt uit zoogoed als alle onderdeelen der infanterie. Allereerst is daarvan het gevolg, dat zij niet sterk genoeg zullen kunnen wezen; voorts dat hunne tactische waarde uitermate gering moet worden geacht, daar officieren, kader en minderen elkander grootendeels zelfs niet bij name zullen kennen; maar wat het meeste klemt is ten slotte wel dit, dat men, dus handelende, de geheele infanterie desorganiseert, omdat juist op een tijdstip, dat men aan eene vaste kern van geoefenden in de onderdeelen van dat wapen groote behoefte heeft, die vaste kern grootendeels wordt opgelost in die detachementen, terwijl geene voldoende waarborgen kunnen worden verschaft, dat over deze detachementen later weer zal kunnen worden beschikt, daar zij onderworpen zijn aan de allerongunstigste kansen van den oorlog, gezien de moeilijke taak die zij te vervullen zullen hebben.

Eene zoodanige handelwijze, waarbij de samenhang in den troep, die uit den aard der zaak bij den korten, voor een groot gedeelte — viermaanders — zelfs zeer korten eersten oefeningstijd toch al niet bijster groot zal zijn, nog geringer wordt, kan onmogelijk in ons oog worden aanbevolen. Integendeel, zij verdient naar onze meening vooral *thans* te worden afgekeurd, nu bij mobilisatie voor de infanterie het vermenigvuldigings-systeem tot eene zoodanige hoogte is opgevoerd, dat uit 40 bataljons er 72 moeten worden gevormd en bijgevolg elk onderdeel zichzelf anderhalf maal moet vermenigvuldigen.

Nog bespraken wij de doelmatigheid van een zoodanig dekkingssysteem niet uit het oogpunt van de mogelijkheid, dat deze detachementen, die van heinde en ver moeten aansnellen, op tijd de hun in het dekkingssysteem aangewezen standplaatsen zullen kunnen bereiken. In dit opzicht verschillen wij van gevoelen met den heer VAN DER HOOE, die dat bezwaar niet aanwezig acht. Wij zijn ter zake minder optimistisch gestemd en vreezen, dat men onder omstandig-

heden ten dezen wel eens bedrogen zou kunnen uitkomen.

Er zal, naar onze meening, dan ook wel niets anders opzitten, dan voor die taak de landweer, of althans een gedeelte daarvan te bestemmen en eerlijk gezegd gelooven wij, dat, mits oordeelkundig georganiseerd. daartegen ook geene overwegende bezwaren behoeven te bestaan, wanneer ook ten opzichte van de oefeningen der landweer en ten aanzien van de wijze, waarop deze gekleed, gewapend en nitgerust zal zijn, doeltreffende beschikkingen genomen zullen worden, iets waarop wij later hopen meer in den breedte terug te zullen komen. Het is trouwens hetzelfde denkbeeld, dat indertijd ontwikkeld is in de bekende studie: »Het leger als deel der staatsgemeenschap,» door VOX CLAMANTIS, bij de aanprijzing van de richting van een zeker aantal grensbataljons. Deze oplossing zou ons nog beter voorkomen, maar de hooge uitgaven, die daarvan wederom het gevolg zouden zijn en waarmede het nu reeds zeer bezwaarde Hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting eene nieuwe, niet onannzienlijke verhooging zou ondergaan, deed ons de verwezenlijking van onze denkbeelden ter zake, die zonder veel kosten nitvoerbaar zijn, verkieslijker achten.

Waar de bestemming van de landweer door den heer VAN DER HOOG op zoo uitgebreide wijze besproken is, daar heeft het onze aandacht getrokken, dat door hem met geen enkel woord is melding gemaakt van de vraag, in de Staten-Generaal bij de behandeling van de militie- en de landweeerwetten ter sprake gebracht, nl. of de landweer voortaan ook zal hebben te vervullen de taak, die ten aanzien van de handhaving van de opeubare orde tot dusverre voor de schutterijen was weggelegd.

Onwillekeurig wordt men aan die taak herinnerd, wanneer men art. 6 van de Landweeerwet leest. Dit artikel luidt: »De landweeertroupen, in art. 3 bedoeld, worden reeds in vrede-stijd in compagnieën en bataljons geformeerd en van de vereischte kaders voorzien.»

»De onderdeelen van de landweeertroupen, in het eerste lid vermeld, kunnen in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere

buitengewone omstandigheden bij de korpsen van het leger worden ingedeeld of tot afzonderlijke landweerkorpsen worden gevormd."

»De landweerkorpsen treden in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere omstandigheden, desvereischt, in vereeniging met de korpsen van het leger op."

»Alvorens in gevallen als in het vorig lid bedoeld landweerkorpsen te doen optreden, wordt door Ons bepaald welk deel dier korpsen ter beschikking zal worden gelaten tot medewerking, desvereischt, ter handhaving of tot herstel van de openbare orde in geval van oproerige beweging, samenschooling of andere stoornis dier orde of bij vrees voor een of ander."

In het Voorloopig Verslag 1) betreffende het ontwerp van wet tot »Regeling van de samenstelling der landmacht", wordt deze zaak in § 7 voor de eerste maal als volgt besproken: »Er werd op gewezen, dat wanneer de schutterijen worden afgeschaft, art. 184 der Gemeentewet, krachtens hetwelk in geval van oproerige beweging, van samenschooling of andere stoornis der openbare orde de burgemeester bevoegd is de hulp der schutterijen in te roepen, zal moeten worden gewijzigd."

»Art. 6 van het wetsontwerp tot »Regeling van de landweer" handelt over de bestemming der landweer, maar in het bovenstaande geval voorziet dat artikel niet. Daarin toch is alleen sprake van het optreden der landweerkorpsen in geval van oorlog of andere buitengewone omstandigheden, in welke gevallen vooraf door den Koning wordt bepaald welk deel der korpsen ter beschikking zal worden gelaten tot medewerking, desvereischt, tot handhaving van of tot herstel van de openbare orde, in geval van oproerige beweging, samenschooling of andere stoornis dier orde. Het is duidelijk, dat de Regeering

1) Gedrukte stukken. Zitting 1899—1900. — 94, N°. 11. blz. 9 o. a., gedateerd 29 Juni 1900. In het op denzelfden datum ingezonden Voorloopig Verslag op de ontwerpwet tot „Regeling van de landweer en tot de opheffing van de schutterijen", waarbij deze quaestie teitelijk te huis behoorde, wordt daarover met geen woord gerept (Zie: Gedr. St. Zitting 1899—1900. 180, N°. 5).

daarbij niet het oog heeft op locale rustverstoringen in gewone tijden. Trouwens de landweer kan in zulke gevallen ook geen diensten bewijzen, omdat zij in vreedetijd niet in staat is als gewapende troep onmiddellijk op te treden."

»De gemeentebesturen worden derhalve beroofd van een element tot handhaving van rust en orde op het gemeentelijk territoir. Hierin behoort te worden voorzien. Aan die besturen zou het recht kunnen worden toegekend om in de gevallen, vermeld in art. 184, burgers met de rustbewaring te belasten, of wel om behalve de politie een militair georganiseerd korps in dienst te nemen."

De Regeering antwoordde daarop in de betrekkelijke Memorie van Antwoord 1) het volgende: »Worden het ontwerp en de daarmede in verband staande wetsvoordrachten tot wet verheven, dan zullen tegen het tijdstip der opheffing van de schutterijen voorstellen zijn te doen tot wijziging van de dan geldende wetten, voor zoover daarin van schutterijen wordt gesproken."

»Bij die gelegenheid zal tevens zijn te overwegen, of het practisch uitvoerbaar zal zijn aan de burgerlijke autoriteiten, die thans krachtens wet of wettelijke verordening de hulp ook van de schutterijen kunnen inroepen, de bevoegdheid te verleen om in gevallen als hier bedoeld, tot handhaving van plaatselijke orde en rust een beroep te doen op de medewerking van de landweer."

»Het recht om de inwoners der gemeente tijdelijk met de rustbewaring te belasten, ontleenen de gemeenteraden reeds nu aan de artt. 192 en 193 der Gemeentewet. Deze wet belet ook niet, dat aan het plaatselijk politiepersoneel eene organisatie worde gegeven, welke met die van een militair georganiseerd korps overeenstemt."

Uit dit antwoord -- dit zij terloops hier opgemerkt -- kan worden gezien, dat de Regeering stilzwijgend heen glee over de quaestie: of art. 6 der Landweerwet al dan niet voor-

1) Stuk N°. 12, blzn. 10 en 11. Ingezonden bij brief van den 16den September 1900.

zag in de substitueering van de schutterijen door de landweer bij locale rustverstoringen in gewone tijden en voor die gevallen, welke overigens in art. 184 der Gemeentewet worden bedoeld.

Intusschen was de zaak ook in de Eerste Kamer onder de oogen gezien. In het Voorloopig Verslag 1) van de Commissie van Rapporteurs over dit wetsontwerp leest men althans: »De aandacht werd er op gevestigd, dat de schutterijen in de eerste plaats bostemd waren tot behoud der inwendige rust. Sommige kleine plaatsen hebben geen garnizoen en moeten in geval van rustverstoring tot handhaving der orde de schutterij onder de wapenen roepen. Men vroeg: hoe het nu in die plaatsen zou moeten gaan, wanneer de schutterij zoude zijn opgeheven.

»Zal'', zoo werd gevraagd, »de Regeering daar marechaussées vestigen, of de rijksveldwacht uitbreiden?''

Daarop antwoordde de Minister van Oorlog: 2) »Ter beantwoording van de vraag, in het derde lid dezer paragraaf gedaan, zij het den ondergeteekende geoorloofd, de aandacht te vestigen op het laatste lid van art. 6 van het ontwerp van wet betreffende de landweer, en er op te wijzen, dat de voorgestelde regeling geene verandering brengt in de bevoegdheid van de plaatselijke overheid en van de Commissarissen der Koningin in de Provinciën om, ingeval van rustverstoring, tot handhaving der orde de medewerking in te roepen van de krijgsmacht en van de rijksveldwacht. Of vestiging hier of daar van marechaussées of uitbreiding van de rijksveldwacht noodig zal zijn, is eene vraag, die haar antwoord zal moeten vinden in de locale omstandigheden en toestanden van het oogenblik''.

Ook hierin is dus nog geene stellige verklaring aangaande de toepasselijkheid van art. 6 voor de bedoelde gevallen te zien. Edoch dit stuk werd aldra gevolgd door een tweede 3),

1) Gedrukte stukken. Zitting 1900—1901, N°. 128, blz. 4; vastgesteld in Juni 1901.

2) Gedrukte stukken. Zitting 1900—1901, No. 128a. Memoriën van Antwoord I, blz. 4.

3) Idem, idem, II, blz. 11.

waarin eene zoodanige verklaring wel voorkomt. Daarin heet het :

»Werkelijk heeft het vierde lid van art. 6 alleen betrekking op het geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden. In gewone tijden, als er geen oorlogsgevaar dreigt, kan in ruime mate door het burgerlijk gezag over gewone troepen worden beschikt. Maar zoodra tot mobilisatie moet worden besloten, wordt het anders, en voor dat geval werd voorziening bij de wet noodig geacht. De meening van sommige leden, dat aanwending van de landweer ook in vredes-tijd in gevallen, waarin de politie niet toereikend is om de orde te handhaven, uit een oogpunt van militaire opleiding niet is af te keuren, heeft hare waarde.»

Verder werd verwezen naar § 7 van de reeds genoemde Memorie van Antwoord, waaruit wij de toepasselijke zinsneden op blz. 329 hiervoren afschreven.

Onwillekeurig doet zich aan den aandachtigen lezer de vraag voor : Waaraan kan wel deze vrij plotseling veranderde houding der Regeering worden toegeschreven ? Uit den aard der zaak kan de beantwoording dezer vraag niet veel meer dan eene hypothese zijn, omdat het niemand gegeven is de roerselen van de harten en hoofden der bewindsmannen van die dagen te peilen. Toch zullen wij beproeven eene verklaring te vinden, waaraan althans de schijn van met de werkelijke toedracht der zaak in overeenstemming te zijn niet kan worden ontzegd.

Tijdens de behandeling van de wet betrekkelijk de »Nationale Militie en van daarmede in verband staande wetten», die leidde tot de vaststelling van de »Militiewet 1901», bracht de Regeering in het vroegere art. 123, dat ten slotte in de nieuwe wet art. 110 geworden is, eene aanzienlijke verandering, welke aan dat artikel eene veel wijdere strekking gaf, dan daaraan ooit officieel was toegekend. Luidde art. 123 voor zoover toepasselijk : »Behalve de ligting die voor het eerst dient, kan steeds een zevende van het geheele bedrag der (vijf) *jongste vijf* ligtingen van de militie te land onder de wapenen worden gehouden of geroepen», de nieuwe en ten slotte als art. 110 aangenomen wetsbepaling is van den volgenden inhoud : »Wanneer het ter

handhaving of tot herstel van de openbare rust en orde, tot uitvoering van wettelijke voorschriften of om andere overwegende redenen noodig is, kan door Ons worden bevolen, dat de ingelijfdcn bij de militie te land, die overeenkomstig art. 107, 108 of 109 onder de wapenen zijn of laatstelijk geweest zijn, onder de wapenen worden gehouden of geroepen. Hierbij geldt de tweede zinsnede van art. 109 (aanwijzing voor zooveel noodig door loting)."

»In de gevallen, in de vorige zinsnede genoemd, wordt, zoodra bovenbedoelde ingelijfdcn zes weken onder de wapenen hebben doorgebracht, onverwijld een voorstel van wet aan de Staten-Generaal gedaan, om het onder de wapenen blijven van die ingelijfdcn, zoo noodig, te bepalen."

In de toelichting zegt de Regeering te dien aanzien: 1) »Wel onderstelt art. 185 der Grondwet de Koninklijke bevoegdheid tot het geheel of ten deele buitengewoon onder de wapenen roepen van de dienstplichtigen, die niet in werkelijken dienst zijn, doch deze bevoegdheid geldt, blijkens de woorden en de geschiedenis van deze bepaling, meer bijzonder voor gevallen, waarbij de niet in werkelijken dienst zijnde dienstplichtigen onder de wapenen moeten worden geroepen, in verband met de belangen van de verdediging des lands of wegens redenen van internationaal staatkundigen aard."

»In art. 123 daarentegen heeft men het oog op bijzondere omstandigheden, niet vallende onder die, waarvan bij art. 185 der Grondwet sprake is, bijv. indien troepen gevorderd worden bij invallenden dooi na strenge vorst; bij geval van watersnood; voor ijsopruiuingen. tot handhaving of tot herstel van de openbare rust en orde; tot uitvoering van wettelijke voorschriften ter beteugeling van veeziekte of tot ten uitvoer leggen van quarantaine maatregelen. Het spreekt vanzelf, dat voor deze gevallen van de bevoegdheid, in art. 123 bedoeld, alleen bij volstrekte noodzakelijkheid gebruik zal worden gemaakt, derhalve wanneer voor het verleenen van de gevor-

1) Gedrukte stukken. Zitting 1899—1900, — 95, No. 3, blz. 17.

derde hulp of bijstand niet kan worden beschikt over een genoegzaam aantal vrijwilligers of vrijwillig onder de wapenen zijnde miliciens.”

»Art. 124 voorziet in het geval, dat voor die hulp of bijstand slechts een deel der lichting noodig is.”

De reden, waarom de toenmalige Regeering zich tot deze wijziging genoopt had gezien, was gelegen in de omstandigheid, dat zij, zooals de Memorie van Toelichting inhoudt, »er naar streven wilde om den dienst voor de ingelijfden bij de militia te land te verlichten, niet alleen door vermindering van de sterkte van het zoogenaamd blijvend gedeelte, maar zelfs, indien de gelegenheid zich daartoe aanbood, door afschaffing van dat blijvend gedeelte”.

Men zou op een gegeven oogenblik eenvoudig niet over een voldoende aantal troepen hebben kunnen beschikken tot de genoemde doeleinden.

Vreemd genoeg wordt in het Voorloopig Verslag 1) betreffende dit wetsontwerp, onderteekend door de hh. VAN VLIJMEN, VERHEY, KUYPER, VAN KARNEBEEK en TYDEMAN, over dit nieuw beginsel in de wet geen woord gerept en is het bij de latere behandeling, ofschoon de beweegreden waaraan het zijn ontstaan te danken had door het behoud van het blijvend gedeelte tot eene sterkte van ten hoogste 7500 man te gelijk (art. 109) niet meer geldende kon worden geacht, vermoedelijk onder den drang van den verrassenden val van den Minister ELAND, verder zoogoed als onbesproken gebleven en door de Volksvertegenwoordiging zonder meer gesanctioneerd.

Dit voor zooveel de wordingsgeschiedenis betreft van de redactie van art. 110 der »Militiewet 1901”, die, zooals wel geene nadere verklaring behoeft, aan de Regeering de vrije hand geeft om voor de verschillende doeleinden, in de toelichting van dit wetsartikel genoemd, eene geheele lichting of een gedeelte van eene lichting tijdelijk ter verhooging van de vredes-

1) Gedrukte stukken. Zitting 1899—1900, — 95, n°. 8.

sterkte van het leger onder de wapenen te roepen, zoodat de beteekenis van art. 6 der Landweernet *nu* ook niet meer zoo klemde en de Regeering haar aanvankelijk systeem kon loslaten.

Toch dient opgemerkt te worden, dat art. 110 der Militiewet, evenmin als art. 6 der Landweernet, voorziet in alle de gevallen, welke art. 184 der Gemeentewet op het oog heeft.

Dit is dan ook de reden, waarom wij hieronder zullen herinneren, wat bij de beraadslagingen over art. 6 voornoemd in de Tweede Kamer der Staten-Generaal is gezegd.

Het was op den 26en April 1901, dat na de afhandeling van de militiewet de toenmalige Minister van Oorlog, in de 75ste vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal in dat zittingsjaar, zich bereid verklaarde de landweernet na de panze in behandeling te zien nemen. Tijdens de daarop gevolgde behandeling stelde de heer VAN KARNEBEEK nogmaals in het licht wat ten aanzien van het bedoelde artikel in de tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging gewisselde stukken was in het midden gebracht en vervolgde hij — na zijn leedwezen te hebben betuigd, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken op dat oogenblik niet aanwezig was — met te zeggen: »Onder zekere locale omstandigheden zijn de schutterijen een volstrekt niet te versmaden element tot handhaving van de publieke orde, ter beschikking staande van die burgerlijke overheid, die voor het handhaven van die orde verantwoordelijk is.»

»Men zal op de eene of andere wijze moeten trachten te voorzien in hetgeen, na afschaffing der schutterijen, voor de burgerlijke overheid noodig is ter vervulling van de zware taak, haar in dit opzicht door de Gemeentewet opgelegd.»

»Ik behoor volstrekt niet tot hen, die in het algemeen voorstanders zijn van het doen uitvoeren van politiediensten door de militaire macht, maar wanneer men de schutterijen afschaft en eene landweer daarvoor in de plaats stelt, die niet terstond beschikbaar is en eerst kan optreden na door de Regeering opgeroepen te zijn, die ook niet geformeerd en ge-

ëncadreerd gereed staat, dan rust de moreele verplichting op de Regeering, om, zij het misschien op meer ruime en gemakkelijke wijze dan tot dusverre geschiedde, door de gewapende macht uit het leger te voorzien in de behoefte, welke de burgerlijke overheid hebben kan aan eene gewapende macht ter uitvoering van de taak der handhaving van de publieke orde."

Spreker eindigde met van de Regeering de toezegging te vragen, dat zij in den tijd, vallende tusschen de aanneming van dit wetsontwerp en de afschaffing van de schutterijen, eene voldoende voorziening op dat punt zal treffen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken, inmiddels ter vergadering verschenen, antwoordde daarop: »Uit art. 6 blijkt, dat de Regeering niet blind is geweest voor het door den spreker geopperde bezwaar. Juist om onder de werking van de nieuwe wetten aan het burgerlijk gezag de gelegenheid niet te ontnemen een beroep te kunnen doen op de landweerkorpsen, strekt het slot van art. 6."

»Intusschen zal de Regeering gaarne nader overwegen de opmerkingen, die de geachte spreker aan haar aandacht heeft onderworpen."

De heer VAN KARNEBEEK repliceerde daarop: »Ik moet nog even op de zaak terugkomen, want de Minister van Binnenlandsche Zaken, die te midden van mijn betoog de Kamer binnentrad, schijnt, dit is niet te verwonderen, de strekking er van niet geheel gevat te hebben. Ik heb juist willen aantonen, dat art. 6 niet helpt en ook niet helpen kan in de gevallen, die ik op het oog had, omdat het alleen slaat op gevallen van oorlog of andere buitengewone omstandigheden, waarin de Regeering de landweer oproept."

»Het spreekt vanzelf, dat bij plotselinge verstoring van orde, die onverwachts kan opkomen, dat artikel niets zal baten. Juist daarop heb ik de aandacht willen vestigen. Men kan, geloof ik, de landweer niet zoodanig organiseeren, dat zij te allen tijde tot handhaving van de publieke orde ter beschikking komt van de burgerlijke overheid. Men zal dus op eene andere wijze de burgerlijke overheid behulpzaam moeten

zijn door beschikbaarstelling van troepen of door andere middelen."

Het slotwoord van de Regeering, bij monde van den Minister van Binnenlandsche Zaken, was werkelijk een volte face. Het luidde toch: »Door ambtsbezigheden was ik zoo straks een oogenblik afwezig en het is volkomen juist, dat ik daardoor het geheele betoog van den geachten afgevaardigde niet heb kunnen aanhooren. Het is mij thans duidelijker geworden wat het bezwaar van dien geachten afgevaardigde is. Hij vergeet echter, dat in gewone tijden, als er geen oorlogsgevaar dreigt, in ruime mate door het burgerlijk gezag over gewone troepen kan worden beschikt. Maar zoodra tot mobilisatie moet worden besloten, wordt het anders en voor dat geval werd voorziening bij de wet noodig geacht."

»Intusschen, ik heb het reeds gezegd, de beschouwingen van den geachten afgevaardigde zullen nader worden overwogen."

Welnu, ongeacht het voorafgaande meenen wij, dat ten aanzien van organisatie, wapening en uitrusting der landweer wel zoodanige maatregelen te treffen zijn, dat zij te allen tijde ook tot handhaving van de publieke orde ter beschikking van de burgerlijke autoriteiten kan staan. En het komt ons voor, dat eene zoodanige oplossing van deze quaestie beter is, dan daarvoor onderdeelen van het blijvende gedeelte der militie te nemen, dat daarvoor op de voren, bij de bespreking van de dekking der mobilisatie, ontwikkelde gronden te zwak moet worden geacht. Evenmin komt het ons oordeelkundiger voor om ten behoeve van een zoodanig herstel der publieke orde eene lichte of een gedeelte daarvan onder de wapenen te roepen; deze taak toch wordt beter door eene plaatselijke wapenmacht vervuld, dan door eene die van elders wordt aangevoerd.

Nader zal blijken, hoe onze denkbeelden ter zake van het gebruik der landweer ook de vervulling van eene zoodanige taak mogelijk maken.

II. Organisatie der landweer.

Op blz. 97 van zijne studie zegt de heer VAN DER HOOG : „dat eene indeeling der landweer in districten noodig is, omdat bij de landweer de stammen ontbreken, waaromheen, zooals bij de korpsen van het militieleger, de niet onder de wapenen zijnden zich bij mobilisatie moeten scharen”. Deze redeneering begrijpen wij niet, omdat, hoe klein ook, die kern voor de georganiseerde landweerafdeelingen wel degelijk zal bestaan, terwijl voor de niet-georganiseerden de depôts de aangewezen verzamelaarsplaatsen zijn. Doch bovendien, eene indeeling in landweerdistricten is uit een administratief oogpunt noodwendig evenmin te missen, als eene indeeling in militiedistricten en waar deze laatste, in tegenstelling met de eerste, slechts in een zeer verwijderd verband staan tot de garnizoenen, waar de korpsen of de onderdeelen daarvan verblijven, waarbij de miliciens uit die districten worden ingedeeld, is dit verband bij de landweer uit den aard der zaak zoo innig mogelijk.

Geheel gaan wij echter met hem mede, waar hij compagnies-, bataljons- en regiments-landweerdistricten gevormd wenscht te zien en deze zooveel mogelijk — want dit zal wel zijne bedoeling wezen — wil doen overeenstemmen met de indeeling in recruteeringsdistricten der militie. Behalve dat daardoor de band blijft bestaan, die tusschen kader en manschappen, terwijl zij gezamenlijk bij de militie dienden, werd gevormd, achten wij een zoodanigen rationeelen grondslag voor de organisatie en de indeeling van militie en landweer uit een administratief oogpunt niet alleen gewenscht, maar zelfs onontbeerlijk, uit overwegingen, die meer speciaal verband houden met eene eenvoudige en spoedige mobilisatie en een oordeelkundig gebruik der strijdkrachten in oorlogstijd, maar niet minder ook met het oog op de latere ontwikkeling van onze weerinstellingen tot het zoogenaamde volksleger.

Hetgeen tegen eene zoodanige overeenstemming door de toenmalige Regeering is aangevoerd, komt ons niet steek-

houdend voor. In de Memorie van Toelichting 1) op het ontwerp van wet tot »Regeling van de landweer en van de opheffing van de schutterijen» treft men dienaangaande het volgende aan: »Volgens de wetsvoordrachten zullen er 36 *landweer*-districten wezen, terwijl er thans slechts 21 *militie*-districten zijn. Vermindering van het aantal landweerdistricten in overeenstemming met het aantal militiedistricten is niet wel mogelijk en ook niet geraden 2). Vermeerdering van het aantal militiedistricten, in overeenstemming met het aantal landweerdistricten, is niet gebleken voor de richtige uitvoering van de Militiewet noodig of wenschelijk te zijn 2). Het is, bij nader inzien, ook niet raadzaam voorgekomen de verdeling van het Rijk in landweer- en die in militiedistricten van elkaar afhankelijk te doen zijn 2). Het doen samenvallen van de beide verdeelingen zou ook niet mogelijk wezen voor de gemeenten Amsterdam en Rotterdam. Die gemeenten kunnen niet bestaan elk uit slechts één *landweerdistrict*, terwijl de Militiewet er niet op ingericht is, om gemeenten te doen behooren tot twee of meer *militiedistricten*.»

Het eenige der voren door de Regeering opgesomde bezwaren, dat hout snijdt — de andere zijn in ons oog slechts gemeenplaatsen, omdat geen enkel bewijs wordt aangevoerd — is er dus een, uit de redactie van de wet voortspruitende, dat gemakkelijk door eene wijziging van de betrokken artikelen zou zijn te ondervangen, door waar van »gemeente» of »gemeenten» sprake is, ook een »gedeelte» of »gedeelten» daarvan in de redactie toe te laten. Evenmin komt ons de bewijsvoering der Regeering beslissend voor, waar zij, tegen haar aanvaankelijk voornemen in 3), heeft gemeend ten slotte bezwaar te moeten maken tegen eene cumulatie van het bevel in een *landweerdistrict* met de functiën van *militiecommissaris* 1) en

1) Gedrukte stukken. Zitting 1899—1900. Tweede Kamer der Staten-Generaal. — 180, N°. 3, blz. 4.

2) De bewijsvoering blijft achterwege.

3) Gedrukte stukken. Zitting 1899—1900. Tweede Kamer der Staten-Generaal. — 94, N°. 3. Memorie van Toelichting op Ontwerp-Wet Regeling van de samenstelling der landmacht, blz. 8.

staan wij dus geheel aan de zijde van den heer VAN DER HOOG, waar deze als bezuinigingsmaatregel de functiën van deze autoriteiten en die van de provinciale adjudanten voortaan wil doen verrichten door de commandanten der landweerdistricten en het daaraan toegevoegde personeel.

Het zal toch immers wel de bedoeling zijn om voortaan ter zake van militie en landweer den tweeslachtigen toestand te doen ophouden, die tot dusverre door de inmenging van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken in deze aangelegenheden wettelijk niet was te ontgaan. In den nieuwen toestand moeten alle aangelegenheden betreffende deze zaak o. i. uitsluitend in handen van het Departement van Oorlog komen.

Minder ingenomen betuigen wij ons met de verdeeling van het Rijk in 11 militie- en landweerdistricten. Allereerst toch lijkt het ons niet aanbevelenswaard, er een regiment N°. 11 op na te houden; dit zou voor de daarbij ingedeelden tot menige onaangename spotternij kunnen leiden. Rationeeler komt het ons voor de twaalf regimenten infanterie te doen bestaan uit: *één* regiment grenadiers, *één* regiment jagers en *tien* regimenten infanterie. Zoodoende wordt tevens het sup-princeeren van het tegenwoordig 3de bataljon Grenadiers ontgaan, dat anders niet achterwege zou kunnen blijven.

Doch dit zijn slechts kleinigheden. Van meer beteekenis schijnt het mij, dat het aantal militie- en landweerdistricten te klein en bijgevolg die districten te groot zijn om tot eene doelmatige indeeling te kunnen geraken, terwijl toch ook aan de andere wapens gedacht dient te worden.

Gezien den korten tijd van voorbereiding, welke mij, na ontvangst van het verzoek van het Bestuur dezer vereeniging slechts ter bestudeering en uitwerking van het besproken onderwerp overbleef, kan men hier van mij geen volledig plan

1) Gedrukte stukken. Zitting 1899—1900. Tweede Kamer der Staten-Generaal — 180, N°. 3. Memorie van Toelichting. Regeling van de landweer en van de opheffing van de schutterijen, blz. 4. Idem, idem. idem, N°. 5. Voorloopig verslag op idem, blz. 1. Idem, idem, idem, N^o. Memorie van Antwoord op idem, blz. 2.

van indeeling verwachten. Dat zou trouwens ook weinig praktische waarde hebben, omdat door één persoon bewerkt, die niet bekend is met de technische moeilijkheden, waarmede de indeeling van de militia jaarlijks gepaard gaat, allicht bezwaren te licht konden worden geteld, die in de practijk onoverkomelijk zouden blijken. Naar mijne meening zou dit vraagstuk commissoriaal moeten worden gemaakt en in die commissie, behalve een of meer der ambtenaren van de VIIe Afdeeling van het Dep. v. Oorlog, de Generale Staf en elk der wapens door geheel der zake kundig personeel vertegenwoordigd moeten zijn. Op die wijze zou een flink en groot stuk werk kunnen worden geleverd, dat aan alle eischen, niet het minst aan die eener snelle en rationeele mobilisatie, kon voldoen. Zoo ooit, dan is het nu de tijd dit vraagstuk goed onder de oogen te zien. Wordt het thans op degelijke wijze opgelost, dan kunnen wij in den vervolge op een geheel nieuwen en deugdelijken grondslag voortbouwen.

In het volgende zal ik dus slechts in grove trekken algemeene beginselen ontwikkelen, waarop bij de ten uitvoerlegging van een nieuw plan van indeeling te letten zou zijn.

Als eerste beginsel vraag ik dan: *localisering der militia en der landveer overeenkomstig bestemming en gebruik.*

Ten aanzien van dit vraagstuk is het wederom uodig ons te wenden tot de Handelingen der Staten-Generaal, omdat dit beginsel aldaar mede ter sprake is gebracht en wel op eene wijze, die ons van de zijde van de Regeering met bevreemding heeft vervuld. Te voren zij evenwel het volgende opgemerkt.

In een land als het onze, dat in geographischen zin eene zoo geringe diepte heeft en door het betrekkelijk klein zielental, vergeleken met dat der ons omringende groote mogendheden, ook slechts eene naar verhouding geringe krijgsmacht op een gegeven oogenblik beschikbaar kan hebben, is het zaak in den aanvang van een eventueelen oorlog niet onder den voet geloopt te worden. Om dit te voorkomen, dient men zorg te dragen, dat de mobilisatie zoo ongestoord mogelijk verlopen kan. Dit nu kan ongetwijfeld geschieden door deze zoo goed mogelijk te dekken. Daar een eventueele vijand evenwel,

in zijne overmacht en in de grootere vredessterkte der onderdeelen van zijn leger, gelegenheid heeft om ons, zooals men dat wel eens noemt, strategisch te overvallen, zoo wordt eene ongestoorde mobilisatie het best verzekerd, als men haar zoodanig voorbereidt en regelt, dat zij binnen den kortst mogelijken tijd kan zijn voltooid. Hoe eerder dus de onder de wapenen geroepen dienstplichtigen de standplaats bereiken, waar het onderdeel geformeerd wordt waartoe zij behooren, met andere woorden hoe minder tijd verloopt van het oogenblik, dat de oproeping te hunner kennis is gekomen, totdat zij op die standplaats zijn aangekomen, hoe eerder aan den vijand een georganiseerde weerstand geboden kan worden.

Waar wij nu bij een strategisch-offensief van onzen tegenstander naar het hart des lands er in de eerste plaats op zijn aangewezen om overal, waar de geographische en de topographische gesteldheid van den bodem daartoe de gelegenheid biedt, dat offensief op te houden en tijd te doen verliezen, daar spreekt het wel vanzelf, dat hoe eerder de troepen in de daarvoor aangewezen opstellingen zullen zijn aangekomen, hoe minder kans de strategische overvalling heeft te zullen slagen.

Dit beginsel is, dunkt ons, zoo duidelijk, dat eene nader ontwikkeling achterwege mag blijven. Welnu, om dat doel te bereiken is localiseering van militia en landweer een dringende eisch, die geldt zoowel voor de grensbewaking bij mobilisatie als voor de bewaking, c. q. verdediging van de duurzame positiën, die, wanneer de weerstand in het open veld na korten tijd mocht ophouden, bestemd zijn den eersten aanloop des tegenstanders definitief en nu voor langen tijd tot staan te brengen.

Wij zouden dus wenschen localiseering van :

1°. de militia en de landweer der vesting-artillerie nabij en achter de liniën en stellingen en de onderdeelen van deze, die zij geroepen zullen worden in oorlogstijd te verdedigen, zoodat dus ook de plaatsen van opkomst van die militia en die landweer bij mobilisatie op zoodanige wijze moeten worden gezocht en bepaald, dat elke linie of stelling in hare onderdeelen binnen den kortst mogelijken tijd zal zijn bezet ;

2°. de militie, bestemd om die landweerbataljons te formeeren, die als bezettings-, bewakings- of verdedigingstroepen der infanterie van de sub 1° hiervoren bedoelde liniën en stellingen zullen worden aangewezen, en zulks op denzelfden voet als aldaar voor de vesting-artillerie is aangegeven;

3°. de militie, bestemd om die landweerbataljons te vormen, die met grensbewaking zullen worden belast en dus meer in 't bijzonder aangewezen zijn om in eene latere periode van den oorlog deel uit te maken van het veldleger;

4°. de zeemilitie in of nabij de havenplaatsen en aan de kusten;

5°. de overige militie, voor zooveel zulks met de sub 1°, 2°, 3° en 4° gestelde wenschen overeen zal zijn te brengen, rond de plaatsen van opkomst in geval van mobilisatie.

Uit het vorenstaande is gebleken, dat in ons stelsel van eene *evenredige verdeling* van de militie- en landweerplichtigen der vesting-artillerie over het geheele Rijk, zooals de Minister ELAND wilde, geene sprake is. Wij zouden daartegen op de boven ontwikkelde gronden dan ook ernstig bezwaar hebben.

De heer VAN DER HOOG heeft dit vraagstuk niet nader in behandeling genomen en volstaan met te zeggen: »Wat de vesting-artillerie betreft, zoo zullen, *witgaande van de tegenwoordige wijze van indeeling der miliciens van dit wapen* 1), in geval van mobilisatie in de verschillende provinciën het navolgend aantal compagnieën kunnen worden geformeerd”.

Alhoewel bij eene nadere beschouwing van den jaarlijkschen indeelingstaat der militie en van de bestaande indeeling in militie-districten aldra blijkt, dat men in beginsel toch zooveel mogelijk ook »nu reeds”, of laat ons liever zeggen, in verband met hetgeen volgen gaat, ook »nu nog” aan eene zekere localiseering heeft vastgehouden, zoo is zulks vermoedelijk meer geschied met het oog op tijden van vrede, dan wel met de gedachte aan eene snelle mobilisatie tot grondslag.

Laat ons namelijk zien, wat te dien aanzien in de voren reeds genoemde Handelingen voorkomt. In het Voorloopig

1) Wij eersiveeren.

Verslag dan van de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal over het ontwerp van wet betreffende de »Regeling van de samenstelling der Landmacht" 1), wordt gezegd: »Met betrekking tot de indeeling van compagnieën vesting-infanterie en vesting-artillerie in elk landweerdistrict werd opgemerkt, dat het de voorkeur zou verdienen deze landweer-vesting-infanterie en artillerie in grooten getale meer in de nabijheid van de liniën en stellingen in te deelen, ten einde de mobilisatie dier onderdeelen te verzekeren; zulks in verband met gelijken maatregel ten opzichte van de militieplichtigen bij vesting-infanterie en vesting-artillerie".

Daarop antwoordde de Regeering in hare Memorie van Antwoord 2) dat voor dit denkbeeld veel te zeggen zou zijn, »indien niet de betrekkelijke wetten aan de dienstplichtigen volle vrijheid lieten zich te verplaatsen, zoodat er geen enkele waarborg bestaat, dat de hierbedoelde categorieën in den loop van de dienstplichtige jaren ook inderdaad in de nabijheid van de liniën en stellingen gevestigd zullen blijven". Zij verwees voorts naar hare Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de ontwerp-wet nopens de regeling van de landweer en van de opheffing van de schutterijen, in welk laatste de Commissie van Rapporteurs de doelmatigheid, om uit elk landweerdistrict, waar ook gelegen, vesting-infanterie en vesting-artillerie te betrekken, betwijfeld had. In die Memorie van Antwoord 3) nu zegt de Regeering: »Tot nog toe worden bij de vesting-artillerie bij voorkeur ingedeeld ingelijfden bij de militie te land, herkomstig uit gemeenten, waar de schutterij geheel of gedeeltelijk voor den dienst der vesting-artillerie bestemd is, of die tehuis behooren in vestingen, in kustplaatsen, of in gemeenten, waarin of in welker nabijheid verdedigingswerken zijn gelegen. Deze regel zal voortaan, ook wegens de opheffing der schutterijen, niet meer worden gevolgd.

1) Handelingen 1899-1900. — 94, No. 11, blz. 13.

2) Handelingen 1899-1900. — 94, No. 12, blz. 18.

3) Handelingen 1899-1900. — 180, No. 6, blzn. 1 en 2.

Om, zij het dan ook geleidelijk, ten aanzien van de compagnieën vesting-infanterie en vesting-artillerie in dit opzicht *tot den meest gewenschten toestand* 1) te kunnen geraken, zal voor de indeeling van de militia bij de vesting-infanterie en bij de vesting-artillerie *evenredige verdeeling* 1) als beginsel moeten gelden".

In dit opzicht had de Regeering dus niet toegegeven. Men leefde toen in September 1900. Den 12den Maart 1901 werd de val van den Minister ELAND beslist en reeds den 26sten April daaraanvolgende werden de algemeene beraadslagingen geopend en ten einde gebracht over de landweernet, die evenwel inmiddels juist in het bovenbehandelde punt eene belangrijke wijziging had ondergaan.

Luidde art. 3 van de aanvankelijk door de Regeering ingediende Landweernet: »In elk landweerdistrict wordt eene landweerafdeeling gevormd, bestaande uit:

- 1 bataljon veld-infanterie van 4 comp.;
- 1 comp. vest.-inf.; en
- 1 comp. vest.-art."

»Bovendien worden in de gezamenlijke landweerdistricten gevormd:

- 4 comp. genie;
- 1 comp. hosp.-sold.; en
- 1 comp. adm.-troepen;"

zoo had het nieuwe artikel de navolgende redactie:

»Het grondgebied van het Rijk wordt door ons verdeeld in landweerdistricten."

»De vorming van bataljons en compagnieën van onderscheidene wapens en dienstvakken uit de landweerplichtigen bij de landweer en de samenstelling van landweerafdeelingen in de landweerdistricten worden door ons geregeld."

Aan de zeer gegronde bezwaren, door de Volksvertegenwoordiging tegen de *»evenredige verdeeling"* van de vestingtroepen geopperd, was dus door de nieuwe Regeering in dien zin tegemoet gekomen, dat nadere overweging van het denkbeeld

1) Wij cursiveeren.

van de localiseering der militie en der landweer mogelijk bleef.

De toenmalige Minister van Oorlog, Luitenant-Generaal KOOL, toch zeide ter toelichting, omdat over de gewijzigde Landweeerwet geene schriftelijke gedachtenwisseling meer was of had kunnen worden gevolgd 1): »De door de Regeering in art. 3 voorgestelde wijziging heeft eene dubbele bedoeling. In de eerste plaats om in de wet te bevestigen de verdeeling in landweerdistricten, die noodig is in verband met de verdere redactie van de wet. Wanneer het wetsontwerp op de samenstelling van de landmacht behandeld en tot wet verheven ware geworden, dan stond dat begrip in die wet; maar aangezien dat ontwerp ingetrokken is geworden, dient de desbetreffende bepaling uit dat ontwerp overgebracht te worden in de landweeerwet.»

»In de tweede plaats is de wijziging geheel en al in overeenstemming met de door mij ontwikkelde gronden 2), die aanleiding hebben gegeven tot de intrekking der wet op de samenstelling van het leger, namelijk om op grond van ervaring te kunnen nagaan wat de beste regeling is van de indeeling van de landweer in onderdeelen, om dan, wanneer later de proef op de som gegeven is geworden, die regeling, desnoods wettelijk, vast te stellen.»

De heer VERHEY vulde deze mededeeling op de volgende wijze aan: »Ik kan mij met de door den Minister voorgestelde wijziging geheel vereenigen. Ik had reeds het voorrecht met den Minister omtrent deze zaak een gesprek te hebben. Behalve hetgeen door den Minister is aangevoerd, wensch ik nog op te merken, dat het naar mijn inzien ook niet goed kan genoemd worden om de compagnieën, zooals in dit artikel werd voorgesteld, o. a. van de vesting-infanterie en van de vesting-artillerie over het geheele Rijk te verdeelen. Het komt mij voor, dat door de aangebrachte wijzigingen de Regeering

1) Handelingen Staten-Generaal. Tweede Kamer. 75ste Vergadering. 26 April 1901, blzn. 1549 en 1550.

2) Idem, idem, 71ste Vergadering, 18 April 1901, blz. 1465, rechterkolom.

veel vrijer blijft, een vrijheid, die zij bij het nieuwe instituut wel zal noodig hebben.”

»Bovendien is er nog een reden, welke voor die vrijheid pleit. Bij de Memorie van Antwoord op het ontwerp-Landweeerwet, werd gezegd, dat niet meer zou plaats hebben het localiseeren van de militie en dientengevolge het recruteeren van de manschappen, benoodigd voor het bezetten van liniën en stellingen uit de streken daarbij gelegen, niet meer zal worden gevolgd. Het komt mij voor, dat het zooveel doenlijk localiseeren van de militie, hoofdzakelijk uit een oogpunt van mobilisatie, groote voorkeur verdient en veel meer is aan te bevelen dan de samentrekking bij dezelfde regimenten uit de verschillende deelen des lands. En nu zou dit beginsel niet kunnen geschieden. wanneer het artikel bleef, zooals het wetsontwerp aangaf.”

Het standpunt van den heer VERHEY is ook het onze en, laat ons het er dadelijk bijvoegen, ook het algemeen aangenomene, zoodat de stellige uitspraak der vroegere Regeering, dat *»evenredige verdeeling tot den meest gewenschten toestand betreffende de indeeling der militie doet geraken”*, voor ons vrij wel onbegrijpelijk is; terwijl aan het argument, tegen de localiseering door de Regeering te berde gebracht, nl. dat er geen enkele waarborg bestaat, dat de dienstplichtigen in den loop der jaren ook inderdaad in de nabijheid van die liniën en stellingen gevestigd zullen blijven, althans in ons oog weinig bewijskracht tegen de doelmatigheid van den voorgeslagen maatregel moet worden toegekend. Zeker, er zullen enkele — hier en daar zelfs betrekkelijk vele — militie- en landweerplichtigen verhuizen naar andere streken, maar men kan zich dat toch niet in zulk eene mate denken, dat het als het ware op eene volksverhuizing zou gaan gelijken, die aan elke doeltreffende regeling een behoorlijken grondslag zou ontnemen.

Wij zien in die woorden dan ook niets dan een zekeren schroom om het in het leven roepen van eene geheel nieuwe regeling van deze aangelegenheid onder de oogen te zien, die, dit spreekt vanzelf, niet zonder veel arbeid en het overwinnen

van tal van bezwaren en moeilijkheden te treffen zal zijn; de vereenvoudiging, welke daardoor in velerlei opzicht, maar vooral ter zake van eene vlugge mobilisatie verkregen kan worden, zal evenwel naar onze meening de te nemen moeiten ruimschoots beloonen. Want een tweede eisch, dien wij stellen, is deze, *dat de recruteeringsdistricten der militie, wat de infanterie en de vesting-artillerie betreft, zullen overeenstemmen met die der landweer.* Wordt daaraan voldaan, dan zal eene groote vereenvoudiging eerst recht kunnen worden doorgevoerd. En dat dit mogelijk is, hopen wij thans aan te toonen. Vooraf zij echter vermeld, dat het naar onze meening aanbeveling zal verdienen om na te gaan, of het niet wenschelijk moet worden geacht in beginsel te hebben:

1°. *zuivere* 1) *infanterie* militie- en landweerdistricten;

2°. *zuivere* 1) *vesting-artillerie* militie- en landweerdistricten; en

3°. *gemengde* militie- en landweerdistricten, waaronder dan waren te verstaan: districten, waaruit boven en behalve infanterie of vesting-artillerie, dan wel infanterie en vesting-artillerie, ook andere wapens en diensten hun contingent geheel of ten deele zouden betrekken.

De zuivere infanterie-districten zouden moeten gelegen zijn aan de grenzen; de zuivere vesting-artillerie-districten nabij of onmiddellijk achter de groote verdedigingstellingen; terwijl de rest van het territoir des Rijks op de hiervoren aangegeven wijze aan de gemengde districten zou toevallen. Van eene recruteering ook maar van één onderdeel der krijgsmacht uit het geheele land, zouden wij in beginsel niets willen weten, zelfs niet voor het regiment Grenadiers en het regiment Jagers.

1) Het woord *zuiver* in dien zin te nemen, dat deze districten *grootendeels* de bedoelde militieplichtigen leveren. Het spreekt vanzelf, dat naar dergelijke districten dienstplichtigen van andere wapens kunnen verhuizen, voorts dat beroep, lichaamsbouw en intellectueele ontwikkeling aanleiding kunnen zijn, dat dienstplichtigen uit die districten bij andere wapens of diensten moeten worden ingedeeld, enz., enz.

Dat levert veel te veel complicaties op; »im Kriege verspricht nur Einfaches Erfolg”.

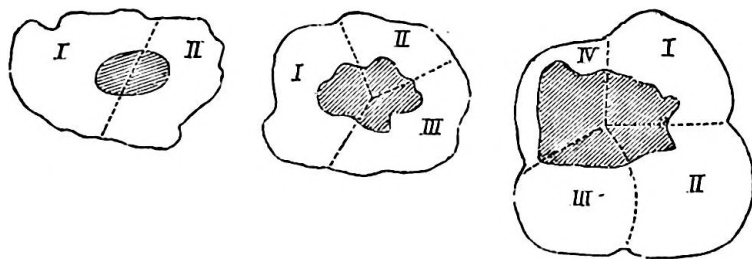
Voorts zouden wij twee en vijftig militie- en landweerrecluteeringsdistricten willen hebben en wel:

vier zuivere vesting-artillerie districten, d. w. z. één voor elk regiment vesting-artillerie; en

acht en veertig deels zuivere infanterie-, deels gemengde districten, d. w. z. een voor elk bataljon militie- en landweerinfanterie.

Hoe of daartoe het Rijk moet worden verdeeld; gij zult mijne Heeren, op grond van hetgeen ik zoeven betreffende den korten mij ter voorbereiding slechts gegeven tijd aanvoerde, mij van het antwoord daarop wel willen ontslaan. Want, hoewel het gemakkelijk lijkt om het grondgebied van den Staat te knippen in een bepaald aantal deelen, die ongeveer eenzelfde aantal inwoners bezitten, dan wel eenzelfde aantal dienstplichtigen voor militie en landweer leveren, zoo is dit toch maar schijnbaar het geval. Daarom willen wij alleen in het kort aangeven, waarop daarbij n. o. m. dient te worden gelet.

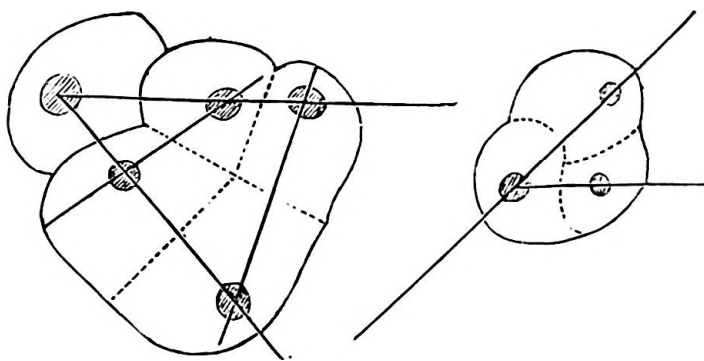
Waar zeer groote plaatsen in één district zouden voorkomen, zooals Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, enz., daar zal het de voorkeur verdienen elk dezer over meer dan een militie-district te verdeelen op dezelfde wijze, als men o. m. in Frankrijk de legerkorpsdistricten rond Parijs en Lyon heeft gegroepeerd. De onderstaande schetsjes kunnen dit verduidelijken.

Daar dergelijke plaatsen alle aan een vrij uitgebreid spoorwegknooppunt gelegen zullen zijn, wordt bij eene oordeelkundige

keuze van de verzamelpunten (loopplaatsen) niet alleen de mobilisatie, maar worden ook de concentratie en het vervoer in elke richting bespoedigd, zoomede de vrijwillige oefeningen der landweer vergemakkelijkt en minder kostbaar gemaakt.

Een zelfde beginsel moet worden gevolgd bij de bepaling van de grenzen der andere districten en wel in dier voege, dat dus de ijzeren verbindingen daarbij niet buiten beschouwing gelaten worden. Ook hiervoor kunnen de onderstaande tekeningetjes ter toelichting dienen, waarbij de zwarte lijnen de spoorwegen en de gearceerde gedeelten de plaatsen aangeven, waar stations met goede inlaadplaatsen aangetroffen worden; de stippellijnen geven de grenzen der districten aan. Men zie in deze figuratieve voorstellen niet anders dan verduidelijkingen der gedachte; eene studie op de kaart, dus op geographisch-statistischen grondslag, zou eerst de meest gewenschte groepeerings uitmaken.

Voor de grensbewaking zouden weer andere beginselen mede in overweging moeten genomen worden, namelijk dat het aanbeveling zal verdienen de districten zóó in te deelen, dat snel op de hoofdtoegangen compagnieën landweer geposteed kunnen zijn, die in eene districtsreserve van één, hoogstens twee compagnieën een steun zouden vinden in den rug: hierbij zouden dus, evenals bij de rivier- en de kustbewaking, ook strategisch-tactische grondslagen in aanmerking moeten komen.

Uit het voorafgaande is reeds gebleken, dat wij het recruteringsdistrict voor een bataljon infanterie van het leger willen doen samenvallen met het district, dat een bataljon landweer zal moeten leveren. Deze cumulatie is mogelijk nu de Regeering zich duidelijk heeft uitgesproken over de wijze, waarop zij zich de mobilisatie der infanterie denkt. Zooals in het voorafgaande reeds is gezegd, moet elk onderdeel zichzelf anderhalfmaal verveelvoudigen. Elke compagnie moet dus een half-compagnie, elk bataljon een half-bataljon, elk regiment een half-regiment bij den overgang van den vredes- op den oorlogsvoet formeeren.

In verband met de voorgenomen uitbreiding van de negen bestaande tot de twaalf noodig geoordeelde regimenten, zullen dus in tijd van oorlog, die twaalf regimenten 12×6 (4 vredes- + 2 mobilisatie-bataljons) $\times 4 = 288$ compagnieën vormen; tevens zal voor de oprichting van vier depôts — voor elke divisie één — elk van zes compagnieën — voor elk regiment twee — of in totaal 24 compagnieën te zorgen zijn.

Het daarvoor benoodigd aantal miliciens bedraagt in ronde cijfers:

aan soldaten voor de veldcompagnieën	$288 \times 225 =$	64800
aan kader » » » »	$288 \times 13 =$	3744
aan soldaten » » depôtcompagnieën	$24 \times 300 =$	7200
aan kader » » » »	$24 \times 10 =$	240
aan tekortkomend kader voor de landweer-bataljons en de landweer- depôts. 1)	$288 \times 2 =$	576
	Totaal	76560

Deze moeten door acht lichtingen worden gesteld, hetgeen, het verloop in aanmerking genomen, noodig maakt, dat de jaarlijksche lichting voor het wapen der infanterie $76560 : 6,94 =$

1) $48 \times 4 \times 21$ man kader voor de bataljons + 48×10 man kader voor de depôts $= 4032 + 480 = 4512 - \frac{3744 \times 5,46}{6,94} = 287 : 192 =$
+ 2 man kader per veldcompagnie jaarlijks meer op te leiden.

\pm 11.100 miliciens groot zij. In de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp tot »Regeling van de samenstelling der Landmacht» zijn voor de infanterie 8370 miliciens ter volledige oefening en 4000 miliciens als kort te oefenen in de jaarlijksche lichting beschikbaar gedacht, of totaal 12.370 dienstplichtigen. Dit getal overschrijdt het door ons noodig geoordeelde aantal van 11.100 nog met 1270 man, die jaarlijks boven de sterkte komen en in geval van mobilisatie nog als depôttroepen aan kort-geoefenden leveren $1270 \times 6,94 = \pm 8800$ man. Bovendien heeft men, zoodra de wet acht jaren gewerkt zal hebben, van 15 Maart tot 1 Augustus nog $12.370 \times 0,82 = \pm 10.000$ man beschikbaar, waarvan circa 6800 volledig- en 3200 kort-geoefenden.

Aan stof, ook voor eventueele aanvulling, ontbreekt het dus niet, zooals men ziet.

Jaarlijks kunnen alzoo bij elke compagnie infanterie circa 45 dienstplichtigen voor volledige en ongeveer 20 1) voor verkorte oefening worden ingedeeld, hetgeen per bataljon van vier compagnieën geeft respectievelijk 180 en 80, of totaal 260 dienstplichtigen van de lichting van het jaar. Deze figureeren in de landweer nog slechts tot eene sterkte van $260 \times 5,46 = 1420$ man, waaronder circa 440 viermaanders en 84 à 96 man kader worden aangetroffen. Uit dit aantal kan een behoorlijk sterk landweerbataljon worden geformeerd, mits de aanvoering door een voldoende aantal actief dienende of gewezen beroeps-officieren en onderofficieren verzekerd zij; alsdan blijven nog manschappen over in voldoende getallen om de landweerdepôts der infanterie te kunnen voorzien.

Uit elk bataljons-recruteringsdistrict kan dus in de toekomst, als de nienwe legerwetten voldoende lang gewerkt hebben, in geval van mobilisatie worden gevormd : $1\frac{1}{2}$ bataljon militie-

1) Bij het regiment Grenadiers en Jagers zijn volgens de begrooling voor het dienstjaar 1903 voor volledige oefening 900 miliciens en voor verkorte oefening 400 miliciens berekend, of respectievelijk 45 en 20 per compagnie.

en 1 bataljon landweer-infanterie, met de vereischte stof aan kader en minderen voor de overeenkomstige depôt-afdeelingen.

Op deze wijze zouden 48 landweerbataljons der infanterie worden gevormd. De Regeering geeft, zooals bereids is vermeld, aan, dat het haar noodig voorkomt de 24 bataljons veldinfanterie, die door het verdubbelingsstelsel gevormd worden, aanvankelijk te bestemmen voor de bezetting en bewaking der liniën, stellingen en verdedigingswerken tot tijd en wijle de afdeelingen der landweer in staat en gereed zullen zijn die taak over te nemen.

In verband met hetgeen wij te voren hebben aangegeven betreffende den maatstaf, welke bij de berekening van de sterkte van die 24 bataljons heeft voorgezeten, zouden wij van de vorenbedoelde 48 bataljons er 30 bestemmen willen voor de liniën en stellingen, zoodat er 18 landweer-bataljons overblijven, waaraan al dadelijk eene andere taak kan worden opgedragen.

Is eene indeeling in hoogere eenheden voor de 30 hooger bedoelde bataljons, althans in den aanvang, niet noodzakelijk, van de 18 overschietende kan dat niet worden gezegd. Omdat landweerafdeelingen altijd in zekeren zin, wat innerlijken samenhang aangaat, iets minder hoog zullen staan dan militieafdeelingen; de bevelvoering over zulke troepen altijd met meer bezwaren gepaard gaat; en deze zelf niet zóó goed verzekerd kan zijn als bij de militieafdeelingen het geval is, zouden wij deze 18 bataljons willen samenvoegen tot regimenten, elk bestaande uit een staf en *drie* bataljons; zoodat er totaal *zes* regimenten zouden behooren te worden gevormd. Deze regimenten nu zouden in de eerste plaats in aanmerking komen voor eventueele grensbewaking en dus gezamenlijk de grens-districten vormen moeten, die uit den aard der zaak zoo goed als geheel »zuivere infanterie-districten» zouden wezen.

Wanneer men in beginsel aanneemt, dat
 het 1ste reg.-Inf. zich recruteert uit Groningen en Drenthe;
 » 10de » » » » » Drenthe en Overijssel;
 » 8ste » » » » » het Oosten van Gelderland;

het 2de reg.-Inf. zich recruteert uit Limburg en het N.-O. gedeelte van N.-Brabant;

» 6de » » » » » N.-Brabant, voor zoover dit niet aan het 2de en 3de reg.-Inf. wordt toegewezen, benevens uit het Westelijk deel der Betuwe en zoo noodig ook nog uit het Z.-O. deel van Zuid-Holland; en

» 3de » » » » » het Westelijk deel van N.-Brabant en Zeeland;

dan zouden uit de landweerplichtigen van elk dezer zes regimenten drie landweerbataljons voor grensbewaking kunnen worden gevormd, terwijl het 4de bataljon van elk der regimenten met de vier landweerbataljons van elk der zes overige regimenten infanterie bestemd zouden kunnen worden tot bezettingstroepen voor de liniën, stellingen en verdedigingswerken des lands. De zes grens-landweërregimenten zouden, wanneer daartegen uit overwegingen van financieelen aard geene onoverkomelijke bedenkingen bestaan, elk van een commandant en van een staf reeds in tijd van vrede zijn te voorzien en hunne oefeningen in hoofdzaak moeten houden overeenkomstig hunne eerste oorlogsbestemming.

Wij wijzen er hier terloops op, dat vestiging van het 10de regiment infanterie ter standplaats Hattem en omgeving aan den IJssel meer aanbeveling verdient dan het leggen van garnizoen en het maken van de daartoe noodige kazerneering in Ede. Hoe meer garnizoenen aan of achter de groote stroomen en rivieren, hoe veiliger de mobilisatie en hoe grooter de zekerheid bij den aanvang van een eventueelen krijg den vijand spoedig tot staan te zullen brengen.

Dit is indertijd uit het oog verloren bij de vestiging van een vrij groot garnizoen te Assen; — mogen de omstandigheden er toe leiden, dat bij de aanstaande reorganisatie der infanterie ook de vrededislocatie van het leger eindelijk

op een deugdelijken strategischen grondslag worde gevestigd.

Ede moge goed gelegen zijn voor de artillerie van de 2de divisie, als infanterie-garnizoen prefereeren wij Hattem.

Nijmegen wederom een groot garnizoen te geven, komt ons goed gezien voor; deze garnizoensplaats vormt den *trait-d'union* tusschen Arnhem eenerzijds en Venlo—'s-Bosch anderzijds.

De districtsindeeling voor de vesting-artillerie zou op overeenkomstige wijze kunnen worden geregeld. Elk regiment vesting-artillerie zou uit de landweer kunnen vormen twee bataljons van vier compagnieën elk en een depot, zoodat men bij mobilisatie de beschikking verkrijgen zou over acht bataljons landweer-vesting-artillerie; het korps pantserfort-artillerie en het korps torpedisten zouden elk eene landweercompagnie kunnen vormen.

Wilt met vorenstaande grove omtrekken der organisatie genoegen nemen, mijne Heeren, want om heden avond één geheel te kunnen afwerken, moet ik nog spreken over de oefening, de kleeding, de wapening en de uitrusting der landweer, omdat deze, in mijn stelsel, aan andere eischen moeten voldoen dan de Regeering tot dusverre heeft gewild.

III. Oefening der landweer.

Zal de landweer zoodra mogelijk bruikbaar zijn, dan moet zij reeds in tijd van vrede goed georganiseerd en geëncadreerd, als mede voldoende geoefend zijn en de volledige beschikking over wapenen, kleeding en uitrusting hebben; dit is ook noodig, wanneer men haar in vredetijd bovendien met de handhaving der openbare orde wil belasten. Aangezien dit werkelijk onze bedoeling is, willen wij dat alzoo. En met deze eischen voor oogen, kan geen genoegen genomen worden met het beperkt aantal en den onbeteekenenden duur van de herhalingsoefeningen, in art. 11 der Landweerwet omschreven. Minder bezwaar hebben wij nog tegen het aantal dier oefeningen, want werkelijk zou men desnoods met twee herhalingsoefeningen, voorkomende

in het 2de en 5de jaar van den landweerplicht, naar onze meening, kunnen volstaan, mits de periode dan zóó groot genomen werd, dat er van oefening ook werkelijk sprake kan zijn. Wij schromen toch niet te zeggen, dat zes dagen — de dag van opkomst onder de wapenen en die van vertrek daaronder begrepen, dus feitelijk slechts vier dagen — een zoo krap toegemeten termijn is, dat er van oefening op eenigszins doeltreffende wijze geene sprake kan wezen.

Wij meenen dan ook, dat de geringste eisch, die in dit opzicht te stellen ware, deze zou zijn, dat men in denzelfden trant als in art. 111 van de Militiewet 1901 is geschied, den duur en het aantal der herhalingsoefeningen der landweer als volgt onschreef:

»De dienstplichtigen bij de landweer, in art. 5, eerste lid, vermeld, komen, met uitzondering van hen, die tot de hospitaalsoldaten of tot de administratietroepen behooren, gedurende hun diensttijd in het geheel voor *dertig dagen*, verdeeld over ten hoogste *drie perioden*, tot het houden van oefeningen onder de wapenen, tenzij wij het raadzaam mochten oordeelen, dat onder de wapenen komen geheel of ten deele achterwege te laten.»

Dan zoude er van eene oordeelkundige regeling van de herhalingsoefeningen der landweer sprake kunnen zijn: terwijl het begrootingsrecht van de Volksvertegenwoordiging en de omstandigheid, dat de Regeering bij de beraadslagingen over dat artikel reeds heeft toegezegd te willen overwegen, of het denkbeeld der schadeloosstelling, dat inmiddels bij de militie kracht van wet heeft gekregen, ook bij de oefeningen der landweer — de vrijwillige oefeningen daaronder begrepen — toepassing kan vinden, en dus met vrij groote zekerheid kan worden gezegd, dat deze ook aan de landweermannen, die zulks verlangen, gegeven zal moeten worden, twee natuurlijke hinderpalen opleveren, dat ter zake niet kan worden overdreven.

IV. Kleeding, uitrusting en wapening der landweer.

Afstappende van de oefeningen, komen wij aan een niet minder belangrijk punt, namelijk: hoe te handelen zal zijn met de kleeding, de wapening en de uitrusting der landweer.

Ten aanzien van dit vraagstuk wordt de meening van de Regeering door den heer VAN DER HOOG slechts weergegeven door de aanhaling van twee alinea's uit de Memorie van Toelichting op de Landweernet, niettegenstaande deze meer inhoudt en bovendien ook nog in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de »Regeling van de samenstelling der Landmacht», welke van latere dagteekening is dan de evenbedoelde Memorie eenige nadere toelichtingen worden gegeven.

Aan de twee door den heer VAN DER HOOG aangehaalde alinea's gaan de twee hier volgende vooraf:

»De dienstplichtigen bij het leger zullen bij hun overgang naar de landweer in het bezit moeten blijven van de kleeding- en uitrustingstukken, waarmede zij met groot verlof zijn vertrokken na voor de laatste maal voor herhalingsoefeningen onder de wapenen te zijn geweest.»

»Deze kleeding- en uitrustingstukken moeten gedurende den diensttijd van den landweerplichtige door hem worden bewaard, om bij oproeping in werkelijken dienst in uniform gekleed onder de wapenen te kunnen komen.»

Als toelichting op deze twee alinea's houdt de vorengenoemde M. v. A. 1) nu het volgende in:

»Deze kleeding- en uitrustingstukken zijn hoofdzakelijk die, welke noodig zijn, opdat de man bij vertrek met groot verlof en bij eventueele opkomst onder de wapenen behoorlijk gekleed zij. Zij zijn in den regel niet meer geschikt om te velde te worden gedragen, hebben in verband daarmede weinig waarde en blijven het eigendom van den man.»

»De overige voorwerpen van kleeding en uitrusting zullen

1) Blz. 26.

bij het einde van den militiediensttijd, evenals thans het geval is, in de magazijnen worden ingeleverd en ten behoeve van de militieplichtigen worden gebezigd. In verband hiermede zal het kleedingmateriaal alsdan niet 15 doch ruim 8 jaar in omloop zijn."

Dan vervolgt de Memorie van Toelichting met de twee door den heer v. D. H. aangehaalde alinea's, luidende :

»Overigens schijnt het niet noodig en met het oog op de hoogst aanzienlijke kosten, welke daarmede gepaard zouden gaan, ook niet wenschelijk, de landweerplichtigen van al de vereischte kleeding- en uitrustingsstukken te voorzien of die voorwerpen voor elken man in het bijzonder in magazijnen van Rijkswegen te doen bewaren."

»De bedoelde voorwerpen zullen mitsdien in voldoende voorraad nieuw moeten worden opgelegd, op zoodanige punten als, gelet op de eischen voor eventueele mobilisatie, doeltreffend zullen worden geoordeeld."

De meer genoemde Memorie van Antwoord zegt dienaangaande nog :

»Ten behoeve van de landweer zouden in de landweerdistricten nieuwe kleeding- en uitrustingsstukken in voorraad worden opgelegd, waarbij, wat de afmetingen betreft, voor zooveel noodig en mogelijk rekening zou kunnen worden gehouden met de tailles van de betrokken militairen".

De Memorie van Toelichting vervolgt dan met :

»De uniformkleeding van de landweer zal, ook ter vermindering van kosten, gelijk moeten zijn aan die van het leger, behoudens wellicht een eenvoudig onderscheidingsteeken, bijv. hierin bestaande, dat op de schouderbedekkingen en koppelplaten het regimentsnummer worde vervangen door de letters I. W. en het cijfer van het landweerdistrict."

Hiernit blijkt dus, dat de kleeding en uitrusting van de landweer gelijk zal zijn aan die van het leger en, aangezien enkele alinea's lager hetzelfde van de wapening wordt gezegd, zoo is het de bedoeling van de Regeering, dat de velduitrusting van de landweer geheel gelijk aan die van het leger zal zijn.

»Voor hen, die tot het houden van oefeningen onder de wapenen zullen moeten komen», zoo vervolgt de genoemde Memorie, »zullen gedurende dien tijd de vereischte kleeding en uitrusting van Rijkswege worden verstrekt.»

»Op gelijke wijze zal worden gehandeld met opzicht tot de landweerplichtigen, die hetzij krachtens art. 13 vrijwillig deelnemen aan of onder de wapenen komen voor militaire oefeningen bij het leger, hetzij krachtens de artt. 28 en 35 tot werkelijken dienst worden opgeroepen.»

De meer geciteerde Memorie van Antwoord voegt daar nog bij:

»Bij opkomst onder de wapenen voor herhalingsoefeningen wordt de kleeding van Rijkswege verstrekt en bij vertrek weder bij den voorraad opgelegd, na te zijn gereinigd en, zoo noodig, uitgestoomd.»

»De uitgaven voor de kleeding van de landweer zullen mitsdien in hoofdzaak bestaan in die, wegens de aanschaffing van de voor 7 lichtingen van de landweer in voorraad op te leggen kleeding- en uitrustingstukken, welke uitgaven eventueel over 7 jaren zouden kunnen worden verdeeld en per jaar ongeveer zouden bedragen f 350.000.»

Met den heer v. D. H. zijn wij het eens, dat hetgeen in het vorenstaande door de Regeering ten aanzien van de kleeding en uitrusting der landweer is gezegd, om de zachtst mogelijke uitdrukking te bezigen, aan duidelijkheid te wenschen overlaat. Aan tegenstrijdigheden is daarin toch geen gebrek. Recapituleeren wij daarom nog eens in 't kort, wat door haar is gezegd.

De Regeering wil de landweermannen voorzien van dezelfde kleeding- en uitrustingstukken als de overeenkomstige troepen van het leger; toch ziet zij er om de hooge kosten van af de landweerplichtigen persoonlijk van al die vereischte kleeding- en uitrustingstukken te voorzien of die voorwerpen voor iederen man in het bijzonder in magazijnen van Rijkswege te doen bewaren; niettemin is zij voornemens de bedoelde voorwerpen in voldoende voorraad op zoodanige punten nieuw op te leggen, als gelet op de eischen voor eventuele mobilisatie, doeltreffend

zullen worden geoordeeld en schat zij de jaarlijksche uitgaven voor dit doel op $3\frac{1}{2}$ ton gouds, gedurende een termijn van zeven jaren, wat zooveel wil zeggen als voor eene waarde van circa $2\frac{1}{2}$ miljoen gulden aan nieuwe kleeding- en uitrustingsstukken in de magazijnen te deponeren. Zij begrijpt evenwel, dat op deze wijze de man, als hij voor oefening onder de wapenen moet komen, niet over kleeding te beschikken zou hebben en dat daarin dus moet worden voorzien; zij nu is voornemens dit te doen door jaarlijks voor twee lichtingen der landweer de vereischte kleeding- en uitrustingsstukken van Rijkswege beschikbaar te doen stellen, die bij vertrek weder bij den voorraad worden opgelegd, na te zijn gereinigd en, zoo noodig, uitgestoomd.

Dit is het stelsel der Regeering. Dat het heel wat kosten zal, lijdt geen twijfel; hoeveel wordt in het midden gelaten.

En wat is nu het stelsel van den heer v. d. H.? Deze wil bataljonsmagazijnen van wapenen en kleeding, elk met 1250 stellen kleeding in verschillende tailles, voorts de vereischte wapenen en de verdere onmisbare, door hem met name genoemde uitrustingsstukken. Onderkleeding op te leggen, acht hij niet noodig; die zal, naar zijne meening — welke, dit zij terloops gezegd, wij niet deelen — beschikbaar komen, als men bij het jaarlijksch onderzoek er met nadruk de aandacht op vestigt, hoezeer het in 's mans eigenbelang is, dat hij bij mobilisatie met een paar stellen ondergoed van goede qualiteit onder de wapenen komt.

Wanneer de manschappen voor oefening onder de wapenen komen, wil de heer v. d. H. hen uit de bataljonsmagazijnen doen kleeden en van wapenen voorzien. Na terugkeer van de oefeningen wordt de kleeding weder in die magazijnen ingeleverd. Dit systeem wijkt van dat der Regeering feitelijk alleen in dit opzicht af, dat de nieuwe kleeding niet in magazijnen achter de liniën en verdedigingstellingen opgelegd, maar over alle bataljonsdistricten in daar op te richten magazijnen of deponerkamers bewaard wordt. Minder kosten zal het stelsel v. d. H. niet veroorzaken; alleen wordt de mobilisatie der landweerbataljons, vergeleken met het systeem der Regeering, er eenigermate door bevorderd.

Toch achten wij de beide stelsels verwerpelijk, zoolang niet gebleken is, dat een derde stelsel, hetwelk terloops door den heer v. D. H. ter sprake werd gebracht, absoluut is af te keuren. Op blz. 114 toch heeft hij gezegd: »De beste wijze van verstrekking van kleeding en uitrusting zou zijn, dat ieder man zijn stel kleeding, alsmede zijn geweer en ledergoed persoonlijk bij zich in huis had. De mobilisatie zal dan zeker het spoedigst zijn afgelopen».

Dit stelsel wordt daarna evenwel door hem op de volgende gronden afgekeurd: »Intusschen,» zoo zegt hij, »mag worden betwijfeld of aan het onderhoud wel behoorlijke zorg zou worden besteed; vermoedelijk zou bij vele landweerplichtigen, nadat zij hun dienst bij de landweer volbracht hadden, de kleeding zich in zoodanigen staat bevinden, dat deze niet meer aan anderen zou kunnen worden uitgegeven. Bovendien zouden ieder jaar op groote schaal verzendingen van kleeding moeten plaats hebben, die tot allerlei beslommingen aanleiding zouden geven».

Deze bezwaren, wij deelen ze niet in die mate als de heer v. D. H.

Waarom, zoo vragen wij, zou, bij goede voorbereiding en regeling behoorlijke controle en voldoende strafbedreiging, aan het onderhoud niet de noodige zorg worden besteed?

Waarom zou bij vele landweerplichtigen, nadat zij hun dienst bij de landweer volbracht hadden, de kleeding zich in zoodanigen staat bevinden, dat deze niet meer aan anderen zou kunnen worden uitgegeven?

Waarom zouden ieder jaar op groote schaal verzendingen van kleeding moeten plaats vinden, die tot allerlei beslommingen aanleiding zullen geven?

Waarom zou men aan de landweerplichtigen nieuwe kleeding moeten geven, die zij niet meer zouden behoeven in te leveren en waarvan uitteraard groote uitgaven het gevolg zouden wezen?

Wij zijn dan ook van oordeel, dat de heer v. D. H. de even opgenoemde bezwaren wel wat breed heeft uitgemeten, terwijl

op de voordeelen, die toch ook ongetwijfeld aan de gedachte regeling verbonden zijn, niet voldoende licht gevallen is; en zeer zeker achten wij die bezwaren niet van zóó overwegenden aard, dat met dat stelsel niet eene proef ware te nemen. Daarmede wordt toch niets bedorven, wanneer men bedenken wil, dat de landweer eerst opvolgend zal ontstaan naar gelang de lichteningen militie als zoodanig daarbij overgaan en dus die maatregel aanvankelijk slechts op een tienduizendtal zal behoeven te worden toegepast, welk aantal eerst later tot circa 50.000 man zal aangroeien.

Aan het stelsel van den heer v. D. H. zijn toch ook bezwaren verbonden, die niet onopgemerkt mogen blijven. Hoeveel zal de beschikbaarstelling van voldoende bergruimte in 48 bataljonsdistricten voor kleeding, nitrusting, wapenen, munitieën en verplegingsmiddelen niet kosten? Welk een personeel zal aldaar niet mede beschikbaar moeten zijn en dus ook worden onderhouden en gesalariëerd, om al deze zaken in behoorlijken staat te onderhouden en daarop toe te zien? Met welke onkosten en bezwaren zal de jaarlijksche tijdelijke verstrekking van een gedeelte van den opgelegden voorraad aan de landweermannen, die om welke reden dan ook onder de wapenen komen, niet gepaard gaan? Hoeveel van deze legerbehoeften loopen niet gevaar bij een binnendringen des tegenstanders in ons land in zijne handen te vallen, of, brengt men die magazijnen meer achterwaarts, hoe aanzienlijk zal dan de mobilisatie van die onderdeelen, waarvoor zulks noodig was, niet worden vertraagd?

Wij zwijgen nog over de onmogelijkheid om de landweer te kunnen gebruiken tot herstel van de publieke orde, wanneer deze verbroken mocht zijn geworden, of tot dekking van de mobilisatie, omdat de heer v. D. H., naar bekend is, daarop geen prijs stelt.

De proef, die wij wenschelijk achten, zou hierin bestaan, dat de milicien, nadat hij in het laatste jaar van zijn dienstplicht als zoodanig voor de laatste maal bij het leger voor herhalingsoefeningen onder de wapenen is geweest, met alles

wat hij aan kleeding- en uitrustingsstukken op dat oogenblik bezit en die te voren desvereischt in goeden staat gebracht en van de onderscheidingsteekenen, voor de landweer vastgesteld, voorzien zijn, overgaat naar de landweer, met dien verstande, dat wat niet tot de vastgestelde veldtenue der landweer behoort, ingenomen wordt.

Wij achten dezen maatregel *eenvoudiger*, *goedkooper* en bijgevolg *verkiezlijker*. *Eenvoudiger*, omdat men anders bij de korpsen blijft zitten met de door deze ond-militairen gedragen kleeding- en gebruikte uitrustingsstukken, voor zoover zij daarvan niet enkele stukken medenemen, en deze artikelen dus met of zonder waarde in de magazijnen zullen moeten worden ingeleverd. *Goedkooper*, primo omdat men weet met welk eene waardevermindering een dergelijk inleveren gepaard gaat; secundo omdat het opleggen van geheel nieuwe kleeding en uitrusting voor de landweer noodzakelijkerwijze tot enorme uitgaven leiden moet, want, wil deze maatregel geen sinecure zijn, dan zal die voorraad nieuwe kleeding ook werkelijk in den aanwezigen voorraad begrepen moeten zijn.

Evenals voor de kleeding is voorgesteld, zou ik het beter oordeelen, wanneer bij den hooger bedoelden overgang van de militie naar de landweer ook de milicien-landweerman zijne wapenen, ledergoed, pioniergereedschap, verbandpakje, identiteitsplaat en munitiën met zich mede nam en zich alzoo in compleet veldtenue bij den districtscommandant van het landweerdistrict, waarin hij tehuis behoort, komt aanmelden en vandaar na gehouden inspectie met groot verlof gezonden wordt.

Ieder man kan op die wijze alzoo geheel gekleed, uitgerust en gewapend bij den eersten oproep op de loopplaats te wapen snellen, wanneer hij bij mobilisatie, of ter beteugeling van oproer, of ten behoeve van de versterking der politiemacht, bij veepest, brand of watersnood onder de wapenen geroepen wordt.

Dat zou bij de korpsen, in de magazijnen en bij de landweerdistrictscommandanten een meer geregelden toestand scheppen ;

de landweerbataljons zelven zouden binnen den kortst mogelijken tijd marsch- en gevechtsvaardig ter vervulling van eventueel verstrekte opdrachten ter beschikking van den districtscommandant stellen; bovendien zou de voorgestelde maatregel uit een administratief oogpunt verre de voorkeur verdienen.

Twee bezwaren worden veeltijds als overwegend voorgesteld.

Het eerste heeft betrekking op de vlottende en de zeer arme bevolking; hoe zal, zoo vraagt men, gehandeld moeten worden door de landweermannen, die tot de schipperij behooren, buitenslands hun brood trachten te verdienen, of uit den aard van hun bedrijf geene vaste woonplaats hebben; en hoe met hen, die zóó arm zijn, dat zij in hunne schamele woning geene goede bergplaats voor een en ander bezitten, of die in kosthuizen een onderdak vinden?

Wanneer men niet overdrijft, dan zal moeten worden toegestemd, dat dit aantal, vooral op den landweerplichtigen leeftijd, minder groot zal wezen dan op den militieplichtigen leeftijd en in het algemeen genomen dus niet zóó groot zal zijn, dat de voorgestelde maatregel daarop zou moeten afstuiten. Twee wegen staan open om daaraan tegemoet te komen, namelijk: men kan óf die lieden bij de landweerdepôts indeelen en hunne kleeding, wapenen, uitrusting, enz., daar doen opbergen; óf men kan deze voorwerpen innemen en die bij het districtscommando behouden. Onzes inziens zou de eerste wijze van handelen het verkieslijkst zijn. Alles toch wat de mobiliteit van het personeel in het districtscommando bevorderen kan, moet geschieden en dan mag het niet verkieslijk worden geacht daar nog met te verzenden goederen te zijn belast, wanneer de mobilisatie een fait accompli is. De plaats van opkomst van dergelijke mannen zou het depôt moeten wezen, waartegen geen bezwaar kan bestaan omdat het aantal beschikbare landweermannen in elk district de behoefte der formatiën verre overtreft.

Een tweede bezwaar wordt gezien in eventueel nitbrekende socialistische woelingen, waarbij de Regeering dus als vanzelf de wapenen aan dit element in de maatschappij zou in

handen spelen. Deze reden is voor ons niet van zoo klemmenden aard, om den voorgestelden maatregel niet ter overweging te durven aanbevelen. De gezonde zin van ons volk, de omstandigheid, dat de wapening der schutterijen nimmer tot dergelijke bezwaren aanleiding gegeven heeft, en het feit, dat ongeacht bij de ongeregeldheden, welke in den winter van de jaren 1892/93 in het Noorden van ons land zijn voorgekomen, van socialistische zijde revolvers met munitien in grooten getale aldaar voor spotprijzen te koop zijn aangeboden, geen enkel schot op de handhavers der orde is gelost, staan er mij borg voor, dat de voorgestelde maatregel, die tronwens reeds elders is toegepast, hoe vreemd hij op het eerste hooren ook moge klinken, tot geene overwegende bezwaren leiden zal.

Men vergeete bovendien niet, dat men niet met schutters of gewapende burgers, maar met landweerplichtigen, dat zijn oud-militairen, te doen heeft, dus met lieden die weten, dat zij als zoodanig zekere verplichtingen te vervullen hebben, die niet straffeloos kunnen worden nagelaten of verkracht. Het besef zekere plichten te vervullen te hebben, dat weten wij bij onderzinking, maakt van den gewonen man een ander mensch, die de beteekenis van zijne positie en de verantwoordelijkheid, welke deze medebrengt, beter gevoelt en dienovereenkomstig ook handelen zal. Men make van onze mannen toch geene onmondigen, geve hun de in het belang der zaak zoo noodige vrijheid van handelen met de daaraan verbonden verantwoordelijkheid, doch schrome ook niet bij overschrijding of opzettelijke verwaarloozing van den plicht met kracht handelend op te treden.

Wij hebben ons de moeite getroost ten aanzien van de wijze, waarop met kleeding, uitrusting en wapening bij de schutterij hier ter stede gehandeld wordt, inlichtingen in te winnen. Welnu, deze inlichtingen hebben mij versterkt in de meening, dat het door mij gekoesterde denkbeeld levensvatbaarheid bezit. Wat toch is het geval?

Aan hen, die een bewijs van onvermogen kunnen overleggen, wordt van gemeentewege, behalve de wapening en uitrusting, die allen krijgen, ook de kleeding verschaft. Dit zijn dus de

lieden, van wie hiervoren sprake was, d. w. z. de arme lieden en, voor zoover Scheveningen betreft, ook de mannen, die behooren tot de visschersvloot. Ik heb die kleeding gezien, zooals zij er uitzag na vijf jaren in gebruik te zijn geweest, en kan verklaren, dat zij er voor het grootste gedeelte zeer goed uitzag; slechts een klein gedeelte gaf blijken van eenigszins verwaarloosd te zijn; beschadiging door mot kwam zoo goed als niet voor.

Het ledergoed verkeerde in uitstekend onderhouden toestand. De geweren, die van April tot einde September ten getale van een 1450-tal in handen der schutters waren geweest, zagen er goed uit; slechts enkelen waren wat geroest geweest en hadden daardoor tot het opleggen van boete aanleiding gegeven. Mijn zegsman zeide mij — voor de waarheid daarvan kan ik dus niet geheel instaan — dat in Amsterdam en Rotterdam de geweren niet, zooals hier, met October worden ingeleverd om eerst weder in April te worden uitgereikt, maar den vollen diensttijd, dus gedurende vijf jaren, in handen der schutters blijven.

De Regeering vindt alzoo bij de schutterij gelegenheid te over om zich te vergewissen of er bedenkingen tegen den voorgestelden maatregel bestaan en, zoo ja, of deze van zóó overwegenden aard zijn, dat daarvan zou moeten worden afgezien.

Maakt men ten aanzien van de munitien bezwaar, dan ware ook dit te ondervangen door de 120 patronen van 's mans uitrusting in blikken dozen te doen verpakken, die verzegeld worden, en met zware straffen dengene te bedreigen, die met kwaadwillige bedoelingen die zegels zal hebben verbroken. Deze verpakking der munitie zal toch noodig zijn, om haar in bruikbaren staat te houden; daarin behoeft dus niets bijzonders te worden gezien.

VI. Encadreering der landweer.

Ten slotte moeten wij nog opmerken, dat wij, evenmin als de Regeering en de heer v. D. H., de quaestie van eene verzekerde encadreering der landweer niet tot eene behoorlijke oplossing

hebben weten te brengen. Daarvoor hangt dit vraagstuk dan ook naar onze meening te nauw samen met andere, die niet minder dringend naar eene oplossing vragen en in de volgende punten kort kunnen worden samengevat.

1°. De opleiding tot officier, waarbij tot dusverre geen genoegzaam gebruik is gemaakt van de intellectueele krachten, die noodwendig onder de jongelieden, die den dienstplichtigen leeftijd hebben bereikt, worden aangetroffen. Bij eene behoorlijke regeling van deze aangelegenheid ware daarvan partij te trekken en kon, bij welslagen in die richting, het korps beroepsofficieren worden ingekrompen en tevens de kosten, thans aan hunne opleiding besteed, tot een minder hoog cijfer worden teruggebracht.

2°. De wijze, waarop van Regeeringswege een krachtige stroom in het beroepskader beneden den rang van officier wordt gebracht, door aan de leden van dit kader het uitzicht te openen op eene behoorlijk verzorgde toekomst in de burgermaatschappij, als zij den Staat tijdens hun militair verband met toewijding, ijver en goed gedrag hebben gediend. De op deze wijze uit het leger tredenden zouden dan gedurende een nader te bepalen tijd voor de encadreering der landweer beschikbaar moeten blijven.

3°. De ontwikkeling van de instelling van het reservekader onder de nieuwe bepalingen, die sedert kort zijn uitgegeven om de oorlogswaarde van dit kader eenigszins aan matige eischen te doen beantwoorden, en waarbij ook het beroepskader uit het leger kan overgaan.

4°. Hoe op den duur het instituut der *vier*maanders werken zal en of de bron tot vorming van militie- en landweerkader dientengevolge ruimer zal vloeien, dan wel opdrogen. Wij voor ons zien de toekomst der kadervorming langs dien weg donker in.

5°. Hoe de volksopvoeding ter hand zal worden genomen in physieken zin, d. w. z. of de gymnastische vooroefening eene hooge vlucht nemen en dientengevolge de offervaardigheid van de natie stijgen zal, dan wel zal blijven kwijnen als tot dusverre

Kortom, dit vraagstuk is zoo innig verknocht aan de geheele ontwikkeling van volk en leger, dat op het oogenblik er geen pijn op te trekken valt of en, zoo ja, in welke mate voldoende krachten in de landweer zullen plaats nemen, waaraan de bevelvoering en de aanvoering met vertrouwen kunnen worden opgedragen.

Maar zooveel staat vast, dat hoe degelijker de landweer georganiseerd, geoefend, gewapend, gekleed en uitgerust zal wezen, hoe meer in die landweer het zelfvertrouwen veldwinnen en de overtuiging zich vestigen zal, dat het met hare bestemming tot een werkzaam onderdeel der landsdefensie ernst is; hoe meer lust tot dienst bij dat onderdeel in de verschillende lagen der maatschappij zal worden gevonden en gekweekt; hoe eerder de weg naar het weerbaar maken van allen betreden zal kunnen worden; en hoe weerbaarder ook het Nederlandsche volk in zijn geheel worden zal tot verdediging van de zoo hoog geschatte, nooit te duur te koopen vrijheid en tot schraging van den troon van zijne zoozeer geliefde vorstin.

De VOORZITTER: Ik dank den heer Pop zeer voor zijne welsprekende inleiding.

Wie van de heeren wenscht thans over het onderwerp verder het woord?

De heer Jhr. ELIAS: Mijne Heeren! Wanneer ik, als nietdeskundige in zake legervorming, gevraagd heb ter zake iets te mogen zeggen, dan was dit, omdat mij de angst bekreep, dat het organiseeren van steeds meer gevechtseenheden de waarde van iedere gevechtseenheid afzonderlijk ernstig zou benadeelen.

De Landweerwet heeft ons, blijkens de M. v. T., eene landweer gegeven met de bedoeling deze als reserve te bewaren om c. q. in een verder verloop van een oorlog het leger te versterken.

M. i. is de landweer, zooals zij nu kan worden, dan ook tot weinig anders bruikbaar. Was reeds de Duitse Landwehr

in 70/71 geen voorbeeld van hooge militaire waarde; onze landweer kan, gegeven de tegenwoordige wet, niet anders bestaan dan uit uniformdragers, die na een zeer korten eersten oefeningstijd de zalige rust zijn ingegaan.

Die korte soldatendienst is voor hen 7 tot 14 jaar geleden en in al dien tijd hadden zij niets dan eene korte herhalings-oefening en eene nog kortere landweeroefening.

Ons, officieren, behoeft de inferioriteit van de landweer en van den landweerman niet te verbazen, waar wij reeds met zorg onze militie beschouwen. Immers, zelfs van die militie zal bij mobilisatie nog een gedeelte bij de depôts nader moeten gevormd worden. 1)

Gelet op de inferioriteit van de landweer, moet ontraden worden haar in eerste instantie in werking te brengen. Wel zou men daardoor meer menschen tegen den vijand voeren, maar niet meer strijders. Een klein leger is beter dan eene massa met minderwaardige elementen. Hoe grooter het aantal, des te geringer wordt de beweegbaarheid en des te moeilijker worden leiding en verpleging.

In onze omstandigheden bovenal, maar mede in het algemeen beschouwd, voert de jacht naar „het groote getal” onstrijdvaardige elementen ten schande en sleept bruikbare soldaten mede ten dood.

Wie onze divisien wil samenstellen uit soldaten- en uit landweerregimenten, moet verwachten de gevechtsbruikbaarheid te zien dalen tot het peil van het landweerregiment.

Niet alleen is de landweerman zelf weinig bruikbaar, maar ook het landweerkader is inferieur aan dat van het leger en zal dit steeds blijven, omdat het onlogisch is goed kader aan ons leger te onthouden.

Wil men onze landweer in den aanvang van een oorlog brengen tegen den vijand, dan zal het doodvonnis van die

1) Ik vestig er de aandacht op, dat door mij beschouwd wordt eene landweer in het kader van de tegenwoordige wet en niet eene landweer, die, ingevolge geheele wetswijziging, bereikbaar is voor eene hoogst offervaardige Natie.

burgersoldaten verpletterend werken op den wil van het volk en verlamdend op dien der Regeering.

Er is nog meer bezwaar tegen het toedeelen van landweeregimenten aan legerdivisiën, nl. dat de divisiën dan niet in alle oorlogsgevallen dezelfde samenstelling hebben.

De Kapitein VAN DER HOOG wil in sommige gevallen de landweer mobiliseeren tegelijk met het leger, waardoor m. i. het gevaar dreigt, dat de snelle mobilisatie van het leger mislukt, zelfs al ware er, wat mij niet bekend is, genoeg spoorwegmaterieel.

In die gevallen wil de kapitein een ander deel van de landweer aanwijzen als bezettings- en bewakingstroepen van onze permanente liniën.

Wij komen hier op gevaarlijk terrein, dat, gelijk ons zooeven werd medegedeeld, het onderwerp zal uitmaken van eene volgende bespreking in de bijeenkomsten dezer Vereeniging.

Op dit oogenblik wil ik vooropstellen, dat bezetting en zelfs bewaking van onze permanente liniën, door mij lang niet altijd wordt noodig geacht. Maar zijn zij noodig, dan hangt ook daarvan zooveel af, dat hiervoor geene inferieure troepen mogen worden gebruikt. Deze redeneering geldt ook voor de kustbewaking.

Hoezeer op prijs gesteld moet worden iedere poging om het instituut van de landweer zoo goed mogelijk te benutten, zoo merk ik bescheiden op, dat in het aangegeven stelsel van de landweer meer wordt gevraagd dan zij geven kan en meer dan, voor zoover bekend, ook over de grenzen van eene landweer wordt verwacht.

Daargelaten de bestemming van de landweer, zijn thans geldelijke uitgaven ten haren behoeve, aan bedenking onderhevig, zoolang het leger zelf nog niet is gebracht op het peil, dat ingevolge de gewijzigde militiewet bereikbaar is.

Immers, eerst bij vermeerderde offervaardigheid van de Natie zal het leger kunnen worden uitgebreid. Is zulks geschied, dan komt m. i. de landweer aan de beurt.

En die offervaardigheid moet niet alleen worden gezocht in de ter beschikking gestelde gelden, maar ook in het getal van de zich aanmeldende officieren en kaders.

Tot dusver heeft ons land bewezen slechts zeer noode officieren en kader voor *drie* divisiën te kunnen geven. Er wordt nu eenmaal in Nederland, in de bestaande omstandigheden, elk jaar maar een bepaald aantal aanstaande officieren geboren, helaas thans en ook in eerste toekomst kleiner dan het getal, voor de bestaande organisatie vereischt.

Eerst als deze toestand — zoo mogelijk — is veranderd, kunnen meerdere behoorlijk geëncadreerde tactische eenheden worden gevormd.

Niet alleen uit een militair oogpunt is het gevaarlijk, een leger te vergrooten door slecht geëncadreerde burgertroepen, maar men bedenke, dat, ook na een ongelukkigen oorlog, een levende burger voor Hollands zaak meer waard is dan een doode.

Waar ik voor mij niet kon medegaan met het voorgestelde gebruik van de landweer, rees bij mij als onverbiddelijke vraag: wat doen wij dan met het ons nieuw gegeven onderdeel onzer strijdkracht?

Ook hierbij had ik mij te plaatsen op het standpunt van de bestaande Wet.

Het zij mij veroorloofd, in korte woorden te schetsen, hoe in het algemeen mijn antwoord was op vorenstaande vraag.

Eerstens wil ik de landweer mobiliseeren na het leger, om de mobilisatie van dit laatste niet in de war te sturen, en dit ongeacht, dat daardoor misschien in sommige buitenprovinciën de opkomst van de landweermannen mislukt.

In het belang van eene ongestoorde opkomst bij mobilisatie, moet, mede overeenkomstig den wensch van den Kapitein VAN DER HOOG, de landweer in burgerkleeding onder de wapenen komen.

De Majoor POP, hedenavond bepleitende een lokaal optreden van de landweer tot dekking van de mobilisatie van het leger, moest noodwendig dientengevolge aanbevelen de landweer zoo

goed mogelijk uitgerust en gekleed naar hare haardsteden met verlof te zenden. Aangezien ik de landweer niet tot een dergelijk doeleinde durf te gebruiken, is het in het door mij voorgestane stelsel onnoodig den rustenden landweerman in het bezit van een uniform te laten.

Gaarne zag ik, dat ieder milicien van het leger, na afge-loopen eersten oefeningstijd, in burgerkleeding met groot verlof ging. Tegen dit stelsel rijzen misschien bezwaren ter zake van het opleggen van de burgerkleeding, die de man bij zijne indiensttreding medebrengt. Daarom wil ik de miliciens, die zulks verlangen, in de meest eenvoudige oude kleeding met groot verlof doen vertrekken.

Wie dan echter in burgerkleeding gaat, kan ingevolge art. 15 der Landweewet worden vrijgesteld van het jaarlijksch onderzoek, dat volgens mijne meening uit een krijgstuuchtelijk oogpunt geene waarde heeft, maar een last vormt voor de bevolking en eene aanleiding geeft tot velerlei misbruiken.

Voor het leger op peil is gebracht, zou ik voor de landweer geene kleeding in magazijnen wenschen op te leggen en ook dan zelfs niet anders dan hoeveelheden hoofddeksels en mouw-vesten.

Tweedens moet de landweer mobiliseeren bij de oorlogs-depôts van het leger.

Hierbij zij opgemerkt, dat vrij van opkomst kunnen worden gesteld de leden van daartoe door de Regeering geschikt geachte, in vreedestijd georganiseerde en blijvend geoeffende vrijwilligerskorpsen.

Dergelijke korpsen zouden c. q. tot dekking eener mobilisatie in aanmerking kunnen komen; zij zouden dan de voorhoede vormen van het volksleger, waarvan de groot-idealistes spreken. Het is mij evenwel niet bekend, of dergelijke, voor de Regeering bruikbare korpsen, op eenigszins beteekenende schaal, aanwezig zijn of in naaste toekomst te verwachten.

De opgekomen landweer vormt, ingevolge de Wet, gedeelte

lijk landweerdepôts, welke evenwel moeten worden samengevoegd met de legerdepôts, om daar door legerkader te worden geoefend.

De overige landweermannen, dus de verreweg groote meerderheid, worden bestemd voor non-combattantendienst, achter en ten dienste van het leger, b.v. kolenladen, bakken, spoorwegdienst, transporteeren, werken in magazijnen, corveediensten in depôtkazernes, weiden van militair vee, aanleggen van wegen, dragen van projectielen, opruimingen, graafarbeid, inundatiën, hospitaaldienst, aanmaken van munitieën, bekleedingsmiddelen, schoeisel, enz. enz. enz.

Art. 4 van meergenoemde Wet schijnt mij hiertoe geen beletsel. Gebruikt men de landweer tot een en ander niet, dan zal men voor vele van die diensten soldaten moeten nemen.

Tevens vervult de landweer aldus de vele werkzaamheden in den rug van het leger noodig en welke door de opkomst van de militia anders ongedaan moeten blijven.

Wat dan nog van de landweer overschiet of c. q. bij langer oorlogsverloop beschikbaar komt, kan worden vereenigd tot landweerafdeelingen onder landweerkader. Deze landweermannen worden echter eerst gedurende den oorlog tot tactische eenheden samengevoegd en geoefend. Zij kunnen dan de stof geven tot aanvulling van de depôts of eventueel na langdurige oefening, b.v. bij een bondgenootschappelijken oorlog, als tactische eenheden voor secundaire doeleinden naar buitenlandschen trant worden gebruikt.

Gelet op het vorenstaande, is vredesindeeling in gevechts- of slageenheden voor landweer onnoodig. Hare vredesorganisatie zou dus al heel eenvoudig kunnen zijn, namelijk niet georganiseerd.

De Wet spreekt echter van eene vredesorganisatie in bataljons en compagnieën.

Gelukkig wordt in de Wet *niet* van eenige sterkte dier afdeelingen gesproken. Om aan den letter der Wet te voldoen en mede uit een oogpunt van administratie en contrôle, moet

eene indeeling worden aanbevolen als verduidelijkt door het volgende voorbeeld.

De Infanterie-landweermannen in Friesland vormen één bataljon, sterk 2000 man, daarvan die afkomstig van het 1e regiment Infanterie, b.v. 1000 man, één compagnie; die afkomstig van de Grenadiers en Jagers, b.v. 200 man, eene andere compagnie. De sterkte doet niets ter zake, omdat die afdeelingen toch niet als tactische eenheden zullen moeten optreden.

Terloops zij opgemerkt, dat men ook in het stelsel van den Kapitein VAN DER HOOG nooit zeker is van eene bepaalde sterkte der onderdeelen, omdat vaak eerst na een jaar blijkt, dat een landweerman uit de sterkte is verdwenen, b.v. door ongevraagd vertrek naar het buitenland.

In het door mij aangegeven stelsel zijn regimentscommandanten der landweer onnoodig en kan zelfs in het bataljons- en compagnieskader zeer groote eenvoud worden betracht, b.v. één compagniescommandant kan drie compagnieën commandeeren.

Voor de oefeningen van de landweer kan ik geen heil zien in de landweer-onder-onsjes, als voorgesteld. De kwaliteit van het kader — als dit al aanwezig is — en ook de kwaliteit van zijne nevenlieden, maken dergelijke onder-onsjes voor den landweerman vrij waardeloos.

Is het leger op peil gebracht, zoodat kosten en zorgen aan de landweer mogen worden besteed, dan had ik gaaarne den landweerman opgeroepen bij zijne voormalige compagnie op de tijden, dat daar geene lichten voor herhalingsoefeningen onder de wapenen zijn.

Op deze wijze is voor den landweerman nog iets te leeren in die zes dagen, die, zooals de Majoor POP zeide, slechts vier oefeningdagen zijn. Bij zijne vroegere compagnie toch vindt de landweerman veelal vroegere officieren of kader, van wie hij meer kan leeren dan van een vreemdeling.

Eene dergelijke oefening, hoe kort ook, heeft dan nog eenig

nut. Eerstens is zij eene contrôle of de landweerman er nog is. Voorts herinnert zij hem er aan, dat er nog een leger bestaat en bij dat leger vindt hij eene bestaande organisatie en die orde en tucht, welke heilzaam voor hem zijn, ook als burger, en welke in de landweerkampen, naar ik vrees, zullen worden gemist.

En al moge nu bejammerd worden, dat aldus de uitrukkende sterkte van het leger door het instituut der landweer niet grooter wordt, ik blijf meenen, dat drie goede regimenten beter zijn dan drie goede, die aan drie slechte geklonken worden.

Bovendien, het leger zelf is door de gewijzigde militiewet zooveel in getalsterkte vergroot, dat alleen ten behoeve van dat leger thans op alle gebied alle zeilen moeten worden bijgezet.

Eerst na dien. hoe men ook denkt over hare bestemming, kunnen, in de gegeven omstandigheden, kosten en zorgen worden besteed aan de landweer.

De heer W. H. DOORMAN: Er zijn enkele punten, waarvoor ik nog een oogenblik uwe aandacht wil vragen bij de bespreking van het onderwerp, dat de kapitein VAN DER HOOG op zulk eene uitgebreide wijze behandeld heeft.

Ofschoon, evenals vermoedelijk wel de meesten der hier aanwezige leden onzer Vereeniging, zeer ingenomen met de a.s. vorming van het nieuwe instituut der landweer, vermeen ik toch, dat wij op een gevaarlijk terrein geraken, indien wij die instelling dadelijk in waarde zouden gaan overschatten. Verschillende passages, voorkomende in de verhandeling van den kapitein VAN DER HOOG, hebben in dit opzicht mijne aandacht getrokken.

Velen, die in dit jaar, evenals ik, de lichting 1897, die voor herhalingsoefening onder de wapenen kwam, van nabij hebben gadeslagen en daarmee hebben geëxerceerd, zullen het met mij eens zijn, dat het opvallend was, zoo weinig militair, in uiterlijk en in optreden, als de manschappen, die tot die voor ons abnormaal-oude herhalingslichting behoorden,

waren, en zulks trots allen goeden wil, waarvan gelukkig bij onze miliciens meestal overvloed aanwezig is. Eerst na ettelijke dagen van stelselmatige, trapsgewijze opklimmende oefeningen, geraakten die manschappen weder eenigszins in eene militaire plooi en in een, voor soldaat, bruikbaren toestand. Die lichte 1897 was — en hier moet ik vooral de aandacht op laten vallen — wel ééne van de oudere lichten van het leger, en als zoodanig bij het korps Vesting-Artillerie, waarbij ik haar waarnam, in het jaar 1899 ook nog eens voor herhalings-oefening onder de wapenen geweest, *maar zij zal eerst na nog twee jaren van groot verlof de jongste en als zoodanig nog de meest geofende lichte van de landweer moeten vormen.*

Het militiekader van die lichte maakte, de goeden niet te na gesproken, werkelijk in den aanvang den indruk, niet meer geheel voor het bekleeden van een graad geschikt te zijn; dit is niet te verwonderen, daar het niet is aan te nemen, dat die milicien-sergeanten en korporals gedurende hun groot-verloftijd *iets* aan het bijhouden van hunne militaire kennis en geofendheid doen; velen zullen daaraan zelfs als het ware in het geheel niet meer denken. Nu is dit alles, bij eene niet bepaald militaire natie als de onze, zeer begrijpelijk; het zal, zooals ik steeds vertrouwd heb, in oorlogstijd ook wel terecht komen, mits de betrokken personen alsdan spoedig eene plaats vinden *onder* en *naast* kader, dat beter op de hoogte is, of wel, indien zij *geruimen tijd* hebben, om weer bij te komen; maar men zal er m. i. ontzettend veel verdriet van belevén, als het bedoelde personeel *dadelijk na het uitbreken van den oorlog zéér zelfstandig* zal moeten optreden bij de leiding en de aanvoering in het vuur van landweertroepen, zooals wij die zullen krijgen.

Dit alles wordt hier in het midden gebracht, omdat, naar mijne meening, het groote getal van onze toekomstige landweersoldaten al te licht — en ook door den kapitein VAN DER HOOG — gerekend wordt tot de dadelijk in het vuur bruikbare troepen. Mocht er eens géén tijd voor oefening en voorbereiding *na* de mobilisatie en *vóór* het begin der vijande-

lijkheden beschikbaar zijn, met welk ongunstig geval men toch altijd in de eerste plaats heeft te rekenen, dan zou men in dit opzicht, naar mijne overtuiging, zeer bedrogen uitkomen.

Nu nog iets over de landweer als bezettingstroepen.

Hierbij geldt m. i. ook weer, dat, als een oorlog ons eens mocht overvallen, het *niet* alléén aan de landweer zal zijn toevertrouwd, de verdedigingsliniën in te richten en te bezetten en de stellingen te bewaken. Ook heb ik mij, aan de hand van de beschouwing in de IIe aflevering van het Orgaan van onze Vereeniging, afgevraagd, hoeveel tijd het, bij een onverwachts uitbrekenden krijg, duren zal, vóór alle stellingen door de daarvoor aangewezen landweerafdeelingen, die dan toch wel in geen geval *eerder*, maar denkelijk wat *later*, dan het eigenlijke leger met de mobilisatie gereed kunnen komen, bezet zullen zijn; eerst *daarna* zal er dan met kracht aan de zéér uitgebreide voorbereidingen in allerlei zin en aan de opruiming bij die stellingen gewerkt kunnen worden. Vele van de voor de bezetting der stellingen te bezigen landweerafdeelingen moeten bovendien, niettegenstaande er zoo terecht naar localisatie is gestreefd, volgens den staat Bijlage II van de IIe afl. van het Orgaan, komen van Rotterdam, Delft, 's-Gravenhage, Leiden, enz., en dus eerst nog gebruik maken van de spoorwegen, die vermoedelijk in die dagen reeds de handen vol zullen hebben met het mobilisatie- en concentratievervoer van het leger. Ik voor mij zou, in verband met dit alles, zeker niet gaarne zien, dat de landweer, in den toestand waarin zij bij ons in de eerstkomende tijden zal zijn, met hare hoogst gebrekkige encadreering, direct bij het veldleger, of wel als uitsluitende- of hoofdbezetting van eene stelling of linie werd aangewezen. Ik kan ook in geen deele medegaan met het denkbeeld, dat men dikwijls in geschriften ontmoet, als zouden bezettingstroepen in het algemeen van een eenigszins minderwaardig gehalte kunnen zijn: en dit *allermunst* in ons land, waar bijna alle versterkingen slechts eenige uren gaans van de grenzen verwijderd zijn.

Na het voorafgaande zie ik mij verplicht, thans met een

enkel woord te zeggen, welke taak ik bij ons dan wèl aan de landweer zou willen zien opdragen. M. i. moet zij bestemd worden :

1°. voor aanvulling der verliezen van het leger ; later in den oorlog door de levering van geheele onderdeelen, die hunne oefening, samenhang en krijgstucht hebben verbeterd of bevestigd :

2°. voor aanvulling en op sterkte brengen van de uit het leger aangewezen bezettingskernen ; alléén *dan* voor het uitsluitend op zich nemen van de taak der bezetting eener stelling, wanneer een directe aanval daarop in den eersten tijd in het geheel niet te vreezen is ;

3°. voor de bewaking van de kust ; in dit opzicht brengt zij reeds eene belangrijke verlichting in de taak van het veldleger ; zij kan hier veilig gebezigd worden, daar eene landing in de eerste dagen van een onverwachts uitbrekenden krijg wel niet te vreezen is.

Of de landweer uit sommige deelen van ons land (de Noordelijke provinciën, de Zeeuwsche en Zuid-Hollandsche eilanden, Zeeuwsch-Vlaanderen, enz.) aldáár, na hare mobilisatie, geen nuttigen werkkring kan vinden, door b.v. in de eerste dagen van den oorlog die provinciën en eilanden te vrijwaren tegen kleine vijandelijke ondernemingen, c.q. van zelfstandige cavalerie-afdeelingen, die uit zijn op strooptochten, brandschattingen of spoorwegvernielingen om de mobilisatie te verstoren, of van aan land ageerende afdeelingen van vijandelijke oorlogsvloten, zou zéér zeker nog een punt van overweging moeten uitmaken. Zoo noodig zou men hiervoor, bij eene concentratie van het leger, in de buitenprovinciën eenige landweerafdeelingen moeten achterlaten, die men den last geeft, zich desnoods voor de gegeven opdrachten op te offeren. Dat die landweerafdeelingen dan *eerder* in het vuur zullen kunnen komen dan de troepen van het eigenlijke leger, kan in mijn oog geen bezwaar zijn.

Bij de Vesting-Artillerie zou de landweer in de stellingen verdeeld moeten worden door b.v. aan elke compagnie

een detachement daarvan toe te voegen, waardoor dan o.a. het uittrekken van handlangers van de Infanterie, wat nog maar al te dikwijls geschiedt, overbodig zou worden. De landweer zou dan al *die* functiën kunnen verrichten, die nu niet zulk eene speciale artilleristische kundigheid of kennis vereischen, om langzamerhand, wat oefening en geschiktheid voor den dienst betreft, weder een zelfde peil te bereiken als de gewone Vesting-Artillerie. Aan de jaarlijksche lichtingen van dit wapen slechts eene sterkte van $\pm \frac{1}{1.5} \times 200$ man, plus eenige manschappen voor het verloop, neem aan totaal ± 16 man, te geven, wat zou voortvloeien uit hetgeen de Kapitein v. D. HOOG op blz. 94 van de IIde afl. van het Orgaan voorstelt, acht ik, evenals de voorgaande spreker, Majoor POP, voornamelijk voor de kaderopleiding en de oefening der compagnieën hoogst bedenkelijk. Juist de Vesting-Artillerie komt er m. i. in de beschouwingen van den Kapitein VAN DER HOOG eenigszins stiefmoederlijk bedeed af. Waar men bij dat wapen zoovele specialiteiten, als waarnemers, richters, peilers, seiners, stukscommandanten en sluitstukbedienden moet kweeken, wat bij den korten oefeningstijd, tusschen den gewonen dienst door, toch al zoo hoogst moeilijk is, gaat het niet aan, den indruk te geven, dat de landweer het eigenlijk wel alléén af zou kunnen, terwijl men de troepen voor het leger er eenigszins à contre-cœur, hoofdzakelijk om landweer te kunnen leveren, op na moet houden, welken indruk ik — misschien ten onrechte — bij de lezing van de beschouwingen in het Orgaan heb gekregen. Ook is mij in dit opzicht niet geheel duidelijk het cardinale onderscheid, dat op blz. 93, voor onze toestanden, tusschen Vesting- en Kust-Artillerie wordt gemaakt. Het kader en de officieren der Vesting-Artillerie moeten zich verder te *véél* technische en tactische zaken grondig eigen maken, en deze ook voortdurend bijhouden, dan dat hunne taak door hen, die tot de landweer behooren, vooral in de eerste, moeilijke dagen van een oorlog, waarin zóóveel te winnen of te verliezen kan zijn, zou kunnen worden waargenomen. Ik denk hier b.v. aan den *groepscommandant*, die

op blz. 103 van het Orgaan mede genoemd wordt, als te behooren tot hen, die c.q. uit de landweer te nemen waren. Wel wordt er vooropgesteld, dat de officieren der landweer bekwaam moeten zijn voor de taak, die hen in oorlogstijd wacht, maar juist *zulke* officieren zullen hier zeer moeilijk of niet te vinden zijn, en als de gekozenen b.v. behooren tot hen, die te oud geacht werden voor bevordering in het leger, zou men wellicht groeps- of vakcommandanten zien optreden, die bij hunne zeer moeilijke, ingewikkelde taak, waarbij elk oogenblik snel besluiten zijn te nemen, en zeer belangrijke bevelen van ver strekkende gevolgen zijn te geven, te kort schieten.

Iedereen, die in vreedstijd belegeringsoefeningen op de kaart heeft medegemaakt, zal het wel met mij eens zijn, dat zelfs daarbij de taak, aan de hier bedoelde commando's verbonden, zeer zwaar is.

Mijne slotsom is, dat men de verwachtingen van onze landweer, hoezêér wij ook met de aanwinst van deze instelling kunnen zijn ingenomen, niet zóó hoog kan stellen, dat men in de eerste toekomst mag aannemen, die troepen dadelijk zelfstandig in het vuur te kunnen brengen; eerst als wij die landweerkorpsen eens in hunne kampen en bij de vredesoefeningen hebben gadegeslagen, zullen wij *misschien* tot het besluit komen, dat wij er *mêér* aan zullen hebben dan in hoofdzaak eene legerreserve, tot steun van het veld- en bezettingsleger in het verdere verloop van een oorlog; maar ik vermeen, dat wij *nu* daarop *niet* mogen rekenen, terwijl ik het zeer gevaarlijk zou achten, indien men bij eene toekomstige legerforming en indeeling, van die praemisse uitging.

De heer W. F. POP. Mijnheer de Voorzitter. Ik zal uiterst kort zijn, omdat ik met U begrijp, dat ik door elk, door mij te spreken woord de gelegenheid beperk, welke de heer VAN DER HOOG zoozeer zal behoeven ter beantwoording van de talrijke vragen, die naar aanleiding van zijne verhandeling geresen zijn. Veel van hetgeen ik ten aanzien van de landweer had willen opmerken, zal ik dus ongezegd moeten laten en

er mij toe bepalen op twee zaken de aandacht te vestigen.

In de eerste plaats op de bestemming van de landweer. Ik gevoel mij hiertoe, in hoofdzaak, genoopt, omdat ik almede een der eersten geweest ben, die ongeveer een jaar geleden in overweging gegeven heb, de landweertroepen voor de bezetting van onze liniën en stellingen te bezigen. Neemt men nu echter kennis van hetgeen de beide voorgaande sprekers, ten aanzien van de militaire waarde en de bruikbaarheid voor oorlogshandelingen van die troepen, als hunne meening hebben kenbaar gemaakt, dan zou, wanneer hunne voorstelling althans niet zeer overdreven was, het door mij aanbevolen gebruik van de landweer vrij wel buitengesloten zijn.

Welnu, Mijnheer de Voorzitter, indien werkelijk mocht blijken, dat de voorstanders van den verkorten oefeningstijd zoo grovelijk hebben misgetast, dat de landweer - bij den tegenwoordig wettelijk vastgestelden duur van eerste oefeningstijd en herhalingsoefeningen — *wel* de getalsterkte, doch *niet* de militaire waarde van onze strijdkrachten kan vermeerderen, dan *moet* hierin verandering gebracht worden, want ik herhaal, wat ik reeds meermalen gezegd heb : aan het leger kunnen wij de bezettingstroepen niet ontleenen, omdat wij een veldleger van de sterkte, zooals de gewijzigde militiewet ons geven kan, niet kunnen ontberen, terwijl wij, in het belang eener oordeelkundige defensie, evenmij onze duurzame versterkingen kunnen missen.

In de tweede plaats een woord over de encadreering van de landweer. De heer VAN DER HOOG zegt ten aanzien hiervan o. a. : »men moet er op rekenen, dat van de compagnieën van het leger één luitenant per compagnie voor den dienst bij de landweer kan worden bestemd”; in verband daarmede trekt hij de tractementen dier officieren dan ook onder de kosten van de landweer uit. Die officieren worden dus in dienst gehouden boven en behalve het aantal, dat voor den dienst in het leger noodzakelijk is, en zijn uitsluitend bestemd om in oorlogstijd bij de landweer te dienen.

Tegen dit voorstel moet ik mij ten sterkste verzetten. Het

aantal op dezen grond benoodigde officieren bedraagt bij de infanterie: 118 eerste-luitenants en 58 tweede-luitenants, totaal 176 luitenants à f 199.600 's jaars, en bij de artillerie: 30 eerste-luitenants en 14 tweede-luitenants, totaal 44 luitenants à f 54.400 's jaars, vertegenwoordigende dus te zamen eene jaarlijksche uitgave van ruim 2½ ton.

Nu liggen mijne bezwaren — hoewel ook — niet uitsluitend in de kosten. Ik heb daarvoor nog andere, m. i. niet minder zwaar wegende redenen. In de eerste plaats zal de aanwezigheid van een zoo groot aantal officieren, die voor het leger zelf niet bepaald noodig zijn, er onvermijdelijk toe leiden, de toch reeds bestaande »malaise» onder de subalterne officieren te doen toenemen, want niets acht ik meer geschikt om »malaise» in het leven te roepen, dan dat de officier in den werkkring, waarin hij geplaatst is, niet voldoende, nuttigen arbeid te verrichten vindt.

Voorts wijs ik op de promotie. Welke ongunstige invloed zal daarop niet worden uitgeoefend door in de organisatie van het leger een zóó groot aantal luitenants op te nemen! De verhoudingen in dit opzicht zijn werkelijk niet van dien aard, dat men zich niet ernstig zou moeten beraden, alvorens deze nog ongunstiger te maken dan zij reeds zijn.

Verder wijs ik op de bezwaren, aan het verkrijgen van een zoo groot aantal officieren verbonden, in verband met de moeilijkheden, thans reeds ondervonden bij de aanvulling van het officierskorps. Bij het ontwerpen van eene organisatie mag niet voorbijgezien worden het aanzienlijk tekort aan officieren, dat op het oogenblik bestaat. Op 1 Juli 1902 ontbraken toch bij de infanterie 72, bij de artillerie 53 luitenants. Deze getallen stemmen niet optimistisch, voor wie uitbreiding der formatiën beoogt, en dit te minder, waar blijkens het Voorloopig Verslag over de Oorlogsbegroting voor 1903 de beschikbare plaatsen op de Cadettenschool zelfs niet bezet zijn.

Dit brengt mij als vanzelf tot mijn vierde bezwaar, nl. dit, dat elke vermeerdering van het aantal subalterne officieren, de mogelijkheid vermindert, dat eindelijk iets gedaan wordt

voor hunne lotsverbetering, in de eerste plaats voor die der luitenants. Terwijl de hoogst onvoldoende regeling hunner materieele positie letterlijk luide om verbetering roept, terwijl die toestand officieel sinds jaren erkend is, terwijl bij alle departementen van algemeen bestuur lotsverbetering van ambtenaren aan de orde van den dag is, kan, naar het schijnt, voor hen niets gedaan worden, omdat hun aanzienlijk aantal de kosten eener dergelijke lotsverbetering te groot doet achten. Het is natuurlijk, dat tusschen dit euvel en het tekort aan officieren een nauw verband moet bestaan, en de erkenning van dit feit moet m. i. terughouden van elke niet *onvermijdelijk noodige* uitbreiding van het aantal luitenants.

Daarom stem ik geheel met den inleider in, dat andere wegen gekozen *moeten* worden, om in de encadreering, door officieren, van de landweer te voorzien, en acht ik het bepaaldelijk verkeerd voor dit doel beroepsofficieren te bezigen, die in vreedestijd in de organisatie der compagnieën van het leger zijn opgenomen. Wil men het aantal beroepsofficieren in het leger tot het hoog noodige beperken — en dit is dringend geboden — en niettemin leger en landweer behoorlijk door officieren geëncadreerd zien, dan zal men een geheel gewijzigd stelsel voor de vorming van militie- of reserve-officieren moeten ontwerpen.

Dit, Mijnheer de Voorzitter, zijn de twee punten, welke ik van genoeg belang achtte, om daarvoor een oogenblik de aandacht der Vergadering in te roepen.

De heer DE WAAL: Het belang van het onderwerp, heden avond aan de orde, noopt mij ook een oogenblik het woord te voeren. Wij bevinden ons thans toch in een moeilijk tijdperk van het militaire leven, waarin uitvoering moet worden gegeven aan wetten, die na veel moeite zijn tot stand gekomen.

De Minister van Oorlog zal wel de eerste zijn om dit te erkennen, nu die uitvoering tevens gepaard zal moeten gaan met vermeerdering van financieele lasten.

Bij het vaststellen van de Militie- en de Landweercwet heeft, wel is waar, de gedachte voorgezet, ons in de toekomst een sterk en deugdelijk leger te geven, maar, met het oog op de kosten, is de gewenschte getalsterkte alleen te bereiken geweest door vermindering van den eerste-oefeningstijd en verlenging van den dienstdtijd. Bovendien heeft men de persoonlijke lasten willen verminderen, door den dienst bij de Landweer -- ook naar mijne meening, een verlengde militie-dienstplicht -- zoo weinig drukkend mogelijk te maken.

Het gevolg van een en ander zal zijn, dat de deugdelijkheid er onder moet lijden, en dat dus bijzondere maatregelen zullen moeten worden getroffen om daarin te voorzien. Immers, niet alleen de degelijke oefening, maar ook de kadervorming zal daardoor zeer bezwaarlijk worden, terwijl daarenboven eene snelle mobilisatie -- zoo hoog noodig bij een eventueelen oorlog met een der groote mogendheden -- met groote moeite gepaard zal gaan, gelet op de geringe krachten, waarover wij dadelijk beschikken kunnen, vooral in het tijdperk van December tot Maart, wanneer de sterkte bij de compagnieën Infanterie en Vesting-Artillerie niet grooter zal zijn dan 15 à 20 soldaten.

Gedurende dien tijd is slechts één halve lichting onder de wapenen als »blijvend gedeelte»; in Maart komt de nieuwe lichting op en tegen 1 Juni krijgen wij de zoogenaamde »vier maanders»; wellicht hebben wij van af 1 Juli tot 1 October nog één lichting tot het houden van herbalingsoefeningen, zoodat eigenlijk gezegd alleen gedurende dezen laatsten tijd over eene enigszins voldoende sterkte aan geoefende manschappen kan worden beschikt, daar van 1 October tot 1 December alleen de »nacht maanders» onder de wapenen zijn.

Bij eene mobilisatie zal dus de feitelijke toestand wezen, dat het grootste gedeelte der miliciens met groot verlof zullen zijn in hunne gemeenten en dat, na hunne opkomst onder de wapenen bij de onderdeelen der korpsen, de Landweer in de gemeenten achterblijft.

Zal nu de opkomst der miliciens, vooral die uit de buiten-

provinciën, verzekerd zijn, dan moeten er ook afdeelingen bestemd kunnen worden om de mobilisatie te dekken, in de eerste plaats alzoo de landgrens en de kust te bewaken. Daar deze afdeelingen in den regel niet door het Leger gegeven zullen kunnen worden, komt het mij voor, dat, bij eene doeltreffende organisatie der Landweer, deze met die taak zal moeten worden belast, hetgeen ook met haren naam in overeenstemming zoude zijn.

Uit het voorgaande volgt, dat het streven der hoogste militaire autoriteiten moet zijn, de organisatie onzer strijdkrachten zóó te regelen, dat in de toekomst alle onderdeelen in staat zijn zoo goed mogelijk de voor elk hunner weggelegde taak te vervullen en dus ook de grootst mogelijke weerkracht aan de Landweer te geven. Wanneer men bedenkt, dat, volgens de nieuwe militaire wetten, de Militie of het Leger vertegenwoordigt 2,27 $\frac{1}{100}$ van de bevolking en de Landweer $\pm 1,51 \frac{1}{100}$, te zamen uitmakende 193000 man, 1) dan behoeft zeker niet

1) Ter toelichting moge het volgende dienen :

Volgens de Memorie van Toelichting op het Ontwerp betreffende de *Regeling van de samenstelling der landmacht* (later ingetrokken) zoude de jaarlijksche lichteing voor de Nationale Militie moeten bedragen:

	Volledige oefening.		Korte oefening.
Infanterie	8370	—	4000
Cavalerie	—	420	—
Veld-Artillerie	—	720	—
Rijdende-Artillerie	—	80	—
Vesting- en Pantserfort-Artillerie	1460	—	800
Torpedisten	—	70	—
Genie	335	—	200
Hospitaalsoldaten	100	—	—
Administratietroepen	—	—	150
Totaal	10.265	+ 1.290	5.150
	11.555		
Zeemilitie	600	—	—
Te zamen	12.155		5.150
Wegens de ontbeffingen te stellen op:	12.300		5.200
Voor de <i>Landmacht</i> — het <i>Leger</i> — is alzoo te rekenen op 11.555 + 5.150 =	16.705 man.		

nader te worden betoogd, welke kracht in de toekomst is te ontwikkelen, wanneer het Leger en de Landweer beiden gelijktijdig konden worden aangewend tot de verdediging van het land.

Naar mijne meening is dit mogelijk bij eene verdeeling van het grondgebied in rayons — recruteeringsdistricten — van zoodanige uitgestrektheid, dat daarin tactische eenheden, zoowel uit de Militie als uit de Landweer, kunnen worden gevormd. Het meest aanbevelenswaardig acht ik voor zulk een district, dat het één bataljon Landweer van ± 1000 man zoude kunnen leveren, als wanneer daaruit tevens twee bataljons Militie zouden kunnen worden verkregen; twee dergelijke districten zouden alsdan voor de formatie van een regiment kunnen dienen, of wel van eene brigade van 6 bataljons (4 Militie en 2 Landweer).

Nog beter zoude ik het achten, indien die districten het vereischte personeel voor de verschillende wapens konden geven, ten einde in de verschillende deelen van ons land samengestelde brigades te kunnen verkrijgen, zooals door mij reeds vroeger in onze Vereeniging is bepleit. 1).

Bij eene samenvoeging van 3 dergelijke brigades tot eene divisie, sterk pl.m. 15000 man, zouden er 4 zulke divisieën geformeerd kunnen worden, daar — volgens eene door mij gemaakte berekening — de 3 noordelijke provinciën kunnen leveren ongeveer 18000 man, de 2 oostelijke ruim 20000 man, de 3 zuidelijke pl.m. 24000 man en de 3 overige ongeveer

De 8 lichten tellen dus: $6,94 \times 16.705 = 115.932$ man.

Voor de 7 lichten der *Landweer* is alleen te rekenen op:

$5 \times 10.265 = 51.325$ man volledig geoefenden voor de *Landweerafdelingen*.

$5 \times 5.150 = 25.750$ „ kort „ „ „ *Landweerdepôts*.

Totaa! 77.075 man.

De totale sterkte van het *Leger* en de *Landweer* wordt derhalve $115.932 + 77.075 = 193.007$ man, d. i. pl. m. 3.78 % der bevolking van 5.103.979 zielen, volgens de 8e tienjaarlijksche volkstelling, waarvan pl. m. 2.27 % voor het *Leger* en pl. m. 1.51 % voor de *Landweer*.

1) In de vergadering van 25 Maart 1898.

51000 man dienstplichtigen voor de Militie. Rekenende op eene reserve van $\frac{1}{3}$ der sterkte, blijft er alsdan nog 44000 man beschikbaar voor de bezettingen der verdedigingsstellingen en voor andere doeleinden, ongerekend de versterking door de Landweer te geven. 1)

De veldtroepen zouden op deze wijze geheel kunnen worden gerecruteerd uit de provinciën aan de landgrens en de kust, de andere troepenafdeelingen uit de meer binnenslands gelegen gedeelten der provinciën en uit dezelfde deelen versterkt door georganiseerde afdeelingen van de Landweer, welke vroeger tot die der Militie hebben behoord.

Het voordeel, door eene zoodanige indeeling en organisatie verkregen, is dat bij mobilisatie elke divisie zich zal bevinden in haar eigen terrein en dat het vervoer per spoor zeer gering behoeft te wezen.

Bij een aanval van uit het Oosten, zullen dadelijk drie divisien tegenover den vijand gesteld kunnen worden en is dan nog ééne divisie als reserve beschikbaar, terwijl de gelijktijdig gemobiliseerde Landweer aan de bescherming des lands kan deelnemen, indien zij in den bewakingsdienst voorziet.

In tegenstelling met den heer VAN DER HOOG, vermeen ik met den heer POP, dat die taak aan de Landweer zal kunnen, ja zelfs zal *moeten* worden opgedragen en dat het daartoe noodig zal zijn, evenals thans bij de Schutterijen plaats heeft, de wapenen — waarbij de uitrustingsstukken te voegen — in nabijgelegen magazijnen op te leggen, alsmede de Landweer in dien dienst te oefenen.

Misschien zal dat alles in het begin bezwaarlijk gaan, maar, nu de Landweer eerst in 7 jaren op hare volledige sterkte zal zijn, ware het m. i. gewenscht er althans de proef mede te nemen.

1) In die provinciën is namelijk:	Bevolking.	Dienstplichtigen.	
		Leger.	Landweer.
<i>Friesland, Groningen en Drenthe</i>	788.408	17.897	11.905
<i>Overijssel en Gelderland</i>	899.887	20.427	13.588
<i>Limburg, Noordbrabant en Zeeland</i>	1.052.071	23.882	15.886
<i>Zuidholland, Noordholland en Utrecht</i>	2.363.613	53.654	35.691

Nu nog eene zaak. De heer VAN DER HOOG wenscht het toezicht op de oefeningen der Landweer op te dragen aan de bevelhebbers in de 1e, de 2e en de 3e militaire afdeeling.

Ik geloof, dat hij hierbij te veel aan den bestaanden toestand heeft gedacht. Naar mijne meening toch, behoort de divisie-commandant tevens bevelhebber te zijn in het gebied, waaruit hij zijne manschappen krijgt en is hij derhalve de autoriteit, die met het toezicht over het personeel en het materieel moet zijn belast. Onder hem kan de brigade-commandant, indien die ook reeds in tijd van vrede is aangewezen, de persoon zijn, die het toezicht heeft over het personeel van zijne brigade en van de Landweer, waarvan de oefening meer in het bijzonder behoort tot de taak der onderbevelhebbers.

Wat die oefening betreft, wensch ik de aandacht te vestigen op de omstandigheid, dat thans te veel krachten aan het Leger worden onttrokken ten behoeve van personen, wier streven is zoo kort mogelijk te dienen, en ten gevolge waarvan het daarvoor gebezigde kader zelf in militaire waarde achteruitgaat.

Voor al bij een zoo korten oefeningstijd als dien onzer soldaten hebben wij een *goed kader*, zoowel officieren als onderofficieren, noodig. Dit moet derhalve zelf degelijk opgeleid en voor zijne moeilijke oorlogstaak voorbereid worden, hetgeen uit den aard der zaak voornamelijk des winters moet geschieden. Wordt het nu voor doeleinden *buiten het Leger* gebezigd, dan neemt natuurlijk de bruikbaarheid van dat kader af, hetgeen ongetwijfeld ten nadeele is van het leger.

Ik zou daarom gaarne zien, dat het voorbereidend militair onderricht van de toekomstige dienstplichtigen en van de vrijwilligers van het Reservekader werd opgedragen aan kader, buiten het eigenlijke leger staande, en wel in de eerste plaats aan dat, behoorende tot de Landweer. Daarvoor zouden o. a. in aanmerking kunnen komen gepensioneerde officieren en gepasporteerde onderofficieren, alsmede de personen, deel uitmakende van de 2e categorie van het Reservekader, die alsnu

in de gelegenheid zouden zijn nog een dubbeltje te verdienen. Mij dunkt, dat, even als de leden van vereenigingen eene contributie moeten betalen, of wel anderen zich uitgaven moeten getroosten om zich voor de eene of andere betrekking voor te bereiden, het niet onbillijk is hetzelfde te vergen van hen, die eene bevoorrechte positie in het Leger wenschen te verkrijgen, en dat het mitsdien niet gewettigd is voor hen de kosten door het Rijk te doen dragen; te minder, omdat die kosten ten laste komen van de oorlogsbegrooting en de gelden — alsook de krachten — daardoor aan het Leger moeten worden onthouden.

Door die voorbereidende opleiding aan kader van de Landweer over te laten, wordt bovendien bereikt, dat dit kader meer op de hoogte van zijne taak zal zijn en dat de Landweer steeds voeling met het Leger zal blijven houden.

De heer VAN DER HOOG :

Mijne Heeren,

Mijn hartelijken dank aan de Heeren, die van mijne verhandeling betreffende de Landweer eene nadere studie hebben willen maken en daarin aanleiding hebben gevonden, heden avond in debat te komen.

Mijn dank voorts aan den Majoor POP voor de welwillende woorden, die hij aan mijn arbeid heeft willen wijden.

In antwoord op hetgeen de verschillende sprekers in het midden hebben gebracht, zou ik het volgende willen zeggen.

Ik kom allereerst op wat ik zou willen noemen de *beteekenis* der landweer.

De geachte inleider heeft er bezwaar tegen, dat ik de Landweer heb bestempeld als eene afzonderlijke klasse van weêrplichtigen, die niet eerder worden opgeroepen, dan wanneer de belangen van de verdediging het inderdaad vorderen.

Toch begrijp ik inleiders bezwaar niet, waar later blijkt, dat hij hetzelfde met de Landweer voor heeft als ik.

De Majoor POP kan in den Landweerplicht niet anders

zien dan een verlengden militieplicht met alleen gemakkelijker te vervullen verplichtingen in vreedstijd. Maar wanneer dit werkelijk het geval was, waarom zou men dan de militiewet niet gewijzigd hebben in dien zin, dat de militieplicht op 15 jaren werd gesteld en dat gedurende de laatste 7 jaren de militieplichtigen zouden onderworpen zijn aan de oefeningen, die thans in de Landweeerwet zijn aangegeven?

Dit zou, dunkt mij, veel eenvoudiger geweest zijn, terwijl men den omslag, aan eene afzonderlijke Landweeerwet verbonden, vermeden had.

Ik kan mij dan ook inderdaad niet voorstellen, dat de Landweeer eene andere beteekenis zou hebben, dan die ik in mijne verhandeling heb aangegeven, n.l. dat zij zijn zal eene legermacht, die, waar het moet, even spoedig op de been is gebracht als de troepen der militie, doch die, wanneer vermeend wordt, dat men het doel van den oorlog alleen door de oproeping der Militie kan bereiken, ook niet onder de wapenen wordt geroepen, zooals dat het geval kan zijn bij een oorlog met eene kleine mogendheid, bij handhaving der neutraliteit of wanneer wij als bondgenooten optreden.

De Majoor POP is feitelijk van hetzelfde gevoelen, want, zegt hij, ik wil dat uitgegaan wordt van de gedachte, dat de oproeping van de militie en de landweeer in ernstige omstandigheden gelijktijdig geschieden zal, behoudens in de gevallen, waarin men door eene partiëele mobilisatie het gevaar, dat tot een zoodanigen maatregel mocht leiden, meent te kunnen bezweren. Waar ik nu op bladz. 87 mijner studie heb gezegd, dat ten opzichte der organisatie en mobilisatie der Landweeer zoodanige maatregelen getroffen moeten worden, dat zij zoo noodig dadelijk, alzoo *tegelijk* — en ik drukte op dat woord *tegelijk* — met de militie op voet van oorlog kan worden gebracht, blijkt daar dan niet uit, dat de geachte inleider met mij geheel op hetzelfde standpunt staat en dat hij voor een bekeerde gepreekt heeft, waar hij hoopt, dat ik ten aanzien van de opvatting van den landweerplicht van opnieuwe moge veranderen?

Ten aanzien van de bestemming der Landweer-infanterie is de geachte inleider met mij van hetzelfde gevoelen en ik zou te dezen aanzien er het zwijgen toe kunnen doen, ware het niet, dat naar aanleiding van mijne bewering, dat men in de liniën en stellingen met minder manoeuvreervaardige troepen kan volstaan, de inleider in dat redeverband van de Landweer gesproken heeft als *minderwaardige* troepen en dat het den schijn heeft, alsof ik de Landweer voor de liniën en stellingen wensch te bestemmen, omdat ik vermeen, dat het er met die troepen voor de liniën en stellingen zoo erg niet op aankomt.

Dit is intusschen geenszins mijne bedoeling en dit blijkt wel uit de omstandigheid, dat ik bij mijne voordracht, die ik nu bijna 3 jaar geleden de eer had in deze vereeniging omtrent de reorganisatie van het Nederlandsche leger te houden, troepen van de militia voor bezettingstroepen bestemde.

Daarbij moet echter niet uit het oog verloren worden, dat ik toen eene leger-organisatie voor de naaste toekomst behandelde, waarbij dus eene georganiseerde Landweer nog ver in het verschiet lag.

Ook thans, wanneer ik eene organisatie van het Nederlandsche leger moest ontwerpen, zou ik troepen van het militia-leger voor de bezettingen der liniën bestemmen, omdat men, zooals ik reeds de eer had mede te deelen, vooreerst nog niet over eene georganiseerde Landweer zal kunnen beschikken.

Iets anders is het echter, wanneer men de bestemming en de organisatie der Landweer zelf behandelt, en men, beschikkende over eene Landweer, die op hare normale sterkte is en naar behooren zal zijn geëncadreerd, voor de vraag staat: wat zullen wij er mede doen?

Dan hebben we, indien we werkelijk die troepen voor den oorlog willen aanwenden — en daar hebben we ze toch voor — maar te kiezen of we ze zullen gebruiken voor den veldoorlog en voor grens- of kustbewaking, dan wel of we ook een gedeelte daarvan voor de bezetting van onze liniën en stellingen zullen bestemmen.

Waar ik dus daartusschen te kiezen had, daar kan het m. i. geene verwondering wekken, dat ik de Landweer alleen dan geheel voor den veldoorlog wil gebruiken, indien men ze voor bezettingstroepen niet noodig heeft.

Wanneer dit echter wel het geval is, wanneer nog voor de liniën en stellingen bezettings- en bewakingstroepen moeten afgezonderd worden, zolang neem ik daarvoor landweertroepen, omdat wanneer ik dit niet deed, daarvoor troepen der militie zouden moeten worden aangewezen, en de landweer geheel voor het veldleger zou moeten worden bestemd, waar zij zeker minder op hare plaats is dan in de liniën en stellingen.

Ik deel dus de landweer niet in bij de bezetting der liniën en stellingen, omdat ik van oordeel ben, dat men daarvoor met minderwaardige troepen kan volstaan, maar omdat, waar ik aan landweer en militie eene bestemming moet geven, het in den aard van de zaak ligt, ik de militie voor het veldleger bestem, als zijnde daarvoor het meest manoeuvreervardige, jonge troepen noodig, die het spoedigst voor den oorlog gereed moeten staan, terwijl dat ten aanzien van de bezettings- en bewakingstroepen niet in die mate het geval is.

Wij moeten dus niet vragen, welke troepen heeft men voor het vervullen van die of die taak noodig, want dan spreekt het wel van zelf, dat men bij voorkeur overal de beste troepen voor gebruikt, doch men moet zeggen: er kan beschikt worden over zooveel bataljons van het militieleger en over zooveel bataljons van het landweerleger, en hoe verdeelt men nu de rollen op de beste wijze, zoodanig dat de verschillende belangen in ieder opzicht het meest zijn gediend.

Wat de bestemming van de Vesting-Artillerie betreft, hieromtrent moet ik den Majoor POP beleefdelyk opmerken, dat hij mij verkeerd begrepen heeft.

Ik zeide, dat, waar men voor wat de Infanterie aangaat, voor de liniën en stellingen met landweer kan volstaan, men daaruit zou kunnen afleiden, dat men, consequent blijvende, ook voor de artillerie het met landweer zou kunnen stellen.

Ik somde echter de redenen op, die het onmogelijk maakten, zich aan die consequentie te houden, doch betoogde verder, dat waar èn militie èn landweer in de stellingen eene plaats vinden, men de jaarlijksche lichting aan vesting-artillerie niet grooter behoeft te maken dan noodig is om met 15 lichten het voor die stellingen vereischte aantal manschappen te bereiken.

Daaruit meent nu de Majoor POP te mogen afleiden, dat ik van meening zou zijn, dat men de jaarlijksche lichting aan vesting-artillerie niet grooter behoeft te maken dan noodig zou zijn om met 15 lichten het tegenwoordig *beschikbare* aantal vesting-artilleristen te kunnen krijgen, en men zoodoende zou moeten komen tot lichten van 19 kanonniers per compagnie.

Dat heb ik echter in de verste verte niet bedoeld. Onder het *vereischte* aantal manschappen versta ik het *werkelijk noodige* aantal manschappen en niet het aantal thans *beschikbare* manschappen. En dat dit inderdaad mijne bedoeling is, kan blijken uit het gestelde op bladz. 101 der verhandeling, waar aangegeven is, dat men met 7 landweerlichten zal kunnen beschikken over 8176 man landweer-vesting-artillerie, zonder de depôtstroepen, hetgeen onmogelijk zou kunnen, indien de militie-vesting-artillerie niet op hare thans bestaande sterkte gehouden werd.

Het is dus mijne bedoeling, dat we zullen *houden* de bestaande 40 compagnieën vesting-artillerie en dat we zullen *krijgen* de daaruit en uit de pantserfort-artillerie voortkomende 44 compagnieën landweer-vesting-artillerie, zoodat we dus te samen over 84 compagnieën vesting-artillerie zullen kunnen beschikken.

De Majoor POP zal dus overtuigd zijn, dat wij ook in dit opzicht geheel samengaan en dat daarmede het zonderlinge zal vervallen zijn, dat hij aanvankelijk in mijn betoog betreffende de bestemming der Vesting-Artillerie heeft meenen te moeten zien.

En nu wat de torpedisten betreft. De geachte inleider is

van oordeel, dat ook uit de torpedisten landweerafdelingen behooien te worden gevormd, in de eerste plaats uit een oogpunt van billijkheid en in de tweede plaats, omdat hij vermeent, dat daaraan in het verder verloop van een oorlog behoefte zal bestaan, vooral waar hij de taak der torpedisten wil uitbreiden.

Het zou mij te ver voeren en hier ook dunkt mij minder op zijne plaats zijn, wanneer ik in den brede inging op de plannen, die de geachte inleider met het korps Torpedisten voor heeft. Waar dit op zich zelf al toekomstmuziek is, daar kan m. i. de vraag of uit dien hoofde landweerafdelingen bij de torpedisten noodig zijn voorloopig veilig blijven rusten.

Ik wil alleen *dit* zeggen. Het korps Torpedisten heeft bij zijne tegenwoordige bestemming aan landweer zeer bepaald geene behoefte.

Met 8 lichteningen militie van de tegenwoordige sterkte kan alleszins voorzien worden in het noodige personeel voor het leggen der versperringen en wanneer deze gelegd zijn, is feitelijk een aantal manschappen overcompleet, welke op het depôt kunnen worden gedirigeerd.

Een in het leven roepen van landweertorpedisten zou tot niets anders kunnen strekken, dan om de depôts onnoodig grooter te maken, terwijl het voorts tot kosten in vreedestijd aanleiding zou geven.

Deze beschouwing gaf ook de toenmalige regering aanleiding om voor de torpedisten geene landweer te verlangen, doch waar het aan den anderen kant een voordeel was ze 12 maanden onder de wapenen te kunnen hebben, meende zij een 12 maandschen dienst voor de torpedisten onder hare voorstellen op te moeten nemen.

Door het amendement VAN GILSE verviel die langere diensttijd, maar het feit, dat eene landweer voor de torpedisten niet noodig was, bleef bestaan. Zou het dan niet zeer onlogisch geredeneerd zijn, om wanneer eenmaal betoogd is — en m. i. terecht — dat eene landweer voor de torpedisten niet noodig is, ze z. g. uit een oogpunt van billijkheid, toch landweer-

plichtig te doen zijn, omdat ook de miliciens van andere wapens, die $8\frac{1}{2}$ maand dienen, aan landweerplicht onderworpen zijn?

Dan kan men het ook onbillijk vinden, dat de onbereden troepen maar $8\frac{1}{2}$ maand dienen, omdat voor de bereden troepen die dienst op $1\frac{1}{2}$ jaar gesteld is.

De geachte inleider is met mij van gevoelen, dat niettegenstaande ingevolge de bepalingen der militiewet, de bereden artilleristen niet naar de landweer overgaan, het toch wenschelijk zou zijn, dat eene wijziging der landweewet tot stand kwam in dien zin, dat de miliciens der Veldartillerie ook tot den dienst in de landweer zouden zijn verplicht. Hij wenschte hunne taak echter beperkt te zien tot het optreden als stukrijders van het geschut in de liniën en stellingen, dat voor verplaatsing vatbaar is en wenschte voor de bediening der mobiele houwitsers en tot stukrijders voor dat geschut troepen der militie te bestemmen.

Ik wensch den Majoor POP evenwel op te merken, dat ik er slechts van heb gesproken om voor de bedoelde houwitsers uit de landweer alleen de stukrijders te nemen; van bedieningsmanschappen heb ik niet gesproken. En waar die houwitsers altijd in matige gangen zullen verplaatst worden, is er m. i. volstrekt geen bezwaar om als stukrijders voor dat geschut landweerplichtigen te gebruiken. Wanneer dit niet mogelijk is, hoe zou Duitschland het dan moeten maken met zijne landweerbatterijen?

Batterijen van de voorlaatste constructie bij de landweerinfanterie van het veldleger in te deelen acht de Majoor POP niet doeltreffend; hij is van oordeel, dat het zaak zal zijn om, wanneer men de landweerinfanterie aan den veldoorlog wil doen deelnemen, deze door artillerie te doen steunen, die *up to date* is.

M. H., men zal van mij wel niet veronderstellen, dat ik met dat betoog niet geheel instem, maar ik zou den Majoor POP willen vragen, meent hij, dat er één Minister zal zijn,

die in de naaste toekomst, nu er op organick gebied toch al zooveel moet geschieden, er over denken zal om snelvuurbatterijen aan te schaffen voor de landweer-infanterie? Ik twijfel er ten sterkste aan en daarom geldt bij mij het: »Iets is beter dan niets" en »Quand on n'a pas ce qu'on aime, enz."

Hiermede zou ik van de bestemming van de landweer kunnen afstappen, na eerst nog een enkel woord gezegd te hebben over de taak der landweer met betrekking tot de dekking der mobilisatie.

Vooraf echter wil ik naar aanleiding van eene opmerking van den geachten inleider in het midden brengen, dat ik de bestemming van de landweer als rustbewaarders niet nader heb aangegeven, omdat, hetgeen daarover in de Landweernet is vermeld, mij tot geene verdere beschouwingen daaromtrent aanleiding gaf.

Tot slot van de bespreking der bestemming alzoog nog een woord over de dekking der mobilisatie, hetgeen tevens eene beantwoording is van hetgeen de Kolonel DE WAAL ter zake in het midden heeft gebracht.

De Majoor POP ziet de bezwaren, die er bestaan om de landweer voor genoemde taak te bestemmen, niet over het hoofd, maar is niettemin van oordeel, dat zij er toch voor zal moeten worden aangewezen, uithoofde van de voordeelen, die er aan den anderen kant tegenover staan.

Zoals uit de verhandeling gebleken zal zijn, M. H., heb ik met voordacht de landweer niet voor de dekking der mobilisatie bestemd.

En waarom heb ik dat niet gedaan?

In de eerste plaats was het bij mij eene beginselquaestie. Ik heb, meen ik, doen uitkomen, dat men van de landweer niet moet spreken als van eene legerreserve, maar daarom moet zij toch ook geenszins worden beschouwd als eene troepenmacht, die eerder voor den oorlog klaar moet staan dan de troepen der militia.

In de tweede plaats heb ik het niet gedaan, omdat de

militaire waarde van de landweer nooit zoo groot zijn zal als die van de militie. En de leeftijd, en het langer ontwond zijn aan oefening en aan tucht, en de minder deugdelijke organisatie zijn oorzaak, dat de waarde der landweer als troepenmacht achter zal staan, voornamelijk in den aanvang van den oorlog, bij de waarde van de troepen der militie.

Moet nu aan die troepen van mindere militaire waarde opgedragen worden den eersten stoot af te wachten, moeten die troepen den oorlog inleiden?

Want dat zal het toch inderdaad zijn, indien men nagaat, wat onder dekking der mobilisatie moet worden verstaan.

Dekking der mobilisatie, d. w. z. zorgen dat de mobilisatie niet in de war wordt gestuurd. En waardoor kan deze in de war worden gestuurd? Dit kan geschieden door de miliciens te verhinderen zich bij hunne korpsen te voegen, m. a. w. door de stations te bezetten, den treinenloop hindernissen in den weg te leggen en het spoorwegmaterieel vast te houden, dat zich aan de grensstations bevindt.

Voor bovenstaande ondernemingen zijn alleen beschikbaar, afdeelingen des vijands, die reeds in vreedstijd tot uitrukken klaar staan, en dus bij mobilisatie dadelijk onze grenzen kunnen overschrijden, d. z. de vijandelijke cavalerie en de infanterie der grensgarnizoenen op vredessterkte. Meer behoeven wij niet te vreszen, want wij behoeven niet van de veronderstelling uit te gaan, dat de vijand eerder gemobiliseerd is dan wij.

Is dit werkelijk het geval, dan is dit eene zwakheid der regeering geweest, die niet eerder het bevel tot mobilisatie gegeven heeft; doch daartegen kunnen natuurlijk van militaire zijde geene maatregelen genomen worden.

Het is dus de cavalerie en de infanterie van de grensgarnizoenen, die wij kunnen verwachten en waartegen moet worden opgetreden.

Dat dit optreden met succes geschiedt, daaraan is veel gelegen, want het spreekt wel van zelf, dat een in de war sturen der mobilisatie van ver strekkende gevolgen kan zijn.

En is nu de landweer de geschikte troepenmacht, waaraan men die gewichtige taak kan opdragen? Kan men gerust zijn, indien men haar die taak op de schouders legt en kan er geene sprake van zijn, dat het legerbestuur er zich ooit eenig verwijt van zal behoeven te maken, dat het de landweer voor die opdracht stelde en dat het daarmee niet belaste troepen, die, wat tucht, oefening en encadreering betreft, hooger stonden?

Mijne Heeren, het kan zijn dat ik mij vergis; het kan zijn, dat ik deze zaak te donker inzie en dat die taak wel degelijk met gerustheid aan de landweer kan worden toevertrouwd.

Welnu, niets zou mij aangenamer zijn, indien dat werkelijk het geval was, want ik besef zeer wel de groote bezwaren, die er aan verbonden zijn, om op het oogenblik van de mobilisatie stukken en brokken van de onder de wapenen zijnde troepen te moeten afzonderen om als dekkingstroepen op te treden. Voorshands zou ik het evenwel met de landweer niet aandurven.

Intusschen wordt het geval anders, wanneer men ten opzichte van de encadreering van de landweerafdeelingen, waaraan men de dekking der mobilisatie wenscht op te dragen, bijzondere maatregelen treft; indien men hare geoefendheid tot een hooger peil opvoert en ook ten aanzien van hare mobilisatie zoodanige maatregelen neemt, dat ten slotte de militaire waarde dier troepen gelijk wordt aan die van de troepen der militie. In dat geval zal ik met den Kolonel DE WAAL en den Majoor POP van oordeel zijn, dat ook troepen van de landweer tot dekking der mobilisatie kunnen worden aangewezen.

En dan zal ik ze daarvoor gaarne bestemmen, niettegenstaande ik dan toch nog geen vrede heb met het denkbeeld om de landweer eerder in gevecht te brengen dan de troepen der militie, doch over deze bezwaren zou ik kunnen heen-stappen, indien de belangen der verdediging er door gebaat zijn. Het doel zal dan de middelen mogen heiligen.

Men zal er zich echter op moeten voorbereid houden, dat

men voor dat gedeelte der landweer dan bijzondere, m. i. zeer belangrijke uitgaven zal moeten doen.

Omtrent de organisatie van de landweer bestaat tusschen den geachten inleider en mij geen principieel verschil van meening, en het zijn slechts ondergeschikte punten, waaroimtrent de Majoor POP een ander gevoelen is toegedaan.

Terwijl ik het Rijk in 44 bataljonsdistricten indeelde, waarbij in de districten, in het hart des lands gelegen, ook vesting-artillerie is ingedeeld, wenscht de Majoor POP 48 bataljonsdistricten voor de infanterie en 4 afzonderlijke districten voor de vesting-artillerie n.l. 1 per regiment.

Wat die afzonderlijke districten voor de vesting-artillerie betreft, wil ik opmerken, dat dit stelsel bezwaarlijk kan doorgevoerd worden, met name voor wat betreft het 4e Regt. Vest.-Art., omdat de stellingen, die door de compagnieën van dat regiment moeten worden bezet, zich in het noorden en in het zuiden des lands bevinden, en het noodig is, vooral waar het kust-artillerie betreft, deze te recruteeren uit de streek, waarin de kustversterkingen, die moeten worden bezet, gelegen zijn.

Vandaar, dat het niet wel doenlijk zal zijn om voor het 4e Regt. Vest.-Art. één district te vormen. Ook zal men voor de forten *Pannerden* en *Westervoort* van het door den Majoor POP voorgestane stelsel moeten afwijken.

Overigens zie ik het voordeel van de afzonderlijke districten der vesting-artillerie niet in. Ofschoon het natuurlijk rationeel is om de vesting-artillerie te recruteeren uit de gedeelten des lands in de nabijheid der liniën en stellingen, een beginsel dat ook reeds bij de tegenwoordige militie-indeeling gehuldigd wordt, zoo moet men aan den anderen kant toch niet gaan overdrijven en het doen voorkomen of het land er eenigszins door in gevaar zou komen, indien eenig gedeelte der vesting-artillerie een enkel uur later op hare bestemming komt dan de rest.

Daar voorts bij de samengestelde districten het voordeel be-

staat, dat men met minder districtscommandanten zal kunnen volstaan en men daardoor tot bezuiniging komt, blijf ik aan de door mij voorgestane indeeling de voorkeur geven.

Nu is dus alleen nog de quaestie te bespreken, dat de Major POP voor de infanterie 48 bataljonsdistricten wenscht, en ik 44.

Door mij is op 44 districten gerekend, omdat, wanneer het regiment Grenadiers en Jagers uit het geheele land wordt gerecrueteerd, natuurlijk de aanleiding vervalt om een afzonderlijk landweeregiment Grenadiers en Jagers te formeeren en men dus het best zal doen de landweer-Grenadiers en Jagers in de verschillende bataljonsdistricten op te nemen in de bataljons, die zich in die districten formeeren, zoodat men dus dan van zelf tot 44 bataljonsdistricten komt.

De Major POP wenscht echter ook de Grenadiers en Jagers uit één district te recruteeren en dan is het alleszins logisch om 48 bataljonsdistricten te hebben.

De vraag is dus maar of men voor het regiment Grenadiers en Jagers het tot nu toe gevolgde systeem van recrutering zal opgeven. Dit nu M. H. acht ik niet aanbevelenswaardig. Houdt men er een garderegiment op na, en ik vind dit alleszins wenschelijk, dan moet men daar geene districtszaak van maken, maar dan moet dat regiment ook nationaal zijn.

Wanneer werkelijk het regiment Grenadiers en Jagers speciaal het Regiment van Hare Majesteit wordt geacht te zijn, dan moeten daarin ook de verschillende gewesten van Harer Majesteits Rijk vertegenwoordigd zijn, en moet het niet bestaan uit louter West-, Rijn- of Delflanders.

Een ernstig mobilisatiebelang kan ik daarin niet zien, vooral niet in een land als het onze, dat van het Oosten naar het Westen en van het Noorden naar het Zuiden in 3 à 4 uren is afgespoord.

Waar ten slotte de Major POP in plaats van 1 regiment Grenadiers en Jagers en 11 regimenten infanterie, 1 regiment Grenadiers, 1 regiment Jagers en 10 regimenten infan-

terie wensch moet ik opmerken, dat, waar men ten opzichte der organisatie in hooge mate zuinigheid zal moeten betrachten, het thans niet de aangewezen weg is om nieuwe regimenten te organiseeren, die duurder zijn dan een gewoon regiment infanterie. En dat de door hem voorgestane organisatie wenschelijk zou zijn, ten einde geen regiment N°. 11 te hebben, uit vrees dat de tot dat regiment behoorenden de risée zouden worden van een of anderen spotvogel, dit kan toch waarlijk moeilijk als een ernstig argument beschouwd worden.

Zoals uit mijne verhandeling gebleken zal zijn, heb ik 24 bataljons als bezettings- en bewakingstroepen aangewezen, terwijl de Majoor Pop daarvoor 30 bataljons wensch te bestemmen.

Elk getal in dit opzicht is natuurlijk enigszins willekeurig; tegenwoordig hebben wij voor de liniën en stellingen de 9 vestingbataljons en de 9 reservebataljons, dus te samen 18 bataljons, en ik meende dus al tamelijk ver te gaan en niet met mondjesmaat te meten, indien ik 24 bataljons voor de liniën en stellingen bestemde.

Nog verder te gaan en, zoals de Majoor Pop, 30 bataljons voor dat doel aan te wijzen, achtte ik niet wenschelijk, omdat men zich toch altijd in het bestemmen van troepen voor liniën en stellingen moet zien te beperken en ik liever zoo-veel mogelijk troepen voor het veldleger beschikbaar wensch te hebben.

Ten aanzien van de organisatie van de onderdeelen der landweer zelve is de geachte inleider niet in nadere beschouwingen getreden, en ik meen dus te mogen aannemen, dat hij in dat opzicht met mij medegaat.

Toch wensch ik over de kaderindecling, met name voor wat het militie- en reservekader betreft, nog een enkel woord te zeggen, omdat men allicht geneigd zal zijn zich af te vragen of de aantallen militie- en reservekader, die door mij bij de onderdeelen zijn ingedeeld, wel bereikt zullen kunnen worden. En tot hem, bij wien die twijfel rijst, zou ik willen zeggen, dat het — voor wat het militiekader betreft — niet

de vraag is of de getallen bereikt *kunnen* worden, maar dat het eenvoudig de kwestie is, dat zij bereikt *moeten* worden. Dit mag misschien eenigszins vreemd en voorbarig klinken, maar het is toch inderdaad niet anders. De bedoeling zal u duidelijk worden, wanneer ik die nader preciseer.

Wanneer enkele middelmatig aangelegde menschen uitgaan om gezamenlijk een werk te volbrengen, waarbij leiding noodig is, terwijl toch eigenlijk geen van hen speciaal als leider geschikt is, dan nemen zij daarvoor niettemin toch den beste uit hun midden.

Zoo moet het tot op zekere hoogte ook zijn met het militiekader. Eenmaal vastgesteld zijnde, de aantallen militiekader, die bij de onderdeelen aanwezig moeten zijn, moeten uit de miliciens, over wie beschikt kan worden, de best aangelegden gekozen worden en deze zoo goed mogelijk voor hunne taak worden bekwaamd.

Ik hoop niet, M. H., dat ik ten deze verkeerd zal worden begrepen en dat men uit mijne woorden zal afleiden, dat ik de leer ben toegedaan, dat het voldoende is een tot kader opgeleide een paar kemelsgaren of gouden chevrons op de mouwen te naaien om er een geschikt korporaal of sergeant van te maken.

Verre van dien, ik wensch alleen te betoogen, dat men aan het militiekader geene onveranderlijk strenge eischen moet stellen, met name voor wat de theoretische kennis betreft; ik wensch er met nadruk het licht op te laten vallen, dat even goed als ieder milicien niet van het hout gemaakt is, waarnit men zoo gaarne de goede soldaten snijdt, maar dat men hem moet nemen zooals hij is, eenvoudig omdat men hem niet beter kan krijgen, dit in gelijke mate moet gelden voor het militiekader en dat, wanneer eenmaal de besten zijn uitgezocht, die voor opleiding tot kader in aanmerking komen, tot het aantal dat men noodig heeft, en deze zoo goed mogelijk voor hunne taak zijn bekwaamd, men daarmede tevreden moet zijn, ook al loopt er dan misschien wel eens een onder, dien men liever anders en beter had gewenscht. Hoofdzaak is, dat groote zorg

wordt besteed om er de besten uit te zoeken, daarbij niet alleen lettende op verstandelijke ontwikkeling, maar vooral ook op karakter en aanleg om zich te kunnen doen gchoorzamen.

Wij hebben jaren en jaren lang gezocht onder de omstandigheid, dat de Wet ons niet de beschikking gaf over een voldoende aantal soldaten; 5, later 7 lichtingen van 11000 man was alles wat wij bij elkander konden brengen. Dat bezwaar is thans voor een groot deel vervallen; het aantal voor den oorlog beschikbare soldaten zal, wanneer de wet hare volle werking heeft bereikt, ruim 200.000 bedragen, een getal, waarmede men 6 legerkorpsen zou kunnen formeeren. Wie daarmede nog twijfelt aan de verdedigbaarheid van *Nederland*, onze voor de verdediging zoo gunstige terreinen in aanmerking genomen, zou m. i. wel als de grootste pessimist kunnen worden bestempeld, dien men zich kan voorstellen.

Niet het aantal soldaten is dus meer de hinderpaal om te komen tot een deugdelijk defensie-systeem; het is thans alleen maar de zaak om al die duizenden te organiseeren tot eenheden van hogere en lagere orde, zoodanig dat ze bruikbaar worden om in den oorlog geleid en bestuurd te worden.

Dat is thans de groote moeilijkheid, waarvoor wij staan, eene moeilijkheid, die onmogelijk is op te lossen, indien we in ieder opzicht het hoogste en het beste verlangen.

Het beste kan ook hier de vijand van het goede worden.

Ik ben waarlijk geen voorstander van een talrijk leger quand-même, geen aanbieder van de groote getallen; maar evenmin ben ik de leer toegedaan, dat wij moeten hebben een klein leger, als het maar goed is.

Goed, natuurlijk, wie zou daar geen vrede mede hebben; maar de krijgsgeschiedenis heeft, dunkt mij, dikwijls genoeg bewezen, dat het hebben moeten bukken voor de overmacht gelegen was in de grootere getallen van den tegenstander om niet te wenschen, dat ook in de richting van de quantiteit naar het bereikbare wordt gestreefd.

Wij moeten dus niet hebben een talrijk leger, al is het dan ook kort en daardoor onvoldoende geoefend en al is het slecht geëncadreerd; wij moeten niet hebben een klein leger, als het maar goed is; neen we moeten hebben een *zoo sterk mogelijk* en een *zoo goed mogelijk* leger.

Het eene kan onmogelijk ten koste van het andere worden verkregen; het andere kan niet aan het eene worden opgeofferd; naar beiden moet in gelijke mate gestreefd worden.

Doch waar de financiën beperkt zijn, kan natuurlijk in geen van beide richtingen het hoogste bereikt worden; in de richting van de deugdelijkheid niet, omdat dan noodzakelijkerwijze de getalsterkte er onder zou gaan lijden; in de richting van de getalsterkte niet, omdat dit zou gaan ten koste van de geoefendheid.

Zoowel de voorstanders van een volksleger als die van een langdurigen oefeningstijd en sterke heroepskadere moeten dit m. i. steeds voor oogen houden.

Thans nog een enkel woord over het reservekader.

Ook hier is twijfel bestaanbaar of de aantallen, die ik voor de onderdeelen bestemde, met name wat de vaandrigen en reserve-luitenants betreft, te bereiken zullen zijn, vooral na de instelling van den viermaandschen oefeningstijd.

Ik geloof nochtans, dat er reden is om aan te nemen, dat de instelling der viermaanders op den toeloop voor het reservekader niet van overwegenden invloed zal zijn; want een viermaander is er met 4 maanden dienst niet af, doch de kans om tot het blijvend gedeelte te behooren, is zoo groot, dat men gerust kan zeggen, dat een viermaander 8 maanden dient; slechts een klein gedeelte der geheele lichting dient 4 maanden.

Hoewel nu bij het blijvend gedeelte ruiling is toegelaten, zoo is de kans om zich van een plaatsvervanger te verzekeren gering, in de eerste plaats omdat maar een klein gedeelte der lichting daarvoor beschikbaar is, en in de tweede plaats, omdat de meeste viermaanders wel reden zullen hebben om den dienst zoo spoedig mogelijk te verlaten en dus degenen, die

niet tot het blijvend gedeelte behooren, niet spoedig er toe zullen overgaan om voor een ander te blijven.

Bovendien worden de viermaanders pondspondsgewijze over de gemeenten verdeeld, en daarom zal het niet altijd mogelijk zijn, ook al heeft men vooroefeningen genoten, daarbij te worden ingedeeld.

In de groote steden, van waar men dan toch den grooten toevloed van reservekader moet verwachten, zal vermoedelijk in de toekomst nagenoeg iedereen vooroefeningen hebben genoten, en dan is de kans om bij de viermaanders te worden ingedeeld slechts een derde. Zodoende zullen er, dunkt mij, nog altijd velen zijn, die den diensttijd bij het reservekader verkieslijker achten dan een diensttijd, als gewoon milicien onder de wapenen doorgebracht.

Ook door de mij voorgestelde regeling zal m. i. de toeloop eer grooter worden dan verminderen.

Want waar het vaandrig worden als regel wordt gesteld, geloof ik, dat velen zich tot aanmelding zullen aangetrokken gevoelen, die vroeger daarvoor terugdeinsden, omdat het verkrijgen van dien rang weinig verzekerd was.

Daarbij komt nog, dat de dienst in het leger bij de door mij voorgestelde regeling slechts 2 maanden per jaar bedraagt, gedurende 3 jaren, terwijl volgens de bestaande bepalingen een diensttijd van 8 maanden in 3 jaren vervuld moet worden en dus gemiddeld per jaar langer dan 2 maanden zal moeten worden gediend.

Ook zal de omstandigheid, dat in de landweer bevordering kan worden gemaakt en de bezoldigde betrekking van compagniescommandant der landweer voor gewezen kaderreservisten openstaat, ook wellicht oorzaak zijn, dat de toeloop grooter wordt.

Het door mij voorgedragen beginsel, dat een aspirant-vaandrig het als regel tot vaandrig moet brengen, zal misschien niet zoo dadelijk ingang vinden; maar, goed bezien, kunnen er toch mijns erachtens geene overwegende bedenkingen tegen bestaan.

Immers, ook de cadetten, die voor het admissie-examen geslaagd zijn, brengen het, enkele uitzonderingen daargelaten, allen tot officier en waar nu de aspirant-vaandrigs eene dosis ontwikkeling medebrengen, die hen zeker in staat stelt, om hetgeen hun voor den vaandrigsrang moet worden onderwezen, met vrucht te kunnen volgen, waarom zou men dan niet mogen verwachten, dat een aspirant-vaandrig het als regel tot vaandrig brengt?

Maar één zaak moet op den voorgrond staan; de opleiding voor den vaandrigsrang mag niets te wenschen overlaten. In geen enkel opzicht mag er sprake van zijn, dat zij als bijzaak wordt beschouwd. Integendeel, wil er van de organisatie van de landweer iets behoorlijks terecht komen, dan moet aan de opleiding van de aspirant-vaandrigs de grootst mogelijke aandacht worden gewijd.

Is de toeloop voldoende, kunnen er jaarlijks een voldoende aantal aspirant-vaandrigs in opleiding worden genomen, dan is naar mijne meening de kaderquaestie der landweer vrij wel verzekerd; doch is dit niet het geval, dan zou ik mij niet kunnen voorstellen op welke andere wijze men *onder de bestaande omstandigheden*, zoowel voor het militieleger als voor de landweer, aan het benoodigde aantal niet-beroepsofficieren zou kunnen komen.

Ik wensch er daarom nog eens met nadruk de aandacht op te vestigen, van hoeveel belang het is dat de zoo gewichtige instelling betreffende het reservekader inderdaad slaagt, en dat ieder in het leger daartoe zooveel in zijn vermogen is medewerkt.

Wat de wijze van oplegging der kleeding en uitrusting betreft, heeft de Majoor POP bezwaar tegen het stelsel, dat ik te dien aanzien heb voorgedragen en geeft hij er de voorkeur aan, de miliciens huune uitrusting mede naar huis te geven.

De omstandigheid, dat men vóór alles moet zorgen tijdig gemobiliseerd te zijn, geeft bij de overwegingen, die bij den geachten inleider voor zijn stelsel hebben gegolden, den doorslag.

In beginsel ga ik met den Majoor POP geheel mede, hetgeen ook uit de gedrukte verhandeling kan blijken.

Immers, op bladz. 114 heb ik gezegd, dat de beste wijze van verstrekking van kleeding en uitrusting zou zijn, dat ieder man zijn stel kleeding alsmede zijn geweer en ledergoed persoonlijk bij zich in huis had.

Overwegingen van verschillenden aard zijn het echter geweest, die mij er toe gebracht hebben van dit stelsel af te zien, terwijl ik van oordeel ben, dat ook bij de door mij voorgestane wijze van oplegging, de mobilisatie voldoende verzekerd is.

Eene beschouwing toch van de indeeling in compagnies- en bataljonsdistricten doet zien, dat over het algemeen op den eersten mobilisatiedag elk der compagnieën zonder bezwaar zich kan hebben vereenigd op de hoofdplaats van het compagniesdistrict, gelegen in de richting van en zoo dicht mogelijk nabij de plaats, waar zich het bataljonsmagazijn bevindt, en dat op den 2den dag de compagnieën laatstgenoemde plaats, marcheerende, zullen kunnen bereiken. Op den 3den dag zullen dan de bataljons in de magazijnen gekleed kunnen worden om desvereischt op den 4den dag naar de concentratieplaatsen of naar de liniën en stellingen te kunnen worden vervoerd, voor zoover zij althans hunne bestemmingen niet marcheerende kunnen bereiken.

Nu zou zeker, wanneer de manschappen hunne kleeding bij zich aan huis hadden, de bataljons één dag eerder gereed kunnen zijn om naar hunne bestemmingen te worden vervoerd, doch het zal zeker de vraag zijn of men op den 3den dag voor dat vervoer al over voldoende spoorwegmaterieel zal kunnen beschikken.

Dit nu meen ik te mogen betwijfelen, aangezien dat materieel wel noodig zal zijn voor het vervoer van het militioleger.

Waar dus het stelsel van kleeding te huis geene overwegende voordeelen oplevert en het tot grootere kosten aanleiding geeft, meen ik dat stelsel niet te kunnen aanbevelen.

De Majoor POP meent wel, dat bij *zijn* stelsel de kosten geringer zullen zijn, doch dit betwijfel ik. In dat stelsel neemt

de man, die naar de landweer overgaat, zijne kleeding mede en krijgt dus elke nieuwe lichting militie nieuwe kleeding en in mijn stelsel wordt voor de landweer nieuwe kleeding opgelegd en krijgt de nieuwe lichting militie de kleeding van de oudste lichting militie, die naar de landweer is overgegaan. In dat opzicht zouden de kosten dus gelijk staan, doch in het stelsel van den Majoor POP heeft men nu nog de volgende uitgaven te doen :

1°. Aanbrengen van kleine wijzigingen aan de kleeding der lichting, die naar de landweer overgaat.

2°. Opzending van de kleeding der oudste landweerlichting, die ontslagen wordt, uit alle plaatsen des Rijks naar de magazijnen, waar deze moet worden ingeleverd, en op nieuw aanbrengen van wijzigingen aan deze kleeding, indien zij althans door onvoldoende onderhoud niet zoodanig geworden is, dat zij alle waarde verloren heeft.

Voorts zal men het bezwaar hebben, dat de kleeding van de meeste landweerplichtigen te klein zal zijn geworden, aangezien er ten slotte 15 jaar verlopen zullen zijn, dat de kleeding den man paste.

Ook blijf ik van meening, dat het onderhoud te wenschen zal overlaten. De Majoor POP haalt als voorbeeld van goed onderhoud wel de kleeding der schutterij aan, doch daarbij moet niet worden vergeten, dat de schutters voortdurend met hunne kleeding onder de wapenen moeten komen en er dus veel meer aanleiding bestaat om daaraan zorg te besteden.

Als tegenhanger van het gestelde voorbeeld wensch ik voorts aan te balen, dat toen er quaestie van was, om de lichting 1895 voor herhalingsoefeningen op te roepen, als een belangrijk motief tegen die oproeping werd aangehaald, dat verscheidenen hunner de kleeding reeds hadden weggedaan. Bergt men de kleeding in de bataljonsmagazijnen op, dan heeft men slechts eene uitgave voor eens, want men zal deze kleeding feitelijk kunnen beschouwen als een beschikbaren voorraad, waaruit ten behoeve van de garnizoens-kleedingmagazijnen kan worden geput, welke voorraad dan weer uit de centrale

magazijnen wordt aangevuld. Deed men dit niet, dan zou ten slotte de kleeding in de bataljonsmagazijnen door de langdurige opbewaring in die magazijnen, hare deugdelijkheid gaan verliezen.

Zeer zeker zal men bij het door mij voorgestane stelsel eene uitgave hebben te doen voor magazijnen, doch deze behoeven m. i. niet groot te zijn, indien van de gemeenten gebouwen in huur worden genomen.

En hiermede heb ik getracht, M. H., zooveel mogelijk te antwoorden op de belangrijke critiek van den geachten inleider; eene critiek die, welwillend in de hoogste mate, opbouwend en leerrijk was en zeer zeker onzen blik omtrent landweezaken belangrijk verruimd zal hebben. Principieele verschillen, ik meen dit met genoegen te mogen constateeren, bestaan er tusschen den inleider en mij niet; dat echter omtrent sommige details de meeningen uiteenloopen, dit behoeft geene verwondering. Vooral op het gebied van organisatie leiden vele wegen naar Rome. Meerdere oplossingen kunnen ook hier tot de gewenschte uitkomst leiden en het is uit dien hoofde, dat we m. i. de organisatie, die de Regeering aan de landweer zal wenschen te geven, met vertrouwen kunnen tegemoet zien, indien slechts in het oog gehouden wordt het ééne groote beginsel, n.l. dat wij moeten hebben een zoo groot mogelijk en een zoo goed mogelijk leger, en dat alle gelden, die voor oorlogsdoeleinden beschikbaar komen, hoofdzakelijk in *die* richting worden aangewend.

Wat de door den Kolonel DE WAAL aangegeven indeeling in divisiedistricten betreft, hiervoor is ongetwijfeld veel te zeggen. Men ziet dat stelsel dan ook doorgevoerd in rijken, die zich om zoo te zeggen op militair gebied geheel op nieuw installeeren, zooals b.v. *Japan* of in rijken, waar men voor oefening en oplegging van kleeding niet aan bestaande kazernes gebonden is, zooals in *Noorwegen*. Het stelsel eener indeeling in divisiedistricten stelt echter de voorwaarde tot eisch, dat de kazernes, waar de troepen der divisien gehuisvest zijn,

waar de kleeding der grootverlofgangers is opgelegd en waar deze dus bij mobilisatie moeten opkomen, gelegen zijn in het gebied van het divisiedistrict, omdat, wanneer dat niet het geval is, geene bijzondere voordeelen aan het stelsel verbonden zijn. Zijn de garnizoenen der divisie niet in het district zelf gelegen, dan moeten de grootverlofgangers, om zich te mobiliseeren, zich toch begeven naar plaatsen buiten het district gelegen, en wat baat het dan al of alle troepen eener divisie uit een zelfde district worden gerecriteerd? Alleen zou het stelsel dan nog zijn voordeel kunnen hebben, indien we bepaalde landweer-*divisiën* vormden, doch hiervan zal moeilijk sprake kunnen zijn, zoodat ik geloof, dat eene indeeling in divisiedistricten te onzent vooreerst nog wel tot de vrome wenschen zal blijven behooren. Men is toch aan de bestaande kazernes gebonden en eene indeeling in divisiedistricten zal men m. i. onmogelijk zoo kunnen regelen, dat de verschillende garnizoenen voor de troepen der divisie binnen het district vallen. Men zou zich daarbij met groote afwijkingen moeten tevreden stellen en dan vervalt, zooals ik gezegd heb, het voordeel der indeeling.

De Kapitein W. F. Por acht het een nadeel, dat ik luitenants bij de compagnieën van het militieleger heb ingedeeld met bestemming voor de landweer en zulks om reden, dat daardoor de promotieverhoudingen voor de officieren der infanterie en vesting-artillerie er slechter op zullen worden. Hij meent, dat ten deze naar andere middelen zal moeten worden omgezien; doch welke die andere middelen moeten zijn, wordt door hem niet aangegeven. Zoolang dit niet geschiedt, is het moeilijk om te kunnen beoordeelen of het door mij aangegeven stelsel door een beter te vervangen is.

Bij de door mij voorgestelde organisatie der landweerafdelingen zat de gedachte voor, dat de encadreering van de landweer bij die van het militieleger zoo weinig mogelijk moet achterstaan.

Ook bij de onderdeelen der landweer zal men, evenals bij

die der militie, eene kern van beroepskader moeten hebben. Hoe deugdelijker het militie- en reservekader wordt, hoe kleiner de kern van beroepskader kan zijn; doch voorloopig zullen wij voor wat de beroeps-*luitnants* betreft, zeker wel over 1 beroeps-luitenant per compagnie moeten kunnen beschikken. Zooals ik in mijne verhandeling betoogde, zal men de beroeps-luitnants voor de landweer bezwaarlijk kunnen krijgen uit de heroeps-officieren, die als luitenant den dienst verlaten hebben, omdat dit aantal altijd gering zal zijn en nu blijft er dus, dunkt mij, niet veel anders over dan luitnants van het militieleger voor den dienst bij de landweer aan te wijzen. Intusschen wil ik er dadelijk bijvoegen, dat ik in vreedstijd het aantal luitnants per compagnie van het militieleger niet hooger zou wenschen dan 3, zooals de organisatie thans is. In oorlogstijd evenwel zou elke compagnie slechts 1 beroeps-luitenant moeten tellen. Men houdt dan dus 2 luitnants per compagnie over, van wie men er één kan bestemmen voor de nieuwe formatiën bij het militieleger en één voor de landweer. Dat de luitnants in vreedstijd geen werk zouden hebben, is niet aan te nemen; ook thans zijn er drie per compagnie en zeker zal met het grooter worden der lichting de dienst er niet gemakkelijker op worden.

De heer DOORMAN behoort evenals de heer ELIAS tot de officieren, die, voor wat de landweer betreft, nog geen geloof in de toekomst hebben en die haar niet in staat achten al dadelijk in het begin van den oorlog op te treden. Ik wil echter herhalen, wat de heer POP heeft gezegd, n.l. dat zij *moet* aangewend kunnen worden, dadelijk bij het uitbreken van een oorlog; want indien we van dat denkbeeld niet uitgaan, wat baat ons dan al de krachtsvermeerdering, die we ten gevolge der uitbreiding van den duur van den dienstplicht hebben verkregen?

Wie zal ooit het systeem kunnen goedkeuren, dat, waar er aan weerszijden 3 man moeten vechten en aan de eene zijde zich die 3 man ook voor het gevecht klaar maken, er aan de

andere zijde maar 1 opkomt, terwijl de beide overigen zich eerst nog wat gaan trainen of wel op den uitkijk gaan staan of er nog meer tegenstanders komen opdagen; zoodoende den eerste het onderspit zien delven en de beurt afwachten tot het aan hen is om geslagen te worden?

Laten wij de zaken toch niet te zwaar en te donker inzien. Ik zal geënzins beweren, dat al brengen wij, zooals ik wensch, dadelijk zooveel mogelijk krachten bij den aanvang van een oorlog in het veld, wij succes zullen hebben. Niemand kan dat zeggen, de toekomst moet het leeren. Maar aanvankelijk met eene kleine macht optreden en de rest gebruiken voor het verder verloop van den oorlog, feitelijk dus wanneer de zaak misschien al half verloren is, dat geeft zeker geen kans op succes.

Neen, wij moeten dadelijk alles op één kaart zetten en die kaart den vijand flinkweg onder den neus schuiven.

De heer DOORMAN heeft voorts bezwaar tegen het door mij geleverde betoog, dat ten aanzien van de kustartillerie hogere eischen voor mobilisatie moeten gelden dan voor de vesting-artillerie. Toch dunkt mij, dat dit nog al voor de hand ligt.

De troepen, die aan de grens moeten optreden tegen eene vijandelijke strijdmacht, die dadelijk bij eventueele verwickelingen onze grens kan overschrijden, moeten voor een oorlog het spoedigst gemobiliseerd zijn.

Aan de landgrens zijn dat de cavalerie en de dekkingsdetachementen om op te treden tegen de vijandelijke cavalerie; aan de zeegrens zijn dat de kustartillerie en de torpedisten, ten einde aan de vijandelijke schepen den toegang tot onze zeegaten te betwisten.

En thans M. H., nog een enkel woord aan het adres van mijn goachten principieelen tegenstander, den heer ELIAS.

Het zij mij vergund allereerst te wijzen op eenige punten, die mijns inziens in het betoog van den heer ELIAS eenigszins zwak zijn. Hij heeft in den aanvang zijner rede gezegd: de Landweerwet heeft ons eene landweer gegeven, met de

bedoeling deze als legerreserve in het verder verloop van een oorlog te benutten."

Doch waar staat dit? In de wet zeker niet. De wet vermeldt alleen, dat de landweerafdelingen bestemd zijn tot versterking van het leger, en waar de heer ELIAS nu spreekt van *de bedoeling*, daar geef ik toe, dat in de Memorie van Toelichting de Minister ELAND van eene legerreserve gesproken heeft, maar wel degelijk met het oogmerk om die dadelijk als bezettings- en bewakingstroepen te gebruiken op dezelfde wijze als men tot nu toe de reservebataljons denkt aan te wenden.

De heer ELIAS wil de landweer mobiliseeren *na* de militie, ook al mislukt daardoor de mobilisatie van de landweer in de buitenprovinciën, m. a. w. hij wil een groot gedeelte niet mobiliseeren, want in zijn systeem mislukt de mobilisatie van de landweer in de buitenprovinciën zeker. Als reden geeft hij op, dat bij gelijktijdige mobilisatie van militie en landweer de mobilisatie van de militie in de war wordt gestuurd. Doch er is geene enkele reden om aan te nemen, dat dit het geval zal zijn.

Doordien de landweer lokaal georganiseerd is, zal zij zich om zoo te zeggen marcheerende kunnen mobiliseeren en dan zal men met concentratie zoo noodig kunnen wachten tot het veldleger geconcentreerd is; maar van een in de war sturen van de *mobilisatie* der militie zal geene sprake kunnen zijn.

De heer ELIAS zegt ten slotte, dat hij de landweer gaarne bij het leger had geoefend gezien, een en ander ten bate harer geoefendheid. Maar dat klopt niet met zijne aanwending van de landweer, aangezien hij deze in hoofdzaak toch niet als strijders wil gebruiken. In dat geval zou het maar beter zijn, dunkt mij, om hen aan hunne bezigheden te laten, dan krijgen ze in zijn stelsel nog meer oorlogsvoorbereiding, dan wanneer zij bij het leger geoefend worden.

En thans nog een enkel woord over de quintessence van het betoog van den heer ELIAS. Hij wil, in strijd met art. 3 van de landweervet, die de organisatie in compagnieën en

bataljons bepaaldelijk voorschrijft, de landweer niet organiseeren. Hij wil ze niet gebruiken als strijdmacht, maar alleen als arbeiders en als depôtstroepen. De gelegenheid tot legernitbreiding, waarnaar zoo reikhalzend lange en lange jaren is uitgezien, wil hij ongebruikt laten; waarom, alleen omdat het hem aan geloof in de toekomst ontbreekt.

Hij wil niet trachten om van de landweer te maken, wat er van te maken is, geene middelen aan de hand doen om er eene bruikbare troepenmacht van te vormen; neen, hij breekt er dadelijk den staf over en zegt: de landweer kan niet goed zijn. Maar men *kan*, dunkt mij, onmogelijk à priori zeggen, dat de landweer niet voor dadelijk oorlogsgebruik zal deugen. Want iemands blik reikt toch niet zoover, dat hij van een ongeboren kind kan zeggen, wat het zijn zal, wanneer het eenmaal geboren is?

De jacht naar het groote getal, zegt de heer ELIAS, voert onstrijdvaardige elementen ter schande. Zeker, saamgeraapte benden kunnen ons in een oorlog niet dienen, maar daarom moeten wij er juist naar streven om zooveel mogelijk strijdvaardige elementen te krijgen, en dan ben ik de overtuiging toegedaan, dat wij bij eene loyale uitvoering der landweernet geenszins zullen krijgen slecht geëncadreerde burgers in uniform, van wie wij schande zullen beleven, maar veeleer eene troepenmacht, die eene krachtige bate zal zijn bij de landsverdediging.

Ja, M. H., wanneer in den oorlog onverschilligheid en jun-salieggeest voorzitten, indien geen vertrouwen in de aanvoerders bestaat en er geen plichtbesef meer is, die prikkel die ons in het gevecht voorwaarts doet gaan of stand doet houden, al bedreigt ons de dood van alle kanten; indien in één woord een geest van lamtheid de troepen beheerscht, zeker dan zullen wij er schande aan beleven. Voorshands is er echter geene reden om dat van Hollandsche troepen te veronderstellen.

Laten we dan ons vertrouwen in de toekomst bewaren en laten we hopen, dat de organisatie, de bestemming, die de Regeering aan de landweer zal wenschen te geven, gegrondvest zal zijn, *niet* op de idee, dat na een ongelukkigen oorlog een levende burger voor Hollands zaak meer waard is dan een doode, maar

dat zij zal wortelen in de gedachte, dat het nog altijd voor een ieder de schoonste roeping is om, wanneer de nood aan den man komt, *met het geweer in de hand* klaar te staan, bereid om zijn leven te geven voor zijne Koningin en zijn land 1).

De VOORZITTER, den geachten spreker daartoe verlof verleerende, zegt verder: Ik wensch den heer POP te vragen, of hij ook kan besluiten om hetgeen hij nog te zeggen mocht hebben, in het te drukken verslag te laten opnemen.

Ik zeg dit vooral met het oog op de omstandigheid, dat de weinige tijd, waarover wij nog te beschikken hebben, het, vooral voor de leden, die ver af wonen, gewenscht doet zijn de vergadering niet langer voort te zetten.

De heer G. J. C. A. POP: Op het voorstel van den geachten Voorzitter, om, niet nu, maar later mijne indrukken samen te vatten, die door de dupliek van den heer v. D. HOOG bij mij zijn opgewekt, zal ik gaarne ingaan 2). Ik wil echter reeds nu zeggen, dat ik in de richting, tegengesteld aan des heeren v. D. HOOG's betoog, heb overdreven juist om eene scherpe tegenstelling in het leven te roepen. Dit geschiedde dus met opzet en met het doel om door wrijving van gedachten tusschen twee uiterste richtingen tot eene vruchtbare discussie en, als resultaat daarvan, in de toekomst tot eene goede regeling te geraken.

Want wil men van de landweer iets degelijks maken, d.w.z. eene werkelijke versterking van de weermacht van den Staat, dan zal de wettelijke regeling van dit instituut en de tenuitvoerlegging daarvan nog eens duchtig moeten worden herzien.

De VOORZITTER. Alvorens de vergadering te sluiten, rust op mij de aangename plicht den heer POP voor zijne inleiding, den heer VAN DER HOOG voor zijne verhandeling en de overige

1) Het laatste gedeelte dezer rede (bladz. 403—414) is, ten gevolge van een van de bestuurstaafel ontvangen wenk door het vergevorderde uur, niet uitgesproken, en daarom werd staande de vergadering door Spreker aan den Voorzitter verzocht om hetgeen hij nog had willen zeggen, indien hem daartoe de tijd gegeven ware, in het gedrukte Verslag te doen opnemen.

2) Zie het Slotwoord van den Majoor G. J. C. A. POP in Bijlage I.

HH., die het woord hebben gevoerd, te bedanken voor hunne deelneming aan het debat.

Het komt mij voor, dat deze avond, vooral uit een wetenschappelijk oogpunt, vruchtbaar mag worden genoemd; tevens bleek echter, dat het onderwerp zóó omvangrijk is en aanleiding geeft tot zulk een aanmerkelijk verschil van gevoelen, dat het in werkelijkheid niet wel mogelijk is, uit het gevoerd debat eene stellige conclusie te trekken.

Ware deze vergadering bijeengeroepen om de vraag te overwegen in hoeverre herziening van de landweewet urgent is of niet, dan zou het oordeel van de meeste sprekers ten voordeele eener spoedige herziening hebben geluid. Waar nog zoo weinig tijds verliep, sedert de legerwetten onder zulke moeilijke omstandigheden tot stand kwamen, is het ongetwijfeld een weinig verkwikkelijk verschijnsel, wanneer reeds zoovele stemmen opgaan, tot afbreken geneigd. Ik meen er dan ook de aandacht op te moeten vestigen, dat onder de bestaande omstandigheden een stroom moet worden aangewakkerd om zooveel mogelijk, zonder verandering van de wettelijke grondslagen, op te bouwen en het is mij een voorrecht te mogen erkennen, dat onze Vereeniging, getuige het gesprokene van heden avond, over uitmuntende krachten beschikt, in staat om ook in die richting, zij het dan ook ter bevrediging van meer bescheiden wenschen, werkzaam te zijn.

Wanneer men in het bezit zal zijn van het gedrukt verslag der vergadering van heden avond en de leden in de gelegenheid zijn gesteld, nader van dat onderwerp eene studie te maken, dan zal het wellicht gerechtvaardigd zijn om later nogmaals dat onderwerp te bespreken. Kan onze Vereeniging alsdan opnieuw beschikken over mannen, die hunne denkbeelden even frisch weten voor te dragen als de sprekers van heden avond, dan zal het ons wellicht gelukken, bij te dragen ter afbakening van de richting, die, binnen de grenzen van het mogelijke, onze toekomstige landweer zal vormen tot een krachtigen steun van onze landsverdediging.

En hiermede, M.H., sluit ik deze vergadering.

BIJLAGE I.

Slotwoord van den Majoor G. J. C. A. Pop.

Gevolg gevende aan het verlangen van het Bestuur onzer Vereeniging en aan de toezegging, gedaan in de Vergadering van den 28sten November jl., zij 't mij geoorloofd in 't kort hieronder weer te geven, wat mij naar aanleiding van de dupliek van den Heer VAN DER HOOG, voor zoover deze het door mij in dien avond aangevoerde betreft, op het hart ligt.

Allereerst dan zij geconstateerd, dat door het wederwoord van den Heer v. D. H. tal van mijne opmerkingen, die deels uit eene minder goed gekozen redactie, deels uit verkeerd begrip voortsproten, zijn uit den weg geruimd en dat als totaal-indruk kan worden gezegd, dat wij niet zóó ver van elkaar afstaan, als aanvankelijk door mij werd gedacht.

Toch bleven er enkele verschilpunten bestaan, waarop ik eenigszins nader wil ingaan.

Zoo de conclusiën op de bldz. 393 en 394 ten aanzien van den landweerplicht der torpedisten in het midden gebracht. Deze hebben mij in het minst niet overtuigd en ik blijf beweren, en meen dat voldoende bewezen te hebben, dat voor eene effectieve deelname aan de verdediging des lands — dus niet alleen voor een bloot leggen der versperringen — de acht lichtingen militie van de tegenwoordige sterkte onvoldoende zijn, en voorts, dat de vergelijking tusschen den eerste-oefeningstijd van onbereden en bereden troepen met het vervallen van den landweerplicht voor de torpedisten, eene onzuivere is. Tegenover den langeren eerste-oefeningstijd der bereden troepen staat *kwijschelding* van landweerplicht; terwijl de vrijstelling van dien plicht voor de torpedisten, nu hun eerste-oefeningstijd niet langer, maar even groot is als die der overige onbereden troepen, als een ongewettigde maatregel moet worden beschouwd,

Waar voorts op bldz. 398 wordt gezegd, dat de verspreide ligging van de verdedigingswerken en van de stellingen, die door de onderdeelen van het 4de Reg. Vest.-Art. moeten worden bezet, het wel niet doenlijk maken daarvan één district te vormen, daar is uit het oog verloren, dat zulk een district niet één afgerond geheel behoeft te zijn, maar uit verschillende onderdeelen kan bestaan. Hoofdzaak is, dat de daaruit voortkomende dienstplichtigen — behoudens de uitzonderingen door mij voorzien in noot 1 op bldz. 347 — tot de vesting-artillerie behooren. Ten aanzien van hetgeen door den Heer v. d. H. betreffende de recrutering van het Regiment Grenadiers en Jagers is gezegd, blijf ik het verkeerd achten, dit uit alle deelen des lands te betrekken. De Heer v. d. H. kan daarin geen ernstig mobilisatiebelang zien. Mij dunkt, dat hij hierover anders zou oordeelen, wanneer hij, zooals het mij was vergund, de bezwaren had leeren kennen, welke voor de mobilisatie aan dergelijke wijzen van recruteeren verbonden zijn.

Tegen het 11de regiment infanterie blijf ik bezwaar hebben, met het oog op onze bekende volksgaardheid. Een regiment grenadiers en een regiment jagers blijft mij ook om andere redenen, uit de ongelijksoortigheid van grenadiers en jagers voortspruitende, gewenscht voorkomen.

Op bladz. 400 acht de Heer v. d. H. 24 bataljons voldoende als bezettingstroepen, terwijl ik een aantal van 30 bataljons ternauwernood groot genoeg vond om in die behoeften te voorzien. Wie van ons beiden gelijk heeft, kan hier niet worden uitgemaakt. Ik raad evenwel mijn bestrijder aan kennis te nemen van de sterkte en indeeling der bezettingstroepen; hij zal dan zien, dat de zes bataljons, die ik meer vraag, ternauwernood voldoende zijn om als *nood-bezettingen* dienst te doen in de door mij bedoelde noodlijdende stelling.

Hoe de Heer v. d. H. er toe komt om den tijd, benoodigd voor de mobilisatie der landweertroepen, in het door mij gedachte stelsel, op *drie* dagen te stellen, is mij een raadsel. Ik sta hem er borg voor, dat, zooals ik de zaak geregeld zou

willen hebben, de bataljons den 2den mobilisatiedag marschen gevechtsvaardig gereed staan op de hun aangewezen of aan te wijzen plaatsen.

De kleedingquaestie zou ik kunnen laten rusten. De Heer v. d. H. houde 't mij ten goede als ik zijne argumenten ter zake niet afdoende kan vinden, en dat spijt mij, want wanneer iets terdege bekeken moct worden, dan is het zeker deze quaestie. Bovendien worden door hem gevolgtrekkingen gemaakt, die door niets gewettigd zijn. Om bijv. maar een voorbeeld te noemen: waar is door mij beweerd, dat ik de zaak zoo dacht te regelen, dat de kleeding van de meeste landweermannen te klein zal zijn geworden, *aangezien er ten slotte vijftien jaar verlopen moeten zijn*, sedert de kleeding den man paste?

Behalve dat dit geenszins mijne bedoeling weergeeft, weet de Heer v. d. H. toch zelf wel, dat de zaak zich in de practijk zóó niet voordoet, en dat, naar gelang de man zich ontwikkelt, de kleeding in latere jaren wordt vermaakt of nieuwe kleedingstukken worden verstrekt. Ik heb bovendien uitdrukkelijk gezegd, dat hij volkomen naar de behoeften gekleed en uitgerust naar de landweer overgaat. Het spreekt voorts van zelf, dat bij de jaarlijksche inspectie en tijdens de herhalingsoefeningen der landweer daarop zal zijn toe te zien. Het bestaande systeem bij de militie wordt dus bij de landweer gedurende het volgend zevental jaren op dezelfde wijze bestendig en voortgezet.

De meerdere uitgaven, door den Heer v. d. H. aan mijn systeem toegeschreven, worden ruimschoots, ja dubbel en dwars opgewogen door gelijksoortige onkosten, die bij hem evenmin zijn te ontgaan. Of zou het geen geld kosten de acht jaar oude kleeding te wijzigen en te reinigen om deze voor de jongste lichting gereed te maken? En wat te zeggen van het weinig smakelijke voor deze jongste lichting om maar steeds in het gedragen goed van acht jaar oudere lichteningen gekleed te moeten worden? De aversie tegen den militairen dienst moet, dunkt mij, door zulke maatregelen eer worden vermeerderd dan verminderd. Mij zou zulk een maatregel niet oordeelkundig

voorkomen. Rationeeler, eenvoudiger en goedkooper schijnt het mij toe den draagtijd van de kleeding van elk dienstplichtige zoo lang mogelijk te maken en dat geschiedt in mijn systeem; bovendien gaat de landweer over in den landstorm en daar zal zij zelfs nog nuttige diensten kunnen bewijzen.

Hoe kan voorts de omstandigheid, dat de lichting 1895 voor een groot gedeelte zich van hare militaire kleeding had ontdaan, gelden als tegenhanger van het door mij gegeven voorbeeld, hoe bij de schutterij door de onvermogens aan de opbewaring en het onderhoud der kleeding zulk eene uitstekende zorg wordt besteed? Hoe kan een ingeslopen misbruik als bewijsgrond worden aangevoerd tegen de bewezen deugdelijkheid van eene sinds bijna driekwart eeuw vigeerende instelling? Wij begrijpen 't niet.

De Heer v. d. H. verliest voorts geheel uit het oog, dat de landweer bij oefeningen toch gekleed zal moeten zijn en dat de voorstelling, welke hij van zijn stelsel op de bldz. 407 en 408 geeft, dus niet met de werkelijkheid kan overeenstemmen.

Doch hoe dit zij, wij besluiten met de hoop uit te spreken, dat in 't bijzonder op deze aangelegenheid de aandacht der Regeering vallen zal en voorts, dat de uitvoerige bespreking van de bestemming, de organisatie, de oefening, de kleeding, de uitrusting, de wapening en de encadreering der landweer, zooals deze aan de hand van des Heeren v. d. Hoog's doorwrochte studie op den avond van den 28sten November jl. heeft plaats gevonden, kostbare vruchten mag afwerpen ten opzichte van de oorlogsbruikbaarheid van dit nieuwe instituut onzer weermacht.

G. J. C. A. Pop.

BIJLAGE II.

De Landweeerwet.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN
DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU,
ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is om, met opheffing van de schutterijen, opgericht ingevolge de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), aangevuld en gewijzigd bij artikel 10, 4°, der wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), eene landweeer in te stellen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

HOOFDSTUK I.

Algemeene bepalingen betrekkelijk de landweeer.

ARTIKEL 1.

Tot de landweeer behooren:

- 1°. zij die daarbij ingevolge wettelijk voorschrift een verlengden militiediensttijd moeten volbrengen;
- 2°. zij die ingevolge de wet betrekkelijk de Nationale Militie naar de landweeer zijn overgegaan;
- 3°. zij die bij de landweeer zijn geplaatst; en
- 4°. zij die daarbij dienen krachtens verbintenis tot vrijwilligen dienst.

ARTIKEL 2.

De landweeer bestaat uit landweeerafdeelingen en landweeerdepots. De landweeerafdeelingen zijn bestemd tot versterking van het leger, de landweeerdepots tot aanvulling van de landweeerafdeelingen.

ARTIKEL 3.

Het grondgebied van het Rijk wordt door Ons verdeeld in landweerdistricten.

De vorming van bataljons en compagnieën van onderscheiden wapens en dienstvakken uit de dienstplichtigen bij de landweer en de samenstelling van de landweerafdelingen in de landweerdistricten worden door Ons geregeld.

ARTIKEL 4.

De dienstplichtigen bij de landweer worden bestemd voor den dienst van het wapen of het dienstvak waarvoor zij in het leger zijn geoefend.

Zij die bij de pantserfort-artillerie hebben gediend, worden bij de vesting-artillerie van de landweer ingedeeld,

ARTIKEL 5.

De dienstplichtigen bij de landweer, die vóór het in werking treden van deze wet bij de militia werden ingelijfd, en zij die daarbij werden ingelijfd ter volledige oefening, worden bestemd voor de landweerbataljons en landweercompagnieën in artikel 3 vermeld, naar gelang zij voor den daarbij te vervullen dienst in het leger zijn geoefend.

De dienstplichtigen bij de landweer, die na het in werking treden van deze wet bij de militia werden ingelijfd voor korte oefening, worden bestemd om te worden ingedeeld bij de bij mobilisatie op te richten landweerdepots.

ARTIKEL 6.

De landweertroepen in artikel 3 bedoeld, worden reeds in vredes-tijd in compagnieën en bataljons geformeerd en van de vereischte kaders voorzien.

De onderdeelen van de landweertroepen in het eerste lid vermeld, kunnen ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden, bij de korpsen van het leger worden ingedeeld of tot afzonderlijke landweerkorpsen worden gevormd.

De landweerkorpsen treden ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden, desvereischt, in vereeniging met de korpsen van het leger op.

Alvorens in gevallen als in het vorige lid bedoeld, landweerkorpsen te doen optreden wordt door Ons bepaald welk deel dier korpsen ter beschikking zal worden gelaten tot medewerking, desvereischt, ter handhaving of tot herstel van de openbare orde ingeval van oproerige beweging, samenscholing of andere stoornis dier orde of bij vrees voor een of ander

ARTILEL 7.

Voor de dienstplichtigen bij de landweer duurt de dienst zeven jaren. Voor hen echter die langer tot dienst bij de militie verplicht zijn geweest dan tot 1 Augustus van het jaar waarin een achtjarige dienst is of zou worden volbracht, telt de tijd, dien zij langer bij de militie gediend hebben, in mindering van den dienstitijd bij de landweer.

Is de Staat in oorlog of in andere buitengewone omstandigheden, zoo kan eene wet, jaarlijks te vernieuwen, de dienstplichtigen bij de landweer tot langeren dienst verplichten, dan in den eersten volzin van het vorig lid is bepaald.

ARTIKEL 8.

Voor elk landweerdistrict wordt door Ons een districtscommandant benoemd.

De bevoegdheid en werkzaamheden van den districtscommandant worden, voor zoover die niet bij deze wet zijn bepaald, door Ons geregeld. Zijne standplaats wordt door Ons aangewezen.

Aan den districtscommandant wordt een door Onzen Minister van Oorlog aangewezen officier van de landweer als districtsadjutant toegevoegd.

In het vervullen der betrekking van districtscommandant of van districtsadjutant ingeval van ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis van den titularis, wordt door of vanwege Onzen Minister van Oorlog voorzien.

ARTIKEL 9.

De toelating als vrijwilliger beneden den rang van officier bij de landweer geschiedt naar regelen door Ons gesteld.

De dienstplichtige bij de landweer en hij die daarbij vrijwillig dient, kan, overeenkomstig de daaromtrent bestaande voorschriften, worden toegelaten tot eene vrijwillige verbintenis bij de zeemacht, de marine-reserve en het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij de koloniale troepen.

ARTIKEL 10.

Waar in dit hoofdstuk en in de hoofdstukken II, III en IV dezer wet gesproken wordt van dienstplichtigen, worden daarmede bedoeld de personen in artikel 1 onder 1°. en 2°. vermeld, voor zoover dien- aangaande geene uitzondering is gemaakt.

Alle volgens deze wet op te maken of over te leggen stukken zijn vrij zoowel van het recht van zegel, als van registratie en van legesheffing.

HOOFDSTUK II.

Van den dienst bij de landweer.

ARTIKEL 11.

De dienstplichtigen bij de landweer in artikel 5, eerste lid, vermeld, komen, met uitzondering van hen die tot de hospitaalsoldaten of tot de administratietroepen behooren, gedurende hun dienstdag tweemaal, telkens voor ten hoogste zes dagen — de dagen van opkomst onder de wapenen en van vertrek met verlof daaronder begrepen — tot het houden van oefeningen onder de wapenen, tenzij Wij het raadzaam mochten oordeelen dat onder de wapenen komen geheel of ten deele achterwege te laten.

ARTIKEL 12.

De oefeningen door de landweer ingevolge artikel 11 te houden, kunnen geschieden in vereeniging met die van het leger.

De dienstplichtigen bij de landweer en zij die daarbij vrijwillig dienen, kunnen voor de oefeningen ingevolge artikel 11 te houden, voor zooveel noodig, ook bij de korpsen van het leger onder de wapenen worden geroepen.

ARTIKEL 13.

Aan de officieren, onderofficieren, korporaals en manschappen van de landweer kan worden vergund, tot vermeerdering van hunne militaire kennis en geschiktheid, vrijwillig deel te nemen aan oefeningen van het leger.

De daarvoor vereischte voorschriften worden door Ons gegeven.

ARTIKEL 14.

Door Ons worden maatregelen genomen ter bevordering van de vrijwillige deelneming aan theoretisch en aan practisch onderricht in den wapenhandel, inzonderheid ook in het schieten, door dienstplichtigen bij de landweer en door hen die daarbij vrijwillig dienen, gedurende hun verloftijd.

ARTIKEL 15.

In bijzondere gevallen kan door Ons aan dienstplichtigen bij de landweer ontheffing van werkelijken dienst worden verleend, hetzij voor den geheelen duur van den dienstdag, hetzij voor een gedeelte daarvan. Van deze ontheffing wordt telkens mededeeling gedaan in de *Staatscourant*, met opgave van de redenen die daartoe geleid hebben.

Bij algemeenen maatregel van bestuur worden de categorieën van dienstplichtigen bij de landweer aangewezen:

1°. die in tijd van vrede de oefeningen in artikel 11 vermeld, of

het bij artikel 29 voorgeschreven onderzoek niet behoeven bij te wonen;

2°. die ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden niet of voorloopig niet in werkelijken dienst behoeven te komen.

Wanneer de dienst van den Staat, van eene of meer provinciën of van eene of meer gemeenten of een ander openbaar belang het vordert, kan Onze Minister van Oorlog bepalen, dat ook dienstplichtigen bij de landweer, niet begrepen in de door Ons ingevolge het vorig lid aangewezen categorieën, de oefeningen in artikel 11 vermeld, of het bij artikel 29 voorgeschreven onderzoek niet zullen bijwonen, of ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden niet in werkelijken dienst zullen komen.

ARTIKEL 16.

Dienstplichtigen die bij overgang van de militie naar de landweer een graad of rang bekleeden, gaan in dien graad of dien rang naar de landweer over. Zij die een graad bekleeden, kunnen, bij gebleken geschiktheid, in den naast hoogerem graad overgaan. Zij die een rang bekleeden, kunnen bij den overgang door Ons tot den naast hoogerem rang bevorderd worden.

Dienstplichtigen bij de landweer en zij die daarbij vrijwillig dienen, kunnen, bij gebleken geschiktheid, tot het bekleeden van een graad en voor bevordering tot hoogerem graad in aanmerking komen.

Dienstplichtigen bij de landweer en zij die daarbij vrijwillig dienen, kunnen, mits zij Nederlander zijn, door Ons in den rang van tweedeluitenant tot officier bij de landweer worden benoemd.

Deze officieren en zij die in hun rang van de militie naar de landweer zijn overgegaan, kunnen door Ons bevorderd worden.

Hebben de landweerofficieren recht verkregen op ontslag uit den dienst, dan worden zij door Ons ontslagen, tenzij zij verlaugen vrijwillig bij de landweer te blijven dienen.

De opleiding van dienstplichtigen bij de landweer en van hen die daarbij vrijwillig dienen, tot den officiersrang geschiedt volgens regelen door door Ons gesteld.

De dienstplichtigen bedoeld onder 2°. van artikel 1, treden bij de landweer op in den graad of den rang dien zij bij de militie bekleeden tijdens hunne indienststelling bij de landweer. De vijf vorige zinsneden van dit artikel zijn van toepassing op de onder 2°. van artikel 1 vermelde personen.

ARTIKEL 17.

Officieren en reserve-officieren van het leger kunnen door Ons worden benoemd tot commandanten van de bataljons en compagnieën in artikel 3 bedoeld.

Insgelijks kunnen officieren, reserve-officieren, onderofficieren, reserve-onderofficieren, korporaa's en reserve-korporaa's van het leger door Onzen Minister van Oorlog bij de landweertroepen worden ingedeeld of voor die troepen worden aangewezen.

ARTIKEL 18.

Opper- of hoofdofficieren van het leger kunnen door Ons worden belast met het algemeen bevel en het toezicht over de landweertroepen in artikel 3 bedoeld.

ARTIKEL 19.

Aan officieren en onderofficieren van de landweer met administratieve werkzaamheden of andere dienstverrichtingen ten behoeve van de landweer belast, kan eene door Ons te bepalen jaarlijkse bezoldiging of eene toelage worden toegekend.

ARTIKEL 20.

Onze Minister van Oorlog bepaalt indien en voor zoover dat wordt noodig geacht, dat dienstplichtigen bij de landweer zonder schriftelijke toestemming van hem of van zijnentwege niet tot het aangaan van eene verbintenis voor de buitenlandsche zeevaart worden toegelaten.

Die toestemming wordt in gewone tijden niet geweigerd aan de dienstplichtigen, die reeds vóór hunne inlijving bij de militie hun beroep van de buitenlandsche zeevaart maakten.

ARTIKEL 21.

Het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstu'cht voor het krijgsvolk te lande zijn op het personeel van de landweer, dat zich onder de wapenen bevindt, van toepassing, en, met opzigt tot de verschillende gevallen van desertie, op het geheele landweerpersoneel.

Dat personeel wordt geacht onder de wapenen te zijn:

1°. zoolang het zich in werkelijken dienst bij eene afdeeling van de landweer of bij een der korpsen van het leger bevindt;

2°. gedurende den tijd dien het in artikel 29 bedoeld onderzoek duurt;

3°. in het algemeen, wanneer het in uniform is gekleed.

HOOFDSTUK III.

Van het verlof.

ARTIKEL 22.

De dienstplichtigen bij de landweer zijn in het genot van verlof zoolang zij niet krachtens eene vrijwillige verbintenis dienen bij de

zeemacht, de marine-reserve en het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij de koloniale troepen, of zoolang zij niet bij de landweer of bij een der korpsen van het leger in werkelijken dienst zijn.

Zij die naar de landweer zijn overgegaan of daarbij zijn in dienst gesteld tijdens zij krachtens eene vrijwillige verbintenis als in het vorige lid vermeld, dienden en wier verplichting tot vrijwilligen dienst opgehouden heeft vóór het eindigen van den tijd dien zij bij de landweer moeten dienen, worden als dienstplichtigen bij de landweer met verlof huiswaarts gezonden.

Zij die zich tot vrijwilligen dienst bij de landweer hebben verbonden, worden, voor zooveel zij niet in werkelijken dienst worden gehouden, met verlof huiswaarts gezonden.

Zij die bij de landweer in werkelijken dienst zijn, worden wanneer zij niet meer in werkelijken dienst behooren te blijven, met verlof huiswaarts gezonden.

ARTIKEL 23.

Behoudens de uitzondering in artikel 19 vermeld, geniet de verlofganger van de landweer gedurende zijn verloftijd geene soldij, noch toelage uit 's Rijks kas.

ARTIKEL 24.

De verlofganger van de landweer meldt zich binnen dertig dagen na den dag van zijn overgang naar de landweer of na dien waarop hem de verlofpas is uitgereikt, bij den burgemeester zijner woonplaats aan, ten einde deze den verlofpas, hem bij de landweer of laatstelijk bij de militie uitgereikt, voor gezien of op nieuw voor gezien teekene.

De verlofganger van de landweer, die buiten het Rijk woont of verblijf houdt, of die zich bij zijn vertrek met verlof buiten het Rijk begeeft, kan, ter vervulling van de verplichting in het vorig lid omschreven, binnen den daarin vermelden termijn zijn verlofpas bij aangeteekenden brief ter afteekening toezenden aan den burgemeester zijner laatste woonplaats binnen het Rijk. De verlofpas wordt hem door dien burgemeester bij aangeteekenden brief teruggezonden.

ARTIKEL 25.

De verlofganger van de landweer, die zich in eene andere gemeente gaat vestigen, geeft daarvan kennis aan den burgemeester zijner woonplaats. Binnen dertig dagen na den dag, waarop hij komt in de gemeente, waarin hij zich vestigt, meldt hij zich aan bij den

burgemeester dier gemeente, ten einde deze zijn verlof pas voor gezien teekene.

ARTIKEL 26.

De burgemeester van elke gemeente houdt een afzonderlijk register, ter inschrijving, naar voorschriften door Onzen Minister van Oorlog gegeven:

1°. van hen die bij de landweer worden in dienst gesteld of daarbij zijn overgegaan, voor zooveel zij voorkomen in het register van de verlofgangers van de militie;

2°. van de overige verlofgangers van de landweer in zijne gemeente gevestigd.

Hij teekent in dat register aan wie van hen de gemeente hebben verlaten of overleden zijn.

Van verblijf in werkelijken dienst bij de landweer wordt in het register geene aantekening gehouden.

ARTIKEL 27.

De verlofganger van de landweer mag zich zonder toestemming van Onzen Minister van Oorlog niet langer dan gedurende een jaar buitensland begeven.

Aan den verlofganger van de landweer, die niet in verzuim is, wordt deze toestemming, wanneer zij gevraagd wordt en blijkt noodig te zijn ter zake van uitoefening van of opleiding tot landbouw, handel of nijverheid, in gewone tijden niet geweigerd.

Bij de toestemming kan de verlofganger worden vrijgesteld van de verplichting tot deelneming aan de oefeningen in artikel 11 vermeld, tot het bijwonen van het bij artikel 29 voorgeschreven onderzoek en tot het komen in werkelijken dienst ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden.

Aan de toestemming kunnen overigens zoodanige voorwaarden worden verbonden als in het belang van den dienst noodig worden geoordeeld.

ARTIKEL 28.

De verlofganger van de landweer, die artikel 24, 25 of 27 niet nalceeft, wordt in werkelijken dienst geroepen en daarin gedurende ten hoogste eene maand gehouden. De duur van dezen dienst wordt bepaald door Onzen Minister van Oorlog, die tevens het korps van het leger aanwijst waarbij de werkelijke dienst moet worden vervuld.

ARTIKEL 29.

De verlofgangers van de landweer worden jaarlijks, voor zooveel zij niet in den loop van het jaar overeenkomstig artikel 11 onder

de wapenen zijn gekomen, eenmaal op den door Ons te bepalen tijd door den districtscCommandant onderzocht.

ARTIKEL 30.

Onze commissaris in de provincie bepaalt de plaatsen, dagen en uren, waarop het onderzoek zal plaats hebben.

Hiervan geschiedt in elke gemeente door burgemeester en wethouders, ten minste tien dagen te voren, openbare kennisgeving.

ARTIKEL 31.

De verlofganger van de landweer verschijnt bij het onderzoek in uniform gekleed, en voorzien van de kleeding- en uitrustingsstukken, hem bij zijn vertrek met verlof medegegeven, van zijn zakboekje en van zijn verloopas.

ARTIKEL 32.

Behoudens het bepaalde in artikel 21 kan een arrest van twee tot zes dagen, te ondergaan in de naastbij gelegen provoost of het naastbij zijnde huis van bewaring, door den districtscCommandant worden opgelegd aan den verlofganger:

- 1°. die zonder geldige reden niet bij het onderzoek verschijnt;
- 2°. die, daarbij verschenen zijnde, zonder geldige reden niet voorzien is van de in het vorige artikel vermelde voorwerpen;
- 3°. wiens kleeding- of uitrustingsstukken bij het onderzoek niet in voldoende staat worden bevonden;
- 4°. die kleeding- of uitrustingsstukken, aan een ander behoorende, als de zijne vertoont.

ARTIKEL 33.

Is de verlofganger, wien krachtens het vorige artikel arrest is opgelegd, bij het onderzoek tegenwoordig, dan kan hij dadelijk onder verzekerd geleide in arrest worden gebracht.

Is hij niet tegenwoordig en onderwerpt hij zich niet aan de hem opgelegde straf, dan wordt hij, op schriftelijke aanvraag van den districtscCommandant, te richten aan den burgemeester der woonplaats van dien verlofganger, aangehouden en onder verzekerd geleide naar de naastbij gelegen provoost of het naastbij zijnde huis van bewaring overgebracht.

ARTIKEL 34.

Onverminderd de straf in artikel 32 vermeld, is de verlofganger verplicht, op den daartoe door den districtscCommandant te bepalen tijd en plaats en op de in artikel 31 voorgeschreven wijze voor hem te verschijnen om te worden onderzocht.

ARTIKEL 35.

De verlofganger die zich bij herhaling schuldig maakt aan het feit sub 4°. van artikel 32 bedoeld, of niet overeenkomstig artikel 34 voor den districtscommandant verschijnt, of, voor dezen verschenen zijnde, in het geval verkeert sub 2° en 3° van artikel 32 vermeld, wordt in werkelijken dienst geroepen en daarin gedurende ten hoogste drie maanden gehouden.

Hierbij geldt de tweede volzin van artikel 28.

ARTIKEL 36.

De verlofganger van de landweer, die niet voldoet aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, wordt als deserteur behandeld.

HOOFDSTUK IV.

Van het ontslag.

ARTIKEL 37.

De dienstplichtige en de vrijwillig dienende bij de landweer, die daarbij den bij de wet of bij zijne verbintenis bepaalden dienstdag heeft volbracht, ontvangt op den dag van diensteindiging, tenzij hij uit anderen hoofde nog tot krijgsgedienst verplicht is, een bewijs van ontslag uit den dienst bij de landweer.

ARTIKEL 38.

Is de Staat in oorlog of in andere buitengewone omstandigheden op den tijd, waarop den dienstplichtige of den vrijwillig dienende bij de landweer het bewijs van ontslag moet worden uitgereikt, en wordt het door Ons noodig geacht, hem langer in dienst te houden, dan wordt de afgifte van dat bewijs geschorst, totdat omtrent de bij de Staten-Generaal ingediende voordracht van wet, die hem tot langer dienst verplichten zou, beslist is.

ARTIKEL 39.

Het bewijs van ontslag wordt gezonden aan den burgemeester der woonplaats van den dienstplichtige of van den vrijwillig dienende en aan dezen door hem uitgereikt of bij aangeteckenden brief gezonden.

Bevindt de rechthebbende zich op het tijdstip van zijn ontslag in werkelijken dienst, dan wordt hem het bewijs door zijn bevelhebber uitgereikt.

HOOFDSTUK V.

Van de opheffing der schutterijen.

ARTIKEL 40.

Vijf jaren na den dag waarop voor de eerste maal ingelijfd en bij de militie te land ingevolge wettelijk voorschrift zijn aangewezen tot het bij de landweer volbrengen van een verlengden militiedienst-tijd, vervallen, voor zoover bij deze wet geene uitzondering is gemaakt, de wet op de schutterijen en de wetten van 19 December 1832 (*Staatsblad* n°. 58), 31 December 1832 (*Staatsblad* n°. 67) en 16 December 1886 (*Staatsblad* n°. 213).

Met den in het vorig lid vermelden dag zijn de ingevolge de wet op de schutterijen opgerichte schutterijen opgeheven.

Zij die bij de opheffing der schutterijen als officier tot eene schutterij behooren, worden door Ons als zoodanig eervol ontslagen.

Zij die bij de opheffing der schutterijen lid zijn van eene schutterij beneden den rang van officier, worden gerekend van verderen dienst als zoodanig te zijn ontheven.

De auditeurs bij de schuttersraden worden door Ons uiterlijk vier maanden na de opheffing der schutterijen als zoodanig eervol ontslagen.

Zoolang de auditeur bij den schuttersraad eener dienstdoende schutterij of van een bataljon rustende schutterij niet ontslagen is, blijven de betrekking van bode bij den schuttersraad van die schutterij of van dat bataljon rustende schutterij en de bevoegdheid en de verplichtingen van den bode gehandhaafd.

ARTIKEL 41.

De wet op de schutterijen blijft buiten toepassing ten aanzien van hen die zich in het jaar waarin deze wet in werking treedt of in een der vier volgende jaren ter inschrijving voor de schutterij zouden moeten aangeven.

Voor zoover dezen uit anderen hoofde dan overeenkomstig artikel 14, laatste lid, van voormelde wet lid zijn van eene schutterij, blijven zij niettemin tot de opheffing der schutterijen of tot hun ontslag uit den dienst bij de schutterij onderworpen aan alle verplichtingen, welke ingevolge genoemde wet op hen rusten.

In het geval bij artikel 78 der wet op de schutterijen omschreven, worden na het in werking treden van deze wet krachtens het laatste lid van dat artikel tegen de aanvallen van den vijand geene andere personen opgeroepen dan die lid zijn van eene schutterij

ARTIKEL 42.

Zij die bij het in werking treden van deze wet in het genot zijn van voorwaardelijke vrijstelling van den dienst bij de schutterij, worden

door de commissie in artikel 15 der wet op de schutterijen vermeld, in hare eerstvolgende gewone zitting onvoorwaardelijk van dien dienst vrijgesteld, al is de vrijstelling niet gevraagd.

Zij die bij het in werking treden van deze wet overeenkomstig artikel 14, laatste lid, van voormelde wet lid zijn van eene schutterij en doen blijken recht te hebben op voorwaardelijke vrijstelling van den dienst bij de schutterij, worden op hunne aanvraag door de commissie in het vorig lid bedoeld, onvoorwaardelijk van dien dienst vrijgesteld.

ARTIKEL 43.

De na het in werking treden van deze wet bij eene schutterij openvallende plaatsen in artikel 25, eerste lid, der wet op de schutterijen bedoeld, worden niet aangevuld.

ARTIKEL 44.

Zij die op of na 1 April van het jaar van opheffing der schutterijen overeenkomstig artikel 14, laatste lid, of artikel 27 der wet op de schutterijen, lid zijn geworden van eene dienstdoende schutterij, zijn niet onderworpen aan de bij die wet voorgeschreven oefeningen, wapenschouwingen en andere schutterlijke diensten, noch aan de in artikel 41 van voormelde wet omschreven verplichting.

Laatstgenoemd artikel geldt mitsdien evenmin voor de op of na 1 April van het jaar in het vorig lid bedoeld, bij de dienstdoende schutterijen ingelijfde onvermogene schutters.

De verplichtingen bij artikel 27 der wet op de schutterijen opgelegd aan hen die tot eene schutterij behooren, houden op met 1 Juni van het jaar van opheffing der schutterijen.

Zij die op of na 1 Juni van het jaar van opheffing der schutterijen bevonden worden, vóór dien datum de verplichting bij artikel 27, tweede lid, der wet op de schutterijen opgelegd, niet te zijn nagekomen, worden, behoudens de toepassing van de tegen het verzuim bedreigde straf, ter zake van dat verzuim verder ongemoeid gelaten en mitsdien niet ingelijfd bij de schutterij hunner nieuwe woonplaats.

De contributiën bedoeld in artikel 22 der wet op de schutterijen, zijn niet verder verschuldigd dan tot den dag der opheffing van de schutterijen; die bedoeld in de artikelen 32 en 62 van voormelde wet, zijn niet verder verschuldigd dan tot het einde van het dienstjaar waarin de schutterijen zijn opgeheven.

ARTIKEL 45.

Wij behouden Ons voor, te bepalen dat eene dienstdoende schutterij en hare leden voor de toepassing der wet op de schutterijen gelijk worden gesteld met de rustende schutterij en hare leden.

De teruggaaf, door de gemeenten, van wapenen, legergoed, munitie en andere voorwerpen, van Rijkswege ten dienste van de schutterijen in gebruik gegeven of verstrekt, geschiedt voor het geheel of, in verband met de vermindering van de sterkte eener schutterij, voor een door Onzen Minister van Oorlog bepaald gedeelte, binnen den tijd, op de wijze en ter plaatse door dien Minister aangewezen.

ARTIKEL 46.

De bij de opheffing der schutterijen ingevolge artikel 16 der wet op de schutterijen bij Gedeputeerde Staten aanhangige zaken worden niet verder behandeld.

ARTIKEL 47.

De bij de opheffing der schutterijen bij de schuttersraden of in hooger beroep ingevolge artikel 65 der wet op de schutterijen bij Gedeputeerde Staten aanhangige vervolgingen wegens feiten strafbaar gesteld bij voornoemde wet, vervallen.

Vervolgingen waarin door de schuttersraden bereids vonnis is gewezen, worden indien tegen dat vonnis op den dag der opheffing van de schutterijen op grond van artikel 65, eerste lid, der wet op de schutterijen hooger beroep zou kunnen worden ingesteld, ten aanzien van het bepaalde in het vorig lid als nog aanhangig beschouwd.

De in de beide vorige leden bedoelde feiten, ter zake waarvan de daar vermelde vervolgingen worden ingesteld, alsmede de vóór 1 Juni van het jaar van opheffing der schutterijen begane feiten, strafbaar gesteld bij de wet op de schutterijen, waarvan de berechting volgens die wet aan den schuttersraad behoort en welke bij de opheffing der schutterijen bij dezen raad nog niet aanhangig zijn gemaakt, en wijders de op of na 1 Juni van evenvermeld jaar gepleegde feiten strafbaar gesteld bij voornoemde wet, waarvan de berechting volgens die wet aan den schuttersraad behoort, zijn, ook indien vóór de berechting de wet op de schutterijen bereids is ingetrokken, als overtredingen strafbaar met de bij artikel 48 bedreigde straffen.

De invordering van de bij de opheffing der schutterijen ingevolge de artikelen 22, 32 en 62 der wet op de schutterijen verschuldigde contributiën, van de bij die opheffing verschuldigde boeten door de schuttersraden, door Gedeputeerde Staten of krachtens artikel 68 van evenvermelde wet door den commandant eener dienstdoende schutterij of van een bataljon rustende schutterij opgelegd, en van de bij de opheffing der schutterijen verschuldigde kosten van vervolging en executie geschiedt overeenkomstig de bepalingen dier wet, ter requisitie van den auditeur bij den schuttersraad die daartoe onder de werking der wet op de schutterijen bevoegd zou zijn geweest.

Te dien aanzien blijven de artikelen 71 en 72 van voormelde wet, alsmede de wet van 16 December 1886 (*Staatsblad* n°. 213) en artikel 7 der wet van 21 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 127) van kracht tot vier maanden na de opheffing der schutterijen.

De binnen vier maanden na de opheffing der schutterijen ingevorderde boeten, contributiën en kosten van vervolging en executie worden door den auditeur in het vorig lid bedoeld, binnen tien dagen na de ontvangst gestort in de kas van de gemeente welke onder de werking der wet op de schutterijen recht daarop zou hebben gehad.

Ter zake van de boeten, contributiën en kosten van vervolging en executie in het vierde lid bedoeld, vervalt vier maanden na de opheffing der schutterijen alle verder recht van verhaal op de veroordeelden of bekeurden.

De binnen vier maanden na de opheffing der schutterijen niet ingevorderde kosten van vervolging en executie blijven ten laste van de gemeente, te wier behoefte de betaling zou hebben moeten geschieden.

ARTIKEL 48.

De in artikel 32 der wet op de schutterijen bedoelde leden der schutterijen worden in de gevallen in het derde lid van artikel 47 vermeld, gestraft:

1°. met geldboete van ten hoogste tweehonderd gulden, zoo zij, tot den rang van officier bij de schutterijen benoemd, of in hun vorigen of in een hooger rang bij de schutterijen geplaatst, zonder wettige redenen, door den rechter te beoordeelen, daarvoor bedankt hebben;

2°. met geldboete van ten hoogste dertig gulden, zoo zij, tot onderofficier of korporaal benoemd, zonder wettige redenen, ter beoordeeling van den rechter, daarvoor bedankt hebben.

Waar volgens de wet op de schutterijen de straf van wegzending uit de schutterij kon worden uitgesproken, wordt in de gevallen bij het derde lid van artikel 47 voorzien, voor zoover het volgend lid niet toepasselijk is, de overtreder gestraft met geldboete van ten hoogste honderd vijftig gulden.

Waar volgens artikel 54, de slotbepaling van artikel 55 en artikel 58 der wet op de schutterijen alternatief de straf van degradatie of die van wegzending uit de schutterij kon worden uitgesproken, wordt in de gevallen bij het derde lid van artikel 47 voorzien, de overtreder gestraft met geldboete van ten hoogste vijftig gulden.

Waar volgens de wet op de schutterijen geldboete van ten hoogste zes, vijftien of honderd gulden kon worden opgelegd, wordt in de gevallen bij het derde lid van artikel 47 voorzien, de overtreder gestraft met geldboete onderscheidenlijk van ten hoogste zes, vijftien of honderd gulden.

Artikel 444 van het Wetboek van Strafrecht is, ook na de opheffing der schutterijen, toepasselijk op hem, die niet lid der schutterij

zijnde, wettig als getuige voor den schuttersraad opgeroepen, wederrechtelijk is weggebleven.

ARTIKEL 49.

Waar in de artikelen 40—48 gesproken wordt van de wet op de schutterijen, wordt bedoeld de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) „houdende oprigting van schutterijen over de geheele uitgestrektheid des Rijks”, zooals zij is gewijzigd en aangevuld bij de wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), gewijzigd bij de wetten van 19 April 1886 (*Staatsblad* n°. 92) en van 20 Juli 1895 (*Staatsblad* n°. 139, artikel 20).

Slotbepalingen.

ARTIKEL 50.

Deze wet kan worden aangehaald onder den titel van „Landweeerwet”.

ARTIKEL 51.

Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen dag.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven op het Loo, den 24sten Juni 1901.

(get.) WILHELMINA.

De Minister van Oorlog,

(get.) A. KOOL.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

(get.) H. GOEMAN BORGESIOUS.

Uitgegeven den 6den Juli 1901.

De Minister van Justitie,

(get.) CORT V. D. LINDEN.